

Ústav štátu a práva Slovenská akadémia vied
2018

(Ne)ziskové právnické osoby

Zuzana MAGUROVÁ
Hana MAGUROVÁ

JUDr. Zuzana Magurová, LL.M.
JUDr. Hana Magurová, PhD., LL.M.

(Ne)ziskové právnické osoby

Ústav štátu a práva Slovenská akadémia vied
2018

Vzor citácie: MAGUROVÁ, Z., MAGUROVÁ, H. *(Ne)ziskové právnické osoby*. Bratislava : Ústav štátu a práva SAV, 2018. 176 s. ISBN 978-80-973039-1-4.

Táto publikácia je výsledkom riešenia programu výskumu a vývoja APVV-15-0267 Právny pluralizmus: zmeny v chápaní práva.

Autorky:

JUDr. Zuzana Magurová, LL.M.

JUDr. Hana Magurová, PhD., LL.M.

Recenzenti:

mjr. doc. JUDr. Mgr. Jana Šimonová, PhD.

doc. JUDr. Matej Horvat, PhD.

Právny stav publikácie je k 31. decembru 2018

Návrh obálky: Mgr. Zuzana Hamarová

Tlač: Multigrafika, s.r.o., Bratislava

© JUDr. Zuzana Magurová, LL.M., JUDr. Hana Magurová, PhD., LL.M., 2018

© Ústav štátu a práva SAV, 2018

ISBN 978-80-973039-1-4 (viazaná)

ISBN 978-80-973039-2-1 (pdf)

OBSAH

PREDHOVOR	8
O AUTORKÁCH.....	12
POUŽITÉ SKRATKY A ZNAČKY	13
PRVÁ KAPITOLA	15
ZÁKLADNÉ POJMY	15
1 Tretí sektor	15
2 Právnická osoba	23
3 Mimovládna organizácia	27
4 Nezisková organizácia	31
5 Mimovládna nezisková organizácia	33
6 Nezisková právnická osoba.....	34
DRUHÁ KAPITOLA	36
LEGISLATÍVA A ČLENENIE TRETIEHO.....	36
SEKTORA	36
7 Prehľad legislatívy v priebehu rokov 1990 - 2002	36
8 Rekodifikácia občianskeho zákonníka	43
9 Legislatívny zámer Zákonníka neziskového práva	45
Subjekty neziskového práva.....	47
Hospodárenie subjektov neziskového práva	52
Verejná správa v oblasti neziskového sektora.....	52
Právne inštitúty neziskového práva.....	53
10 Členenie tretieho sektora.....	54
Neziskové právnické osoby podľa § 18 občianskeho zákonníka (OZ)	54
Neziskové právnické osoby podľa zákona o registri MNO.....	56
Neziskové právnické osoby podľa zákona o dani z príjmu.....	57
11 Neziskové právnické osoby a ich právna úprava	60

Združenia fyzických alebo právnických osôb (korporácie, universitas personarum)	60
Občianske združenie	60
Politická strana a hnutie	60
Náboženská spoločnosť	61
Záujmové združenie právnických osôb	62
Združenia, ktoré sú zriadené priamo zákonom	63
Profesijné a neprofesijné komory	63
Slovenský Červený kríž	65
Združenia, ktoré sú zriadené na základe zákona	66
Poľovnícka organizácia	66
Ďalšie neziskové právnické osoby podľa Obchodného zákonníka	67
Účelové združenia majetku (iuniversitas bonorum)	67
Súkromnoprávna nadácia	67
Verejnoprávna nadácia	68
Neinvestičný fond	70
Iné subjekty, o ktorých to určí zákon	70
Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby	70
Organizácia s medzinárodným prvkom	71
Rozpočtová a príspevková organizácia	72
Verejnoprávna inštitúcia	72
TRETIA KAPITOLA	74
VÝVOJ SPOLKOVÉHO PRÁVA	74
12 Vývoj spolkového práva na našom území	74
Spolkové právo v Rakúsko - Uhorsku	74
Spolkové právo na území Rakúska	74

Spolkový zákon č. 134/1867 r. z.	76
Spolkové právo na území Uhorska.....	78
Spolkové právo po vzniku Československej republiky.....	80
Spolkové právo v období neslobody	82
Spolkové právo po vzniku Slovenského štátu	83
Spolkové právo po roku 1945	84
Spolkové právo po roku 1948	85
Zákon č. 68/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach	86
Vyhláška ministra vnútra č. 320/1951 Ú. l.....	87
Úprava združovania po roku 1960	88
Úprava hospodárenia spoločenských organizácii v Hospodárskom zákonníku	91
Úprava združovania po roku 1968	92
ŠTVRTÁ KAPITOLA	96
ZDRUŽENIE (SPOLOK)	96
Personálny substrát	98
Účelové určenie.....	99
Registrácia.....	101
Stanovy	102
Orgány.....	104
Hospodárenie	105
Organizačná zložka	106
PIATA KAPITOLA.....	109
VÝVOJ NADAČNÉHO PRÁVA.....	109
Hospodársky zákonník.....	111
Občiansky zákonník.....	112
Zákon o nadáciách z roku 1996	115

ŠIESTA KAPITOLA	122
NADÁCIA	122
Verejnoprospešný účel	122
Majetkový substrát	124
Založenie a vznik	126
Zrušenie a zánik	128
Orgány.....	128
Zákon o registri MNO	129
SIEDMA KAPITOLA	130
NEINVESTIČNÝ FOND	130
Majetkový substrát	130
Všeobecne prospešný účel	131
Založenie a vznik	132
Zrušenie a zánik	133
Orgány.....	133
ÔSMA KAPITOLA	135
NEZISKOVÁ ORGANIZÁCIA POSKYTUJÚCA VŠEOBECNE PROSPEŠNÉ SLUŽBY	135
Pojem neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby	137
Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby	140
Založenie a vznik	143
Zrušenie a zánik	144
Orgány.....	145
DEVIATA KAPITOLA	147
VYBRANÉ PROBLÉMY FINANCOVANIA	147
TRETIEHO SEKTORA.....	147

Sponzorstvo, darcovstvo, reklama	148
Pojem sponzorstvo, darcovstvo, reklama	149
Sponzorstvo.....	149
Darcovstvo	150
Reklama	151
Právna úprava sponzorstva, darcovstva, reklamy.....	151
Sponzorská zmluva	151
Darovacia zmluva	155
Zmluva o reklame	157
Spoločné a odlišné znaky sponzorstva, darcovstva, reklamy.	158
Návrh zákona (Záväzkové právo) Občiansky zákonník.....	160
Charitatívna reklama	162
DESIATA KAPITOLA.....	164
ZÁVERY A ODPORÚČANIA.....	164
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	167
VECNÝ REGISTER.....	175

PREDHOVOR

Na Slovensku bolo doteraz publikovaných len niekoľko odborných článkov a štúdií, zameraných na problematiku právnej úpravy neziskových právnických osôb. Výnimkou je najmä monografia M. Gajdošovej.¹ Tá sa však v spomínanej monografii a v ďalších svojich článkoch zamerala len na jeden typ neziskovej právnickej osoby, a to občianske združenie.

Pre Slovensko a podobne aj Čechy bolo charakteristické, že články a publikácie zamerané na neziskové právnické osoby, najmä z ekonomického pohľadu vznikali viac menej v „prostredí“ tretieho sektora a najmä v spolupráci s americkými expertkami a expertmi. Tí na začiatku 90tych rokov vo veľkej miere ovplyvňovali „teóriu tretieho sektora“ nielen na Slovensku a v Čechách, ale aj v ďalších krajinách strednej a východnej Európy. Bez rešpektovania nášho historického kontextu, došlo napríklad k preberaniu neadekvátnej terminológie a zavedeniu nového typu právnickej osoby, ktorou je „nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby“ na Slovensku, resp. „obecně prospěšná společnost“ v Čechách, ako aj k postupnému prijímaniu samostatných zákonov pre takmer každý typ neziskovej právnickej osoby.

Negatívny vplyv pre rozvoj právnej teórie spolkového a nadačného práva predstavovala skutočnosť, že americké organizácie napr. International Center for Not-for-Profit Law (ICNL), ktoré organizovali na Slovensku, v Čechách a v ďalších krajinách strednej a východnej Európy konferencie a projekty,² sa vo väčšej miere neinšpirovali legislatívou „starých“ členských krajín EÚ. Názory a skúsenosti expertiek a expertov týchto európskych krajín sa tak pri príprave novej legislatívy presadzovali veľmi málo.

V Čechách sa na problematiku mimovládnych organizácií postupne začali zameriavať aj teoreticky a teoretici z radov právnikov – Deverová, Hurdík, Telec a Ronovská, ktoré/í sa v rámci spolkového a nadačného práva venovali terminológii a jednotlivým typom

¹ GAJDOŠOVÁ, M.: *Združenia a právo slobodne sa združovať*. Bratislava: C. H. Beck, 2013.

² Napr. séria regionálnych konferencií „Regulating Civil Society“ v rokoch 1994 až 1996. Pozri: MAGUROVÁ.: Z. *Správa o seminároch zameraných na novú právnu úpravu neziskových organizácií*. In *Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 1996, roč. 79, č. 1, s. 84-88.

mimovládnych organizácií, najmä však spolkom, nadáciám, neinvestičným fondom a obecné prospešným spoločnostiam (ústavom).

Nárast právnických odborných publikácií súvisel aj s rekodifikáciou Občianskeho zákonníka. Prijatím nového občianskeho zákonníka³ v roku 2012, ktorý nadobudol účinnosť 1.1.2014, sa zásadne zmenila česká právna úprava neziskových právnických osôb. Do prijatia nového občianskeho zákonníka bola predmetná právna úprava, až na malé výnimky, podobná našej právnej úprave.

U nás rekodifikácia súkromného práva prebieha po etapách a doteraz bola v októbri na verejnú diskusiu predložená časť novely občianskeho zákonníka týkajúca sa záväzkového práva.

Koncom novembra bol však prijatý Zákon o registri mimovládnych neziskových organizácií (zákon o registri MNO),⁴ ktorý nadobudne účinnosť 1.1.2019. Ten novelizuje až päť zákonov, ktoré upravujú jednotlivé typy neziskových právnických osôb, a to zákon o združovaní občanov, zákon o nadáciách, zákon o neinvestičných fondoch, zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby a zákon o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom. Doterajšie zákony, ktoré upravujú vyššie uvedené mimovládne neziskové právnické osoby, ostávajú naďalej v platnosti. Mimovládne neziskové právnické osoby sa tak naďalej riadia aj zákonmi, na základe ktorých boli založené alebo zriadené. Hlavnou zmenou je nahradenie pôvodných registrov a evidencií jednotným registrom MNO a zapisovanie hlavných údajov o mimovládnych neziskových organizáciách do registra v jednotnej forme. Súčasné registre obsahujú údaje o evidovaných a registrovaných mimovládnych neziskových organizáciách v rôznej kvalite, čo do rozsahu a aktuálnosti. Cieľom zákona o registri MNO je preto vybudovať spoľahlivý a jednotný zdrojový register.

Vo svojej publikácii už zohľadníme aj právnu úpravu, obsiahnutú v novo prijatom zákone o registri MNO. Analyzujeme platnú legislatívu tretieho sektora, pričom sa sústredíme najmä na subjekty, ktorých sa týka zákon o registri MNO. Na problematiku sponzorstva, darovania a reklamy sa zameriame predovšetkým z právneho a nie ekonomického a finančného aspektu.

³ Zákon č. 89/2010 Sb. Občanský zákoník v znení neskorších predpisov.

⁴ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Vychádzali sme z hypotézy, že neexistuje jednotná právna terminológia tretieho sektora vrátane neziskových právnických osôb a nemožno zamieňať inštitúty sponzorstva, darcovstva a reklamy.

V publikácii využívame najmä analyticko-deskriptívnu metódu predovšetkým pri charakteristike jednotlivých typov subjektov tretieho sektora ako subjektov práva a ich špecifik. Poukazujeme na spoločné znaky, odlišnosti aj problémy.

V určitej miere využívame aj komparáciu, a to pri porovnávaní slovenskej úpravy najmä s českou právnou úpravou.

Prínosom publikácie je poskytnutie prehľadu syntézy poznatkov o legislatíve tretieho sektora a neziskových právnických osôb, ako aj formulácia návrhov de lege ferenda.

Prvá kapitola sa venuje základným pojmom, najmä tretí sektor, neziskový sektor, občianska spoločnosť, mimovládna organizácia a nezisková právnická osoba. Zameriava sa na charakteristiku pojmových znakov a typológiu právnických osôb tretieho sektora, členenie právnických osôb podľa Občianskeho zákonníka, zákona o registri MNO a podľa zákona o dani z príjmov.

Druhá kapitola obsahuje prehľad legislatívnych návrhov, týkajúcich sa všetkých typov neziskových právnických osôb, občianskych združení, nadácií a fondov, neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby, verejnoprávnych inštitúcií, vrátane úpravy v Českej republike.

Tretia kapitola je zameraná na vývoj spolkového práva na našom území, štvrtá na občianske združenia, spolky a ďalšie združenia. Piata kapitola je venovaná vývoju nadačného práva a šiesta súkromnoprávnym nadáciám.

Siedma kapitola sa sústreďuje na neinvestičné fondy a ôsma kapitola na neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby.

Vybraným problémom financovania neziskových právnických osôb, najmä problematike sponzorstva, darcovstva a reklamy sa venuje deviata kapitola.

Na záver autorky hodnotia legislatívu tretieho sektora, sumarizujú svoje odporúčania a formulujú návrhy de lege ferenda.

Autorský tandem v publikácii prezentuje názory získané počas vedeckej výskumnej činnosti, ale aj výkonu pedagogickej činnosti a advokátskej praxe. V neposlednom rade vychádza aj zo skúseností, ktoré získal aktivitami a spoluprácou s mimovládnymi neziskovými

organizáciami. Dovoľujeme si upozorniť, že prezentované názory sú výhradne názormi autoriek a nevyjadrujú oficiálne stanoviská inštitúcií, ktorých sú zamestnankyňami.

Autorky vyjadrujú úprimnú vďaku recenzentke mjr. doc. JUDr. Mgr. Jane Šimonovej, PhD. a doc. JUDr. Matejovi Horvatovi, PhD. za starostlivé posúdenie rukopisu, postrehy, inšpiratívne pripomienky a odporúčania.

Bratislava 31. decembra 2018

JUDr. Zuzana Magurová, LL.M.
JUDr. Hana Magurová, PhD., LL.M.

O AUTORKÁCH

JUDr. Zuzana Magurová, LL.M. po absolvovaní Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v roku 1982 (v študijnom odbore právo s priznaním titulu JUDr.) začala pôsobiť (a neustále pôsobí) na Ústave štátu a práva SAV ako odborná pracovníčka so zameraním na legislatívu neziskových subjektov, ľudské práva, rodovú rovnosť, nediskrimináciu a násilie páchané na ženách. Od roku 1992 pôsobí ako advokátka, pričom sa sústreďuje na občianske (najmä rodinné) a obchodné právo. V rokoch 2006 až 2017 prednášala predmet Spolkové a nadačné právo na Fakulte práva Paneurópskej vysokej školy práva. Titul Master of Laws získala v roku 2016. Ako zástupkyňa Ženskej loby Slovenska je členkou Rady vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie. Je autorkou a spoluautorkou viacerých komentárov, odborných článkov a štúdií so zameraním na neziskové subjekty.

JUDr. Hana Magurová, PhD., LL.M. je absolventkou magisterského štúdia práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, na ktorej pôsobila aj ako interná doktorandka. Svoju rigoróznú prácu na tejto fakulte obhájila v roku 2011 a dizertačnú prácu v roku 2013. Titul Master of Laws získala v roku 2016. Od roku 2013 pôsobí ako advokátka so zameraním na ústavné, občianske a obchodné právo. Od roku 2014 je odbornou asistentkou na Obchodnej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave. Publikovala viaceré vedecké práce z oblasti ústavného, občianskeho a obchodného práva. Je spoluautorkou učebných textov a odborných článkov z oblasti práva v cestovnom ruchu, základov práva, finančného práva, obchodného práva alebo práva duševného vlastníctva. Taktiež je spoluautorkou komentárov z oblasti práva finančného trhu.

POUŽITÉ SKRATKY A ZNAČKY

CMP	zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok
EU	Európska únia
IČO	identifikačné číslo organizácie
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MNO	mimovládna nezisková organizácia
MOP	Medzinárodná organizácia práce
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MVO	mimovládna organizácia
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
NF	neinvestičný fond
NO	nezisková organizácia
NO VPS	nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby
NPO	nezisková právnická osoba
OBZ	zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
OMP	organizácia s medzinárodným prvkom
OR SR	Obchodný register Slovenskej republiky
OZ	zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
PO	právnická osoba
register MNO	register mimovládnych neziskových organizácií
SP	zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (Správny poriadok) v znení neskorších predpisov
SR	Slovenská republika
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
VÚC	vyšší územný celok
ZCaNS	zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov
ZČK	zákon č. 460/2007 Z. z. o Slovenskom Červenom kríži a ochrane znaku a názvu Červeného kríža a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ZDP	zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov
ZNAD	zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov
ZNF	zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov
ZNO VPS	zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov
ZOMP	zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov
ZPSH	zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov
ZRMNO	zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov
ZRPVS	zákon č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
ZRVS	zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
ZSP	zákon č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov
ZVZ	zákon č. 162/2014 Z. z. o verejných zbierkach a o zmene a doplnení niektorých zákonov
ZZO	zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov

PRVÁ KAPITOLA

ZÁKLADNÉ POJMY

1 Tretí sektor

Po spoločenských zmenách v roku 1999 a s postupnou transformáciou našej spoločnosti na spoločnosť spočívajúcu na dominancii súkromného vlastníctva sa popri štátnom a podnikateľskom sektore, začal utvárať aj **neziskový sektor**. Ten býva **označovaný aj ako** tretí, mimovládny, všeobecne prospešný, dobrovoľnícky alebo nezávislý sektor.

Neziskový sektor **zahŕňa rôzne organizačné formy a činnosti**. V dôsledku veľkej rozmanitosti a variabilnosti neziskového sektora sa len **veľmi ťažko vymedzujú pojmy a definície**. S jeho postupným rozvojom sa začali objavovať nové, doteraz u nás neznáme pojmy a nová terminológia. Často sa dochádzalo k neadekvátnemu prekladu pojmov z cudzích jazykov, najčastejšie z angličtiny, resp. ku preberaniu terminológie z Veľkej Británie a USA. To súvisí so skutočnosťou, že v spomínaných krajinách má neziskový sektor dlhodobú tradíciu.

Vzhľadom na skutočnosť, že väčšina prác a prekladov vznikala predovšetkým v občianskom a politickom sektore, ktorý nebol schopný akceptovať naše historické tradície v právnom názvosloví a v právnych pojmoch, sa u nás ale aj v susedných Čechách zaviedli do praxe ale i právnych noriem viaceré rozporuplné pojmy, ktoré boli postupne podrobené kritike viacerých autorov.⁵ Ako príklad možno uviesť vyjadrenie českého profesora Teleca: „Kriticky treba povedať i to, že sami predstavitelia českej právnej vedy nedokázali dostatočne jasne a presvedčivo, s dostatočnou publicitou a sociálnou autoritou formulovať odborné právne názvoslovie, ktoré sa týka danej oblasti a ktoré je vo veľkom pre český odborný jazyk, nielen právny, nové.“⁶

⁵ TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha, C. H. Beck, 1998 s. XVI, 30-34, 77. MAGUROVÁ, Z. *Verejná výskumná inštitúcia ako nový typ právnickej osoby*. In *Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 2017, roč. 100, č. 4, s. 391-399. MAGUROVÁ, Z.: *Recenzia*. Ronovská, K. *Tendencie vývoje českého nadačného práva v rámci sjednocené Evropy*. In *Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 2010, roč. 93, č. 3, s. 279-281.

⁶ TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha, C. H. Beck, 1998, s. XVI.

Postupne sa začali vyskytovať pojmy neziskový, tretí, dobrovoľnícky, všeobecne prospešný či občiansky sektor, organizovaná občianska spoločnosť, mimovládne alebo neziskové organizácie, sponzorstvo, asignácia z daní a pod.

V USA sa vzhľadom na dominantné postavenie „*for-profit private sector*“ (ziskového súkromného sektora) ustálil pojem „*non-profit sector*“ (u nás prekladaný ako neziskový sektor). V snahe zdôrazniť jeho nezávislosť od štátu sa používa aj pojem „*independent sector*“ (nezávislý sektor).

Vo Veľkej Británii sa uprednostňuje používanie pojmu „*voluntary sector*“, (dobrovoľnícky sektor), v snahe klásť dôraz na dobrovoľníctvo.

V ostatných európskych krajinách sa ustálil pojem „*non-governmental sector*“ (mimovládny sektor).

Na medzinárodných konferenciách, v zborníkoch a publikáciách, zameraných na problematiku mimovládnych organizácií, sa začal používať pojem „*third sector*“ (tretí sektor). Za výdatnej podpory západoeurópskych aj amerických nadácií zorganizovalo International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) v máji 1994 v Sinai (Rumunsko) najväčšiu (čo do počtu účastníkov aj množstva prerokovaných materiálov) Regionálnu konferenciu Regulating Civil Society I. Na ňu v máji 1995 nadviazala Regionálna konferencia Regulating Civil Society II, ktorá sa uskutočnila v estónskom Tallinne, ako aj Regionálna konferencia Regulating Civil Society III, ktorá sa konala v máji 1996 v Budapešti (Maďarsko).⁷

Pojem tretí sektor obsahuje aj Diskusný dokument Európskej komisie z 18.1. 2000 „Komisia a mimovládne organizácie - budovanie silnejšieho partnerstva č. KOM (2000) 11, ktorý sa zaoberá „predovšetkým organizáciami, ktoré aktívne pôsobia v tzv. „tretom sektore“, t. j. v mimovládnej a mimoekonomickej oblasti.“⁸

Vymedzeniu vyššie uvedených pojmov venovali u nás najväčšiu pozornosť politológovia, sociológovia, ekonómovia a v menšej miere aj právnici. Bútora a Fialová už v deväťdesiatych rokoch minulého

⁷ MAGUROVÁ, Z.: *Správa o seminároch zameraných na novú právnu úpravu neziskových organizácií*. In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1996, roč. 79, č. 1, s. 84-88.

⁸ Commission discussion paper “The Commission and non-governmental organisations: Building a strong partnership” COM (2000) 11 final. s. 4. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0011&from=EN>.

storočia upozorňovali, že terminológia v tejto oblasti je nezjednotená a odráža mnohovrstevnosť a pestrosť príslušných aktivít. **Pre označenie tretieho sektora sa používa viacero ekvivalentov. Každé zo zaužívaných označení pritom zdôrazňuje niektorú stránku a opomína iné.**

Výrazom **tretí** sektor sa poukazuje na to, že ide o sektor pôsobiaci v priestore medzi štátom a trhom.

Pri označení **neziskový** sektor sa dôraz kladie na to, že na rozdiel od komerčných a ziskových organizácií cieľom nie je vytvárať zisk a rozdeľovať ho medzi vlastníkov. Ak sa aj nejaký zisk dosiahne, vracia sa späť do ďalších verejnoprospešných programov.

Termínom **dobrovoľnícky** sektor sa vyzdvihuje podiel dobrovoľníkov (hoci v sektore pôsobia aj platení zamestnanci).

Výraz **nezávislý** sektor naznačuje nezávislosť sektora od štátu a trhu. Ide o nezávislosť relatívnu, pretože organizácie tretieho sektora sú dotované štátom i súkromným sektorom.⁹

V spoločenských vedách ako sociológia a politológia sa používa aj pojem **občiansky** sektor, ktorý však neobsahuje žiadny právny predpis ani na Slovensku, ani v Čechách. „Pojem občan, podobne ako pojmy občianska spoločnosť a právny štát, zmizol v období „reálneho socializmu“ postupne z právnických či sociologických slovníkov.“¹⁰ O občianskom sektore sa v teórii i praxi často hovorí takisto ako o treťom sektore, ako priestore medzi sektorom štátnym a sektorom trhovým alebo podnikateľským.¹¹ Podľa niektorých možno ako občiansky sektor definovať občianske aktivity (bez právnej subjektivity - petičné akcie, susedské iniciatívy) spolu s nešťátnymi neziskovými organizáciami.¹² Pretože občiansky sektor tvorí organizovanú súčasť občianskej spoločnosti, používa sa ako synonymum pre termín občiansky sektor aj výraz **organizovaná občianska spoločnosť**.¹³

⁹ BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovoľníctvo na Slovensku*, SAIA-SCTS a FOCUS, Bratislava, 1995, s. 1.

¹⁰ MALCEVOVÁ, E.: *Občan - občianska spoločnosť - právny štát*. In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1994, roč. 77, č. 3, s. 232.

¹¹ TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha, C. H. Beck, 1998, s. 26.

¹² HAKEN, R. Tretí sektor. In ŠKARABELOVÁ, S. (ed.) *Definice neziskového sektoru*. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Brno, 2005. s.10.

¹³ SKOVAJSA, M.: *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Portál, s.r.o., Praha, 2010. s. 19.

Niektorí autori (najmä z radov ekonómov) u nás aj v Čechách uprednostňujú pojem **neziskový** sektor. Ten vznikol prekladom z angličtiny „*non-profit*“. Uvedený preklad pojmu podrobil kritike najmä profesor Telec.¹⁴ Dovoľujeme si poukázať na skutočnosť, že v USA nepovažovali tento pojem za dostatočne výstižný, a preto začali používať aj označenie „*non for profit*“, čo by sa mohlo prekladať ako „nezameraný na zisk“ a „*non profit distributed*“, čo by sa mohlo prekladať ako „nerozdeľujúci zisk“.

Podľa týchto autorov sa **neziskový sektor chápe ako súčasť občianskej spoločnosti**. Subjekty neziskového sektora majú úlohu sprostredkovateľa medzi občanom a štátom, sú dôležitou alternatívou, alebo partnerom pre štát pri ochrane verejného blaha pred zanedbávaním a plnia **základné úlohy**:

„Sú prostriedkom, ktorý vyjadruje a umožňuje riešiť rôznorodé a zložité potreby spoločnosti a aktívne sa nimi zaoberať.“

Motivujú jednotlivcov, aby sa neskľáňali pred mocou alebo nespoliehali iba na dobročinnosť štátu, ale aby radšej vo všetkých oblastiach spoločenského života konali ako občania.

Rozširujú pluralitu a rozmanitosť spoločnosti, napríklad tým, že chránia a posilňujú jej kultúrnu, etnickú, náboženskú, jazykovú (a inú) identitu.

Vytvárajú priestor pre nezávislé a pružnejšie riešenie potrieb spoločnosti, a tým predstavujú alternatívu pre centralizované štátne úrady.

Vytvárajú mechanizmy, ktoré umožňujú verejnosti kontrolovať vládu a trh.“¹⁵

Socio-kultúrni antropológovia poukazujú na to, že subjekty neziskového sektora sa vyskytujú častejšie a získavajú na dôležitosti v prostredí, v ktorom dochádza k sociálnym, technologickým či civilizačným zmenám.

Politológovia zdôrazňujú sprostredkovateľskú úlohu neziskového sektora v priestore medzi štátom a trhom alebo ako časť spoločnosti, v ktorej dochádza k zmierňovaniu sociálneho napätia a politických konfliktov.

¹⁴ TELEC, I.: *Spolkové právo*. Praha, C. H. Beck 1998, s. 30-34.

¹⁵ SIEGEL, D., YANCEYOVÁ, J.: *Znovuzrodenie občianskej spoločnosti. Rozvoj neziskového sektoru v strednej a východnej Európe a úloha západnej pomoci*. The Rockefeller Brothers Fund, New York 1992, Translation M. Králik 1993, s. 15-17.

Ekonomovia vnímajú existenciu a rozvíjanie neziskového sektora ako inštitucionálnu odpoveď na nedostatky štátu a trhu. Pre viacerých z nich, ako napr. Rektořika¹⁶ a Hyáneka¹⁷ je východiskový štvorsektorový trojuholníkový model blahobytu (z *angl. welfare triangle*) švédskeho ekonóma Pestoffa.¹⁸ Ten totiž dokáže zahrnúť pod spoločný systém aj také subjekty, ktoré nie je možné jednoznačne zaradiť do žiadnej „čistej“ kategórie, čo je pre neziskový sektor typické.¹⁹

Podľa profesorov práva Hurdíka a Teleca však ekonomický pojem „neziskový“, ktorý býva niekedy použitý aj v práve, nie je právne presný a nemožno ho zovšeobecniť pre všetky právnické osoby, ktoré bývajú len z hľadiska politológie alebo ekonómie zaradené do tretieho sektora. „Preto možno povedať, že ekonomické kritérium neziskovosti spĺňajú de lege lata len nadácie, nadačné fondy a všeobecne prospešné ústavy, a to len vo význame zákonného zákazu rozdelenia zisku, pokiaľ sa dosiahne, nie však zákazu jeho tvorby.“²⁰

Autori viacerých amerických vedeckých štúdií upozorňujú na skutočnosť, že jednotlivé prístupy k definovaniu neziskového sektora sú síce vhodné a aplikovateľné aj v európskych krajinách, napriek tomu nezahŕňajú všetky subjekty. V chápaní západných demokracií do tretieho sektora patria aj „naše“ neziskové štátne organizácie. To je ďalší dôvod, prečo treba venovať zvýšenú pozornosť otázke terminológie, na čo upozornili aj Hurdík a Telec, ktorí sa problematike

¹⁶ REKTOŘÍK, J. *Neziskové organizace v České republice (charakteristika, typologie, legislativa)*. In *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno MU 2000, s. 8-9.

¹⁷ HYÁNEK, V. *Neziskový sektor podle John Hopkins University*. In *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno in *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno MU 2000, s. 140-141.

¹⁸ PESTOFF, V. A.: *Democratic architecture for the welfare state*. (Routledge studies in the management of voluntary and non-profit organizations; 11) Routledge Taylor & Francis; 1 edition, 2009, p. 9.

https://dl.uswr.ac.ir/bitstream/Hannan/130536/1/Victor_Pestoff-A_Democratic_Architecture_for_the_Welfare_State_%28Routledge_Studies_in_the_Management_of_Voluntary_a-H5M199WB.pdf (31.12.2018).

¹⁹ HUNČOVÁ, M.: *Aktuální problematika praktické terminologie neziskového sektoru*. In *Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí Neziskový sektor v teorii a praxi rozvoje společnosti a regionu*. Ústí nad Labem: Fakulta sociálně ekonomická Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. s. 76 -81.

²⁰ HURDÍK, J. TELEC, I.: *Nadace, nadační fondy a obecně prospěšné ústavy jako institucionální základ českého obecně prospěšného sektoru*, in *Právní obzor*, In *Právní obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 2000, roč. 83, č. 6, s. 475.

právnej terminológie tretieho sektora venujú vo viacerých svojich publikáciách.²¹

Koncom dvadsiateho storočia sa pojem **tretí sektor** objavil u nás už aj v učebnici *Teórie práva*. Podľa Prusáka „štátna moc nemôže demokraticky a efektívne slúžiť občanom a verejnosti bez neštátnych organizácií občianskej spoločnosti, keďže tie umožňujú realizovať potreby a záujmy občanov v rozmanitých oblastiach spoločenského života, vrátane ochrany slobody a demokracie. Neštátne (mimovládne) neziskové organizácie vytvárajú v spoločnosti tzv. tretí sektor. Prvý sektor je vyhradený pre ekonomiku. Druhý sektor reprezentuje štátna moc, sústava štátnych orgánov a organizácií, teda štátnych (vládných) inštitúcií. V treťom sektore pôsobia neštátne (mimovládne) neziskové organizácie orientované najmä na humanitnú a charitatívnu, životné prostredie, vzdelávanie a mládež, kultúru a ľudské práva, rozvoj slobodných a nezávislých médií a pod.“²²

Ako už vyplýva zo samotného názvu vysokoškolskej učebnice *Tretí sektor a mimovládne organizácie*, v celom texte používa pojem „tretí sektor, ktorý je financovaný prostredníctvom verejných aj súkromných zdrojov, je inštitucionálne oddelený od štátu a verejného sektora, je neziskový, jeho hlavnou úlohou nie je tvorba zisku.“²³

Pojem tretí sektor začali používať samotné neziskové právnické osoby, keď na druhej „Stupavskej konferencii“ v roku 1994 vytvorili neformálne združenie mimovládnych organizácií na Slovensku Grémium tretieho sektora.²⁴ Ako zdôrazňovali autori z prostredia mimovládnych organizácií „Na Slovensku a v mnohých iných

²¹ HURDÍK, J.: *Problémy nadačního práva*. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. 143. Brno: Masarykova univerzita, 1994., HURDÍK, J., TELEČ, I.: *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*. Praha C. H. Beck, 1998., HURDÍK, J., TELEČ, I.: *Nadace, nadační fondy a obecně prospěšné ústavy jako institucionální základ českého obecně prospěšného sektoru*. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 2000, roč. 83, č. 6, s. 473-487.

²² PRUSÁK, J.: *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PFUK, 1995, s. 50.

²³ ROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol.: *Tretí sektor a mimovládne organizácie*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o. 2009, s. 8.

²⁴ Základným poslaním Grémia tretieho sektora bolo rozvíjať partnerské vzťahy so zástupcami štátu, samospráv, podnikateľského sektora, odborov, ako aj s národnými a medzinárodnými mimovládnymi organizáciami. Úlohou Grémia tretieho sektora bolo obhajovať a presadzovať záujmy mimovládnych organizácií, rozvíjať spoluprácu a solidaritu v rámci tretieho sektora, vysvetľovať a popularizovať úlohu tretieho sektora doma i v zahraničí.

krajinách je rozšírené používanie termínu „tretí sektor“²⁵ skôr odpoveďou na aktuálnu potrebu. Je to potreba obnovy občianskej spoločnosti po mnohých desaťročiach jej potláčania a ničenia.“²⁶

Niektorí autori kladú dôraz na to, aby bol na účely ekonomického skúmania neziskový sektor definovaný tak, aby mohol byť jednoznačne kvantifikovaný. „V súlade s touto požiadavkou vyhovuje tradičná teória troch sektorov, ktorá považuje neziskový sektor za tretí, po prvom sektore (štátnom) a druhom sektore (trhovom). V rámci tretieho sektora sa nachádzajú neziskové, súkromné, mimovládne organizácie, ktoré sú formalizované - t. j. inštitucionalizované a ako také sú ekonomicky a kvantitatívne zmapovateľné.“²⁷

Aj napriek určitým špecifikám každej krajiny, všeobecne akceptovanou a najčastejšie citovanou definíciou tretieho sektora sa stala definícia amerického sociológa L. Salamona. Ten vo svojich publikáciách vytypoval **nasledovné spoločné črty subjektov, ktoré patria do tretieho sektora:**

„Sú **formálne ustanovené** a do určitej miery inštitucionalizované. Sú väčšinou **právnickými osobami**, zaregistrovanými v súlade s legislatívou toho-ktorého štátu.

Sú zásadne **súkromné**, čiže inštitucionálne oddelené od vlády. Tieto organizácie nie sú súčasťou štátnej správy, nie sú riadené správnymi radami, v ktorých by mali prevahu štátni úradníci. Neznamená to však, že by nemohli dostávať finančnú podporu od vlády.

Rozdeľujú finančné prostriedky na neziskovom základe, čo znamená, že ich cieľom nie je utvárať zisk pre ich zriaďovateľov, resp. správnu radu, ale na **spätnú reinvestíciu** do ich činností. Tým sa

²⁵ BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol.: *Tretí sektor a mimovládne organizácie*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o. 2009. s. 8.

²⁶ ARBE, S. (ed.) a kol. *10 kapitol o vývoji a občianskej spoločnosti na Slovensku*. PDCS, o.z. 2012, s. 9.

<http://www.cpf.sk/files/files/Obnova%20obcianskej%20spolocnosti.pdf>. Pojem tretí sektor obsahujú aj publikácie: ONDRUŠEK, D. a kol.: *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 1998, s.159-172, ONDRUŠEK, D. a kol.: *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000. s. 85-192.

²⁷ STREČANSKÝ, B., MURRAY SVIDROŇOVÁ, M., ANDREJKOVIČ, M.: Ekonomická analýza neziskového sektora ako socioekonomického aktéra In: Mesežnikov, G., Strečanský, B.(ed.): *Občianska spoločnosť na Slovensku. Krízy, križovatky, výzvy*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2017. s. 31.

zásadne odlišujú od ďalšej súčasti súkromného sektoru, t. j. od podnikateľských subjektov.

Fungujú **na princípe samosprávy**, pričom majú svoje mechanizmy na kontrolu vlastnej činnosti a nekontrolujú ich inštitúcie pôsobiace mimo nich.

Sú dobrovoľnícke, významne sa v nich prejavuje dobrovoľné zapojenie sa jedincov na realizácii ich aktivít a ich manažmente.

Sú verejnoprospešné, slúžia určitému verejnému cieľu a prispievajú k dosiahnutiu verejného blaha.²⁸ K podobnému zneniu dospel aj v spolupráci s ďalšími autormi v rámci výskumných projektov zaoberajúcich sa porovnávaním tretieho sektora vo viac ako tridsiatich krajinách.²⁹

K týmto základným črtám zvyknú niektorí autori doplniť ešte **d ďalšie dve kritériá, ktoré ich odlišujú** od cirkevných inštitúcií, politických strán a odborov a to, že:

Nie sú náboženské. Ich hlavným cieľom nie je pestovanie náboženstva a náboženská výučba.

Nie sú politické. Ich hlavným cieľom nie je združovať kandidátov na politické miesta (toto kritérium vylučuje politické strany ako také, ponecháva však v treťom sektore politicky zamerané občianske združenia).³⁰

Záver

*My sme sa v našej publikácii rozhodli **prikloniť k pojmu tretí sektor** ktorý zadefinoval Prusák³¹ a ktorý používa napr. aj Brozmanová Gregorová.³² Pojem tretí sektor sa stal súčasťou vysokoškolských učebníc a stotožnili sa s ním aj samotné subjekty, ktoré sú súčasťou tretieho sektora. To aj napriek tomu, že niektorí autori pripúšťajú, že týmto pomenovaním ako „tretí v poradí“ možno podvedome viesť*

²⁸ SALAMON, LESTER, M.: *America's Nonprofit Sector: a primer*, The John Hopkins University, 1992, p. 6-7.

²⁹ SALAMON, LESTER, M., ANHEIER H.: *A Search of The Nonprofit Sector I: The Question of Definitions*, Baltimore: The Johns Hopkins University, 1992, p. 11-13, SALAMON, LESTER, M. ANHEIER, H. K.: *Defining the nonprofit sector: a cross-national analysis*. 1. ed. Manchester: Manchester University Press, 1997, p. 498.

³⁰ ONDRUŠEK, D. a kol. *Čítanka pre neziskové organizácie*. Centrum prevencie a riešenia konfliktov, Bratislava, 1998, s. 12.

³¹ PRUSÁK, J.: *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PFUK, 1995, s. 50.

³² ROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol.: *Tretí sektor a mimovládne organizácie*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o., 2009.

k znižovaniu jeho významu. V nasledovnom texte charakterizujeme tretí sektor ako neziskový a neštátny a zaraďujeme do neho právnické osoby, ktoré sú neštátne, súkromnoprávne, všeobecne prospešné, samosprávne, dobrovoľnícke a vznikajúce zdola.

2 Právnická osoba

Významným **medzníkom pre inštitút právnickej osoby** na Slovensku a v Čechách bol **rok 1950**, kedy bol prijatý Občiansky zákonník.³³ Ten historicky prvýkrát obsahoval pojem právnickej osoby na našom území, a to v § 18 ods. 1, ktorý znel: „*Spôsobilosť na práva a povinnosti môžu mať i osoby rozdielne od osôb fyzických - osoby právnické.*“ V súlade s ustanovením § 21 socialistickým právnickým osobám, najmä dobrovoľným organizáciám, vytváraným ľuďom patrila osobitná ochrana, čo bolo prejavom nastupujúcej ideológie socializmu. Občiansky zákonník z roku 1950 postupne prestal vyhovovať politickým pomerom a s novou ústavou z roku 1960 boli prijaté tri nové kódexy, občiansky zákonník, hospodársky zákonník a zákonník medzinárodného obchodu.³⁴

Občiansky zákonník³⁵ z roku 1964, ktorý okrem iného úplne zmenil subjekty práva a upustil od delenia subjektov na osoby fyzické a právnické, pristúpil k deleniu na občanov a socialistické organizácie. V súlade s § 18 boli socialistickými organizáciami štátne, družstevné a spoločenské organizácie, ako aj iné organizácie, činnosť ktorých prispievala k rozvoju socialistických vzťahov. Podľa Knappa „...naša civilistika v období svojho hlbokého úpadku po roku 1960 vyriešila problém právnických osôb svojrázne tým, že ho v podstate z pozitívneho práva vyhnala a v teórii dala do kľatby. Nahradila ho v tomto kontexte úplne nezmyselným pojmom „organizácia“, ktorý je pre úvahy o podstate právnickej osoby bezvýznamný.“³⁶

V súvislosti s prechodom našej ekonomiky na trhové hospodárstvo v roku 1990 boli prijaté viaceré novely Hospodárskeho zákonníka aj

³³ Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník.

³⁴ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, zákon č. 109/1964 Zb. Hospodársky zákonník v znení neskorších predpisov a zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) v znení neskorších predpisov.

³⁵ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

³⁶ KNAPP, V.: *O právnických osobách*. In Právnik. 1995, roč. 134, č. 10-11, s. 986.

Občianskeho zákonníka. Spolu s pojmom fyzickej osoby bol pojem právnickej osoby znovu zavedený do nášho právneho poriadku v roku 1990 novelou Hospodárskeho zákonníka³⁷, keď v § 389b ods.1 zakotvil, že „Fyzické alebo právnické osoby môžu jednotlivito alebo spoločne zriaďovať za účelom rozvoja duchovných hodnôt, ochrany ľudských práv alebo iných humanitných cieľov na ochranu a tvorbu životného prostredia i zachovania prírodných hodnôt účelové fondy (nadácie).“

Takzvaná veľká novela Občianskeho zákonníka³⁸ z roku 1991, ktorou sa vrátilo k deleniu na fyzické a právnické osoby a zároveň sa upravil aj inštitút právnickej osoby tak, ako je upravený v súčasnosti, zakotvila aj úpravu nadácií (§ 20b až 20e) a záujmových združení právnických osôb (§ 20f až 20j), ktoré dovtedy upravoval Hospodársky zákonník.

Občiansky zákonník ako *lex generalis* obsahuje najvšeobecnejšiu a treba podotknúť, že veľmi stručnú úpravu právnických osôb v ustanoveniach § 18 až 21.

Podľa Ciráka „Občiansky zákonník definuje právnické osoby negatívnym spôsobom, keď zakotvuje, že „spôsobilosť na práva a povinnosti majú aj právnické osoby.“³⁹ Spojka „aj“ v tomto prípade znamená, že nielen fyzické osoby, ale aj právnické osoby sú subjektmi práva.

Definovanie pojmu právnická osoba je predmetom dlhoročných odborných diskusií.⁴⁰ História pojmu siaha do začiatku 19. storočia ako „morálna osoba“. Viacerí autori pripúšťajú, že definícií právnických osôb je toľko, koľko je autorov, ktorí sa touto problematikou zaoberajú. Z uvedeného dôvodu **definícia pojmu právnická osoba v našom občianskom zákonníku absentuje**, tak ako aj v mnohých iných súkromnoprávných kódexoch v kontinentálnom práve, nový český občiansky zákonník nevynímajú.

³⁷ Zákon č. 103/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník.

³⁸ Zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník.

³⁹ CIRÁK, J.: *Právna úprava právnických osôb v Občianskom zákonníku*. In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1993, roč. 76, č. 2, s. 142.

⁴⁰ Pojmu, povahe a podstate právnickej osoby sa venujú viaceré teoretické koncepcie, najmä nemeckej a francúzskej právnej vedy. Najrozšírenejšími boli teória reálna (priznávajúca právnickej osobe reálnu existenciu), teória fiktívna (podľa ktorej pokiaľ subjekt nemá človeka, vytvára fikciu) a teória negatívna (konštatujúca, že právnická osoba je subjekt odlišný od fyzickej osoby).

Väčšina autorov sa pri charakteristike pojmových znakov právnických osôb pridrižiava ustálenej definícii právnických osôb, vytvorenej právnou teóriou.⁴¹ Podľa Lubyho „právnickou osobou je organizácia osôb alebo majetku vytvorená na určitý účel, ktorej právo objektívne priznáva právnú subjektivitu.“⁴² Z uvedeného vymedzenia sa vygenerovali nasledovné **pojmové znaky právnickej osoby**:

- organizácia,
- osobný alebo majetkový substrát,
- účelové určenie,
- vlastná právna subjektivita.⁴³

Kontinentálny právny systém, na rozdiel od angloamerického právneho systému, dosiahol určitú zhodu v členení právnických osôb na právnické osoby súkromné a verejné.⁴⁴ Výslovné zakotvenie členenia v samotnom Občianskom zákonníku síce nenájdeme, niet však pochyb o jeho existencii a význame. Pre určenie prítomnosti verejnoprávneho prvku vo vzťahu k právnickým osobám, t. j. či ide o verejnú alebo súkromnú právnickú osobu, sa **viacerí autori odvolávajú na tieto kritériá**:

- súkromná alebo verejná iniciatíva vzniku právnických osôb,
- vznik verejnej právnickej osoby na základe zákona a vznik súkromnej právnickej osoby na základe právnej skutočnosti, konkrétne na základe právneho úkonu,
- verejnoprávne kompetencie, ktorými právnická osoba disponuje, alebo ktoré u nej absentujú,
- možnosť čerpať verejné prostriedky, resp. verejné rozpočty alebo možnosť čerpať súkromné prostriedky.⁴⁵

Hurdík uvedené skutočnosti zhrnul a zjednodušil, keď za dominantný odlišovací znak považuje „charakteristiku právneho aktu či právnych aktov, na základe ktorého právnická osoba vznikla.“⁴⁶ Na

⁴¹ LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné I*. 1. vyd. Bratislava: Iura edition, 2010. s. 161.

⁴² LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2002. s. 551.

⁴³ LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné I*. 1. vyd. Bratislava: Iura edition, 2010. s. 161. CIRÁK, J.: *Právna úprava právnických osôb v Občianskom zákonníku*. In *Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 1993, roč. 76, č. 2, s. 143.

⁴⁴ HURDÍK, J.: *Právnické osoby* (Obecná právnická charakteristika). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Spisy právnické fakulty (rada teoretická) č. 232, 2000.

⁴⁵ Tamže.

⁴⁶ Tamže, s. 127.

základe uvedeného formuluje definíciu právnických osôb verejného práva ako „typ právnických osôb, vznikajúcich priamo (spravidla v individuálnej podobe) aktom verejnej moci (zákonom či individuálnym aktom k tomu zákonom povolaným orgánom verejnej moci)“⁴⁷ a definíciu právnických osôb súkromného práva ako „právnických osôb, na ktorých vzniku sa zásadným spôsobom podieľa akt súkromnoprávnej povahy.“⁴⁸

Významnú úlohu pri špecifikácii jednotlivých druhov právnických osôb zohrávajú identifikačné znaky. Všeobecne uznávanými identifikačnými znakmi právnickej osoby sú názov, sídlo a predmet činnosti právnických osôb. Niektorí autori k nim pripájajú napr. aj štátnu príslušnosť, či spôsob konania právnických osôb.⁴⁹

Občiansky zákonník ani žiaden iný právny predpis **neobsahuje exaktnú definíciu právnickej osoby**. V ustanovení v § 18 ods. 1 OZ sa konštatuje, že spôsobilosť mať práva a povinnosti majú aj právnické osoby (čiže nielen fyzické). Podľa odseku 2 **právnickými osobami sú:**

- združenia fyzických alebo právnických osôb,
- účelové združenia majetku,
- jednotky územnej samosprávy a
- iné subjekty, o ktorých to určí zákon.

Podľa Knappa „výpočet v § 18 ods. 2 občianskeho zákonníka asi mal byť akou takou definíciou výpočtu prvkov rozsahu pojmu. Definíciou však nie je a nie je ani enumeráciou, a to ani príkladnou.“⁵⁰

Úprava právnických osôb v 18 ods. 2 OZ má len doktrínálny výkladový charakter, preto nemôže byť podkladom pre vznik a zriadenie jednotlivých právnických osôb.

Český nový občiansky zákonník (ďalej len „NOZ“)⁵¹ účinný od 1.1. 2014 zakotvil v § 20 ods.1 definíciu právnickej osoby (aj keď do značnej miery abstraktnú): „*Právnická osoba je organizovaný útvar,*

⁴⁷ Tamže, s. 128.

⁴⁸ Tamže.

⁴⁹ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník 1 : Veľký komentár*. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 150-151., LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho hmotného práva*. 2. prepracované vyd. Bratislava: Iura edition, 2004, s. 136-137., CIRÁK, J.: *Právna úprava právnických osôb v Občianskom zákonníku*. In *Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 1993, roč. 76, č. 2, s. 143., RONOVSÁ, K.: *Spolkové a nadačné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 10.

⁵⁰ KNAPP, V.: *O právnických osobách*. In *Právnik*. 1995, roč. 134, č. 10-11, s. 988.

⁵¹ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník.

o ktorém zákon stanoví, že má právni osobnost,⁵² alebo jehož právni osobnost zákon uzná. Právnická osoba môže bez zreteľa na predmet své činnosti mít práva a povinnosti, ktoré se slučují s její právni povahou.“ Podľa § 20 ods. 2 „Právnické osoby veřejného práva podléhají zákonům, podle nichž byly zřízeny; ustanovení tohoto zákona se použijí jen tehdy, slučuje-li se to s právni povahou těchto osob.“

NOZ v porovnaní s občianskym zákonníkom z roku 1964 (ktorý je na Slovensku stále platný) upravuje právnické osoby v štyroch oddieloch. Prvý oddiel obsahuje všeobecné ustanovenia (§ 118 - § 209 NOZ), ktoré sa vzťahujú na všetky právnické osoby. Druhý oddiel upravuje korporácie (§ 210 - § 302 NOZ), tretí oddiel upravuje fundácie (§ 303 - § 401 NOZ) a štvrtý oddiel upravuje ústavy (§ 402 - § 418 NOZ).

Záver

*Pri rekodifikácii občianskeho práva by sme sa mali **inšpirovať českou právnou úpravou** týkajúcou sa právnickej osoby, ktorá je podrobnejšia a zahŕňa aj úpravu jednotlivých typov právnických osôb, ktorá bola rozdobená v samostatných zákonoch.*

3 Mimovládna organizácia

V medzinárodnom práve sa spomedzi viacerých pojmov ako dobrovoľnícke (z angl. *voluntary*), neziskové (z angl. *non-profit - NPO's, non-for-profit - NFPO's*), charitatívne (z angl. *charity*) organizácie udomácnil pojem **mimovládnej organizácie** (z angl. *non-governmental organization*) v skratke MVO (z angl. *NGO*). Tento pojem obsahuje článok 71 Charty OSN. Pojem „*nongovernmental organisation*“ je do slovenčiny preložený ako **nevládna organizácia**.⁵³ Obsahuje ho aj článok 34 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Do slovenčiny je pojem „*nongovernmental organisation*“ preložený ako **mimovládna organizácia**.⁵⁴

⁵² Pojem právna osobnosť sa v NOZ používa pre spôsobilosť k právam a povinnostiam.

⁵³ <http://mepoforum.sk/kniznica/medzinarodne-organizacie-k/osn-k/zakladne-osn-k/charta-osn-plne-znenie-dokumentu>.

⁵⁴ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf.

Dôvodová správa k Európskemu dohovoru **o uznávaní právnej subjektivity medzinárodných mimovládnych organizácií** č. 124⁵⁵ z roku 1986 uvádza, že mimovládna organizácia **musí byť asociáciou, nadáciou alebo inou súkromnou inštitúciou**. Asociáciou je skupina ľudí, ktorí sa združili kvôli určitému špecifickému cieľu, s právnou subjektivitou. Nadáciou sa rozumie určitý majetok určený danému cieľu. Termín „iná súkromná inštitúcia“ je dodaný na zahrnutie určitých inštitúcií s právnou subjektivitou (ako napr. náboženské kongregácie, odbory), ktoré majú v niektorých krajinách cieľ a štruktúru podobnú asociáciám, ale po právnej stránke za také nie sú považované.

Podľa dohovoru⁵⁶ mimovládna organizácia **musí byť súkromná**. Nevykonáva právomoc verejnej správy, jej cieľom nesmie byť utváranie zisku. Môže utvárať zisk ale len v súvislosti so svojou činnosťou. **Slúži neziskovému cieľu**, čím sa odlišuje od obchodných spoločností, ktoré zisk rozdeľujú medzi svojich spoločníkov.

Výbor ministrov Rady Európy vo svojom Odporúčaní z 10. októbra 2007 **k právnemu postaveniu mimovládnych organizácií v Európe** č. CM/Rec(2007)14 zdôraznil „podstatný **prínos** mimovládnych organizácií **pre rozvoj a realizáciu demokracie a ľudských práv** predovšetkým prostredníctvom zvyšovania spoločenského povedomia a účasti na verejnom živote, zvyšovaním transparentnosti a zodpovednosti orgánov verejnej moci a rovnako dôležitý **prínos** mimovládnych organizácií **v rámci kultúrneho života a sociálneho blahobytu v demokratickej spoločnosti**.“⁵⁷

Podľa základných princípov odporúčania mimovládne organizácie:

- Sú dobrovoľné.
- Sú samosprávne subjekty alebo organizácie založené za účelom sledovania v zásade neziskových cieľov svojich zakladateľov alebo členov.

⁵⁵ Explanatory Report to the European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organisations No.124(1986) <https://rm.coe.int/16800ca439>.

⁵⁶ European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organisations No.124(1986). <https://rm.coe.int/168007a67c>. 31.12.2018.

⁵⁷ Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe, p. 1. <https://www.osce.org/odihr/33742?download=true>.

- Nezahŕňajú politické strany.⁵⁸
- Zahŕňajú subjekty alebo organizácie zriadené jednotlivcami (fyzickými alebo právnickými osobami) a skupinami takýchto osôb. Môžu to byť organizácie osobné, s členskou základňou alebo majetkové, bez členskej základne.
- Môžu byť buď neformálne subjekty alebo organizácie alebo môžu byť právnickými osobami.⁵⁹

Na skutočnosť, že pojmy neziskový sektor, mimovládne organizácie alebo neziskové organizácie sú používané, hoci nie sú právne definované (pričom samotné orgány Európskej únie konštatujú, že právnické osoby v tejto sfére sú veľmi heterogénne), poukázalo už Oznámenie Komisie Európskych spoločenstiev zo 6. júna 1997 **Podpora dobrovoľníckych organizácií a nadácií** v Európe č. KOM (1997) 241.⁶⁰

Z neho vychádzal Diskusný dokument Európskej komisie z 18. januára 2000 „**Komisia a mimovládne organizácie - budovanie silnejšieho partnerstva**“ č. KOM (2000) 11,⁶¹ podľa ktorého najst' spoločnú definíciu pojmu mimovládna organizácia vôbec nie je jednoduché. Právne definície v jednotlivých štátoch sú veľmi rozdielne, pričom MVO môžu mať napríklad právnu formu dobročinnnej organizácie, neziskového združenia alebo nadácie. Napriek tomu možno termín **mimovládna organizácia** použiť na označenie organizácií, ktoré majú spravidla tieto **spoločné charakteristiky**:

- **Nevznikajú s cieľom dosiahnuť osobný zisk.** Hoci môžu mať platených zamestnancov a vykonávať činnosti

⁵⁸ Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe, p. 2. <https://www.osce.org/odihr/33742?download=true>.

⁵⁹ Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe, p. 3. <https://www.osce.org/odihr/33742?download=true>.

⁶⁰ Communication from the Commission on promoting the role of voluntary organisations and foundations in Europe COM(97) 241 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51997DC0241&from=EN>.

⁶¹ Commission discussion paper „The Commission and non-governmental organisations: Building a strong partnership“ COM(2000) 11 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0011&from=EN>.

prinášajúce príjmy, dosiahnutý zisk alebo prebytok nerozdeľujú svojim členom alebo vedeniu.

- **Sú dobrovoľné.** Znamená to, že vznikajú na základe dobrovoľnosti a že v nich zvyčajne existuje prvok dobrovoľnej účasti v organizácii.
- Líšia sa od neformálnych alebo ad hoc skupín istým stupňom formálnej alebo inštitucionálnej existencie. MVO majú **spravidla formálne stanovy** alebo iný dokument ustanovujúci ich poslanie, ciele a pôsobnosť. Za svoju činnosť sa zodpovedajú svojim členom a darcom.
- **Sú nezávislé** najmä od štátnych a ostatných verejných orgánov a politických strán alebo komerčných organizácií.
- Nie sú samoučelné, pokiaľ ide o ich ciele a hodnoty. Ich **cieľom je pôsobiť vo verejnej oblasti** v snahe riešiť problémy a otázky súvisiace s blahom človeka, špecifickými skupinami ľudí alebo spoločnosťou ako celkom. Nesledujú komerčné alebo profesionálne záujmy svojich členov.

Pojem **mimovládna organizácia** nie je doteraz v slovenskej legislatíve samostatne vymedzený ani definovaný. Počnúc deväťdesiatymi rokmi minulého storočia niektoré právne predpisy obsahovali viaceré pojmy ako napr. nezisková právnická osoba,⁶² nezárobková organizácia⁶³ a nevládna organizácia,⁶⁴ avšak bez toho aby ich definovali.

Záver

*Označenie **mimovládna (nevládna) organizácia** (z angl. „nongovernmental organisation”) vyplýva z odčlenenia od štátnych štruktúr. Prikláňame sa k názoru, že vhodnejší by bol slovenský preklad **neštátna organizácia**.*⁶⁵

⁶² Zákon č. 567/1992 Zb. o rozpočtových pravidlách Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (zrušený zákonom č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách).

⁶³ Napr. Oznámenia Ministerstva financií č. 1766/1993, č. 330/1994 Z. z., č. 34/1995 Z. z., 35/1995 Z. z. 36/1995 Z. z. o vydaní opatrení, ktorým sa ustanovuje účtovný výkaz pre politické strany, hnutia, občianske združenia a iné nezárobkové organizácie (zrušené).

⁶⁴ Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov (účinný).

⁶⁵ Pozri TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck. 1998, s. 77-78.

4 Nezisková organizácia

Ďalším často používaným pojmom je nezisková organizácia. Slovenský právny poriadok definíciu tohto pojmu neobsahuje. Pojem **nezisková organizácia** (z angl. „non-profit“) vo všeobecnosti vyjadruje skutočnosť, že subjekt nevzniká s cieľom dosahovania zisku. Jeho účelom je plnenie všeobecne prospešných ale aj vzájomne prospešných cieľov, kvôli ktorým vznikol. Ako sme už uviedli, pomenovanie „nezisková“ uprednostňujú najmä odborníci z radov ekonómov. Niektorí zástupcovia právnickej obce ale podrobili uvedený preklad kritike.⁶⁶

V súvislosti s privatizačným procesom a transformáciou štátnych organizácií v niektorých krajinách východnej a strednej Európy dochádza k utváraniu špecifického typu právnickej osoby - neziskovej organizácie. Tá nie je ani asociáciou ani nadáciou, ale zabezpečuje plnenie všeobecne prospešných cieľov a poskytuje verejnoprospešné služby, na ktoré má občan právo, ale štát ich nie je schopný, resp. ochotný poskytovať alebo zabezpečovať. V Čechách bol prijatý zákon o obecně prospěšných společnostech,⁶⁷ na Slovensku zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.⁶⁸

Prijatím zákona o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby sa na Slovensku ešte viac zvýšila nejasnosť terminológie v oblasti tretieho sektora. V ustanovení § 4 sa totiž uvádza „*Názov neziskovej organizácie musí obsahovať označenie „nezisková organizácia“ alebo skratku „n.o.“ a musí sa odlišovať od názvu iných už registrovaných neziskových organizácií.*“

Aj pod vplyvom tohto ustanovenia sa vo viacerých publikáciách stretáme s pojmom nezisková organizácia, bez toho, aby bolo jasné či ide o všeobecný pojem nezisková právnická osoba, ktorou môže byť napr. občianske združenie, neinvestičný fond alebo nadácia, alebo o pojem v zmysle zákona, čiže nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby.

⁶⁶ TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck. 1998, s. 30-34.

⁶⁷ Zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech.

⁶⁸ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

Záver

Sme toho názoru, že autori by v prípade, ak sa venujú právnickej osobe podľa zákona č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby, mali striktné používať celý názov tejto právnickej osoby, resp. skratku, ktorá ju jasne identifikuje, tak že ide o tento konkrétny typ právnickej osoby a nie o všeobecný pojem, ktorý sa vzťahuje na viaceré neziskové právnické osoby. Zákon v § 4 umožňuje používanie skratky „n.o“, namiesto „nezisková organizácia“, ktoré musí obsahovať názov neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby. Avšak použitie oboch skratiek v textoch pojednávajúcich o týchto právnických osobách môže v aplikačnej praxi spôsobiť nejasnosti.

*Z uvedeného dôvodu sme sa rozhodli v ďalšom texte používať pre označenie **neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby** skratku **NO VPS** a pre všeobecný pojem **nezisková organizácia** skratku **NO**.*

*V názve ho obsahuje aj poradný orgán vlády Českej republiky - **Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO)**, ktorá sa pretransformovala z pôvodnej Rady pre nadácie. RNNO rešpektuje kritéria, ktoré pre neziskový sektor vygeneroval už spomínaný sociológ Salamon, avšak nikdy sa nezaoberala všetkými typmi organizácií, ktoré tieto kritéria spĺňajú.⁶⁹ Ako vyplýva zo štatútu z roku 1998,⁷⁰ pôvodne **bola** poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom vlády pre podporu nadácií, všeobecne prospešných spoločností, občianskych združení a účelových zariadení cirkví (ďalej len „**neštátne neziskové organizácie**“), ktoré uskutočňujú verejne či vzájomne prospešnú činnosť v oblasti zdravotníctva, sociálnych a charitatívnych služieb, kultúry, ochrany životného prostredia, vzdelávania a ochrany ľudských práv. Štatút v znení z roku 2017⁷¹ už neštátne neziskové organizácie nešpecifikuje. Treba zdôrazniť, že v tom období už bol účinný nový občiansky zákonník*

⁶⁹ MÜLLER, J.: Neziskový sektor sledovaný Radou vlády pro nestátní neziskové organizace. In ŠKARABELOVÁ, S. (ed.) *Definice neziskového sektoru*. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Brno, január 2005. s. 45.

⁷⁰ https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/01EF8C8F05AD531EC12571B6006BB9A1.

⁷¹ https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/statut_RVNN0_2017.pdf.

(NOZ),⁷² ktorý nahradil dovtedajšiu právnu úpravu jednotlivých typov neziskových právnických osôb obsiahnutú v občianskom zákonníku z roku 1964.

5 Mimovládna nezisková organizácia

Na Slovensku bola **Rada vlády Slovenskej republiky pre mimovládne neziskové organizácie (RV MNO)** ako poradný a iniciatívny orgán vlády Slovenskej republiky zriadená v roku 1999.⁷³ K obnoveniu jej činnosti a schváleniu nového znenia štatútu došlo v roku 2012.⁷⁴ V súlade s čl. 2 štatútu je RV MNO stálym odborným, poradným, koordinačným a konzultatívnym orgánom vlády SR **v oblasti mimovládnych neziskových organizácií**, ktorými sú najmä **občianske združenia, nadácie, neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby, neinvestičné fondy a záujmové združenia právnických osôb** (ďalej len „mimovládne neziskové organizácie“) a v oblasti rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku.

Pojem **mimovládna nezisková organizácia** používa aj nedávno schválený Zákon o registri mimovládnych neziskových organizácií (zákon o registri MNO).⁷⁵ Dôvodová správa neobsahuje žiadne vysvetlenie k terminológii ani kritéria, na základe ktorých predkladateľ návrhu zákona dospel k pojmu mimovládna nezisková organizácia.

Podľa § 2 ods. 2 zákona o registri MNO **mimovládnymi neziskovými organizáciami, ktorých údaje sa zapisujú do registra MNO, sú:**

- nadácie,⁷⁶

⁷² Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v znění pozdějších předpisů, ktorý upravuje tri typy právnických osôb: korporácie, fundácie a ústavy.

⁷³ Informácia - Rokovania Hospodárskej a sociálnej rady SR.

⁷⁴ http://www.minv.sk/?ros_rvmno_dokumenty.

⁷⁵ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷⁶ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

- neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby,⁷⁷
- neinvestičné fondy,⁷⁸
- občianske združenia, odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov,⁷⁹
- organizácie s medzinárodným prvkom.⁸⁰

Záver

V súlade so záverom v časti 3., kde sme za vhodnejší považovali slovenský preklad „neštátna“ organizácia namiesto „mimovládna“ organizácia, by bolo vyhovujúcejšie slovné spojenie „mimovládna nezisková organizácia“ nahradiť pojmom „neštátna nezisková organizácia.“

6 Nezisková právnická osoba

Domnievame sa, že v nadväznosti na zákon o registri právnických osôb⁸¹ by bolo najvhodnejšie v novoprijatom zákone o registri MNO⁸² použiť pojem „**register neziskových právnických osôb**“ namiesto „**register mimovládnych neziskových organizácií**.“

Tým by sa zdôraznilo, že nejde o orgány verejnej moci ani podnikateľské právnické osoby a zároveň by sa vyhlo problematickému pojmu „organizácia“. Ten bol u nás do právneho poriadku zakotvený ešte v roku 1964 prijatím Občianskeho zákonníka⁸³, ktorý v § 18 definoval tri subjekty občiansko-právnych vzťahov, a to občanov, socialistické organizácie a štát. Po spoločenských zmenách v roku 1989 sa Občiansky zákonník začlenil medzi prvé právne predpisy, ktoré prešli radikálnymi zmenami. Jednotlivé

⁷⁷ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

⁷⁸ Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov.

⁷⁹ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

⁸⁰ Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov.

⁸¹ Zákon č. 272/2015 Z. z. o registri právnických osôb, podnikateľov a orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁸² Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸³ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

ustanovenia boli v novele ⁸⁴ z roku 1991 (s účinnosťou od 1. januára 1992) prispôbované procesu premien v podnikaní, postupnom obnovení trhového hospodárstva a procesu budovania tretieho sektora. Spolu s dôležitými zmenami vo vecných právach (najmä vlastníckom práve a spoluvlastníctve) a záväzkovom práve, došlo k zmene označenia subjektov občiansko-právnych vzťahov. Do nášho právneho poriadku boli zakotvené pojmy **fyzická osoba** a **právnická osoba**.

Záver

Pojem „nezisková právnická osoba“ vystihuje, že ide o právnickú osobu, ktorá nie je založená alebo zriadená za účelom zisku, čo však nevylučuje jeho tvorbu. Prípadný zisk sa využíva na plnenie účelu a cieľa, na ktoré bola právnická osoba založená alebo zriadená. Napriek kritickým výhradám niektorých autorov k prívlastku nezisková, uvedomujúc si, že nejde o pojem úplne vyhovujúci, sme sa rozhodli ho používať. Je totiž odbornou aj laickou verejnosťou bežne používaný a najmä zrozumiteľný.

Takisto sme sa rozhodli pre spojenie nezisková právnická osoba, aby bolo zrejmé, že ide o širší a všeobecný pojem, ktorý sa vzťahuje na všetky typy neziskových subjektov, ktoré majú právnu subjektivitu a nie len na neziskovú organizáciu poskytujúcu všeobecne prospešné služby (NO VPS).

⁸⁴ Zákon č. 509/1991 Zb. ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník.

DRUHÁ KAPITOLA LEGISLATÍVA A ČLENENIE TRETIEHO SEKTORA

7 Prehľad legislatívy v priebehu rokov 1990 - 2002

Aj napriek absencii komplexnej legislatívnej úpravy neziskových právnických osôb určitým právnym základom, na ktorom môžu byť tieto budované, je Ústava Slovenskej republiky, ktorá zaručuje právo pokojne sa zhromažďovať (čl. 28) aj právo slobodného združovania sa v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach (čl. 29)⁸⁵, občiansky zákonník, obchodný zákonník aj ďalšie zákony upravujúce jednotlivé typy právnických osôb, ktoré zaradujeme **do tretieho sektora**.

Vzhľadom na dlhodobejšie prerušenie tradície neziskových právnických osôb, absencie teórie, ako aj minimálnej právnej úpravy, sa so zmenami v legislatíve neziskových subjektov začalo u nás v rámci bývalého Československa hneď začiatkom **roku 1990**. Medzi prvými bol prijatý zákon upravujúci **občianske združenia**⁸⁶ a novela hospodárskeho zákonníka⁸⁷, ktorá nadobudla účinnosť v ten istý deň (1. mája 1990) ako zákon o **združovaní občanov**. Hospodársky zákonník⁸⁸ okrem opätovného zakotvenia pojmu fyzická osoba, právnická osoba a nadácia v § 389b, zaviedol na základe § 360b pre právnické osoby možnosť utvárať záujmové združenia. V celom texte hospodárskeho zákonníka sa pôvodný výraz „socialistická organizácia“ nahradil výrazom „organizácia“ a výraz „spoločenská organizácia“ sa nahradil výrazom „občianske združenie“.

⁸⁵ Táto úprava je totožná s čl. 19 a čl. 20 Listiny základných práv a slobôd, ktorá bola prijatá ešte v čase existencie ČSFR.

⁸⁶ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

⁸⁷ Zákon č. 103/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník.

⁸⁸ Zákon č. 109/1964 Zb., Hospodársky zákonník v znení neskorších predpisov.

V **roku 1991** boli upravené cirkvi a náboženské spoločnosti⁸⁹ a politické strany.⁹⁰ Pôvodné ustanovenia hospodárskeho zákonníka boli na základe novely⁹¹ občianskeho zákonníka nahradené ucelenejšou úpravou **záujmových združení právnických osôb** (§ 20f - 20j) a **nadácií** (§ 20b - 20e) v občianskom zákonníku.⁹²

Podľa § 20e ods. 2 OZ: „Podrobnejšiu právnu úpravu o nadáciách (fondoch) ustanoví zákon FZ“. Napriek tomu, že okolo tohto ustanovenia sa viedli teoretické diskusie, či zákon môže odkázať na podrobnejšiu právnu úpravu alebo nie, pristúpilo sa k príprave zákona o nadáciách.

V **roku 1992** ukončila prácu na návrhu zákona o **nadáciách** skupina odborníkov z Čiech a Slovenska. Aj napriek tomu, že bolo pripravené paragrafované znenie zákona, tento nebol prijatý. Po rozpade spoločného štátu sa postupom času v oboch republikách začalo diskutovať nielen o novej právnej úprave nadácií, ale aj spolkov a takisto aj o transformácii rozpočtových a príspevkových organizácií. Postupne boli spracované viaceré návrhy zákonov, týkajúce sa nadácií, verejnoprávných inštitúcií a všeobecne prospešných organizácií.⁹³

V priebehu **roku 1993** boli spracované dva návrhy zásad zákona, ktoré boli zamerané na transformáciu rozpočtových a príspevkových organizácií na **verejnoprávne inštitúcie, resp. na neziskové právnické osoby**.

V júni 1993 to bol návrh poslanca I. Hudeca - Návrh zásad zákona o **verejnoprávných inštitúciách**. L. Šimončíč z Domu techniky ZSVTS, s.r.o. vypracoval Návrh zásad zákona o **neziskových právnických osobách**, ktorý bol 10.11.1993 uverejnený v časopise Trend. Oba návrhy vychádzali z tej istej filozofie a boli veľmi podobné.

V **prvom návrhu** autor definoval verejnoprávne inštitúcie ako neziskové právnické osoby. Verejnoprávna inštitúcia mala mať

⁸⁹ Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností.

⁹⁰ Zákon č. č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach.

⁹¹ Zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník.

⁹² Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

⁹³ Pozri MAGUROVÁ, Z.: *Legislatíva tretieho (neziskového) sektora na Slovensku (Úvahy de lege lata a de lege ferenda)*. Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1996, roč. 79, č. 3, s. 216-219.

verejnoprávnou subjektivitu a utvárať sa pre napĺňanie potrieb a poskytovanie služieb verejnosti. **Autor druhého návrhu** definoval neziskovú právnickú osobu ako verejnoprávny subjekt, ktorý sa zriaďuje na poskytovanie služieb verejnosti. Obaja navrhovatelia vyšpecifikovali i oblasti, v rámci ktorých by tieto služby boli poskytované. Zhodne uvažovali **v podstate o dvoch fázach etablovania** verejnoprávnej inštitúcie/neziskovej právnickej osoby.

- **zriadenie a zápis** do obchodného registra a
- **správne konanie** na Ministerstve financií SR o udelenie štatusu verejnoprávnej inštitúcie, ktoré malo byť obmedzené na 5 rokov.

Priamo v zákone mal byť riešený aj daňový režim týchto právnických osôb.

V **roku 1994** v 25. čísle Domina bol uverejnený článok „K občianskej spoločnosti cez transformáciu verejných služieb“ trojice autorov M. Demeš, H. Woleková a P. Zajac. Vytypovali v ňom princípy tvorby a fungovania **neziskových organizácií**, naznačili **možnosti transformácie** rozpočtových a príspevkových organizácií a vymedzili oblasť pôsobenia neziskových organizácií.

V roku 1994 bol v Nonprofite uverejnený Návrh zásad zákona o **nadáciách**, ktorý pripravila a na diskusiu ponúkla Nadácia Charty 77. Cieľom tejto diskusie bolo zistiť aké požiadavky na novú právnú úpravu majú v samotných nadáciách.

V tom istom roku skupina externých poradcov a členov Grémia tretieho sektora spracovala návrh Zákona o **podpore všeobecne prospešnej činnosti nadácií a mimovládnych organizácií** a o zmenách niektorých ďalších zákonov, ktorý bol ako poslanecký návrh predložený na rokovanie do dvoch parlamentných výborov. Pre nedostatok času, sa však na prerokovanie parlamentu nedostal.

V prvej etape uvažovala pracovná skupina o príprave prvej verzie, tzv. **veľkého zákona** o nadáciách a mimovládnych neziskových organizáciách. Mimovládne neziskové organizácie by boli založené na princípe dobrovoľnosti a dobročinnosti na zabezpečovanie všeobecne prospešných cieľov.

Pre nedostatok času i na podnety z diskusií na Ministerstve financií SR sa skupina rozhodla pre vypracovanie druhej verzie, tzv. **malého zákona** o pôsobení nadácií a mimovládnych organizácií a o zmenách niektorých ďalších zákonov. Zákon sa mal skladať z dvoch častí.

V prvej časti definoval mimovládne neziskové organizácie ako združenia, organizácie s medzinárodným prvkom, a občianske združenia zabezpečujúce všeobecne prospešné ciele na neziskovom základe. Zároveň boli vyšpecifikované i všeobecne prospešné ciele.

V druhej časti bola obsiahnutá novela daňových zákonov, ktorá mala daňovo zvýhodniť samotné mimovládne neziskové organizácie i darcov z radov podnikateľov.

Prvoradým zámerom skupiny expertov nebola transformácia rozpočtových a príspevkových organizácií, zároveň však táto možnosť nebola vylúčená (najmä pre príspevkové organizácie). Prijatím tohto zákona sa však mohli vytvoriť podmienky k pozvoľnej a postupnej transformácii príspevkových a neskôr i rozpočtových organizácií na mimovládne neziskové organizácie, no predovšetkým sa mali zlepšiť podmienky pre činnosť už existujúcich neziskových právnických osôb a zvýšiť motivácia podnikateľského sektora k podpore tretieho sektora.

Nie je bez zaujímavosti, že k podobnému filozofickému prístupu dospeli aj v Českej republike pri príprave zákona o všeobecne prospešných spoločnostiach a zákone o nadáciách a neinvestičných fondoch. V nich tiež v prvej časti definovali všeobecne prospešnú spoločnosť, nadáciu resp., neinvestičný fond, upravili jej vznik, založenie, zrušenie, zánik, orgány a hospodárenie. Druhá až piata časť zákona obsahuje novely daňových zákonov.

Možno skonštatovať, že v priebehu rokov **1993 a 1994 sa problematike legislatívy neziskových právnických osôb venovali najmä subjekty z prostredia tretieho sektora, resp. občianskej spoločnosti**. Postupne boli vypracované viaceré „sľubne znejúce“ legislatívne návrhy, ktoré sa mohli stať vhodným východiskom pre novú právnu úpravu neziskových právnických osôb a noviel právnej úpravy nadácií, združení a daňových zákonov. Väčšina návrhov totiž obsahovala aj novelizáciu daňových zákonov, ktorá mala prispieť k daňovému zvýhodneniu darcov i samotných subjektov tretieho sektora.

Naopak veľmi prísny a pre subjekty tretieho sektora neakceptovateľný bol návrh zákona o nadáciách a neinvestičných fondoch, ktorý v roku 1994 vypracovalo **Ministerstvo financií SR**. Nadácie a neinvestičné fondy boli definované ako účelové združenie majetku určené na všeobecne prospešné ciele. Nevyhnutným predpokladom založenia oboch subjektov bolo základné imanie. Pri

nadácii vo výške 100 000,-Sk a pri neinvestičnom fonde 500 000,-Sk alebo 1 000 000,-Sk. Zakotvenie takejto výšky základného imania by spôsobilo zánik väčšiny nadácií, ktoré neboli schopné udržiavať na konte základné imanie v stanovenej výške. **Legislatívna rada vlády** dospela k záveru, že s prijatím zákona v takomto znení by musel byť prijatý aj ďalší zákon o „neziskovej právnickej osobe“. Tá by nebola ani nadáciou a ani združením. Jej prvoradým účelom by bolo poskytovanie všeobecne prospešných služieb a plnenie všeobecne prospešných cieľov. Malé nadácie, ktoré neboli schopné zhromaždiť základné imanie v stanovenej výške by sa pretransformovali na takéto neziskové právnické osoby. Zachovali by sa len nadácie, ktoré by mali nakumulovaný dostatočne veľký majetok aby boli schopné zabezpečovať realizáciu všeobecne prospešných cieľov, povedzme len z úrokov alebo výnosov svojho majetku.

V roku 1995 vláda SR preto zaradila do svojho legislatívneho plánu dva návrhy zákonov týkajúcich sa tretieho sektora, a to návrh zákona o **verejnoprávnych inštitúciách** a návrh zákona o **neziskových organizáciách**.

Spracovateľ návrhu zákona o neziskových organizáciách od júna do decembra 1995 predložil na pripomienkovanie postupne sedem verzií tohto návrhu zákona. V návrhoch sa často menil názov právnickej osoby, tak ako aj obsah a rozsah upravovanej problematiky.

V decembri 1995 bolo prerokúvanie dvoch uvedených návrhov zákonov prerušené a prekvapivo bol predložený návrh zákona o **nadáciách**. Ten bol napokon aj napriek tomu, že nebol zaradený do legislatívneho plánu vlády SR, urýchlene prijatý v júni 1996.⁹⁴ Prijatie zákona o nadáciách v danej podobe si vynútilo spracovanie návrhu ďalšieho zákona, a to zákona o **neinvestičných fondoch**, ktorý mal byť účinným od 1. januára 1997. Ten bol však prijatý až s polročným oneskorením. Zákon o neinvestičných fondoch⁹⁵ má pritom podobný, miestami až totožný, text ako zákon o nadáciách. Zároveň obsahuje aj novelu zákona o nadáciách.

⁹⁴ Zákon č. 207/1996 Z. z. o nadáciách v znení zákona č. 147/1997 Z. z. (tzv. prvý nadačný zákon).

⁹⁵ Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov.

V roku 1997 bol napokon prijatý aj zákon o **neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby**.⁹⁶ Išlo v poradí už siedmu pozmenenú verzii, ktorá bola návratom k prvej verzii z roku 1995.

V **Českej republike** boli zákony prijaté v **opačnom poradí**, a to v roku 1995 zákon o obecně prospěšných společnostech⁹⁷ a v roku 1997 zákon o nadacích a nadačních fondcích.⁹⁸

Existujúce **slovenské nadácie očakávali, že:**

- zákony budú prijaté v poradí, v akom boli pripravované,
- prinajhoršom budú prijaté naraz,
- úprava nadácií a neinvestičných fondov bude obsiahnutá v jednom zákone (tak ako v Čechách) a každá z nadácií si bude môcť vybrať pre ňu tú najvhodnejšiu formu ďalšieho fungovania.

Spracovateľom zákonov a zákonodarnému zboru na Slovensku však **chýbala analýza stavu** tretieho sektora, ako aj ucelená koncepcia jeho úpravy. Dôsledkom toho bola skutočnosť, že prijatá legislatíva bola **nekonceptná** a miesto toho, aby situáciu v treťom sektore zlepšovala, spôsobila skôr zníženie počtu jeho subjektov.

Ďalším nedostatkom uvedenej právnej úpravy bola skutočnosť, že na ňu **nenadväzovala novelizácia daňových zákonov**. V Čechách bola novela daňových zákonov obsiahnutá priamo v zákonoch upravujúcich jednotlivé neziskové subjekty. Slovenské neziskové právnické osoby očakávali od novely daňových zákonov zlepšenie podmienok pre svoj rozvoj a väčšiu motiváciu darcov z radov podnikateľov, aby zo svojich finančných zdrojov podporovali rozvoj tretieho sektora.

V dôsledku kritiky z tretieho sektora a požiadavky zlepšenia legislatívy došlo v **roku 2002** na Slovensku k prijatiu tzv.

⁹⁶ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

⁹⁷ Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů.

⁹⁸ Zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondcích.

transformačného zákona,⁹⁹ k prijatiu nového zákona **o nadáciách**¹⁰⁰ a novelizácii zákona **o neziskových organizáciách.**¹⁰¹

V Čechách takisto reagujúc na problémy v praxi, došlo k novelizácii zákona o nadaciach a nadačných fondoch,¹⁰² k novelizácii zákona o obecně prospěšných společnostech,¹⁰³ k prijatiu nového zákona o církvích a náboženských společnostech¹⁰⁴ a zákona o dobrovolnické službě.¹⁰⁵

Odborná verejnosť sa okrem diskusií o návrhoch novej legislatívy venovala aj nedostatkom platnej legislatívy. Poukazovala napríklad na skutočnosť,¹⁰⁶ že pojem združenie v zákone o združovaní je veľmi rozšírený, pričom neexistuje jeho presné a dostatočné vymedzenie a často krát dochádza k zamieňaniu jednotlivých typov združení. V našom právnom poriadku totiž možno nájsť pojem združenie fyzických osôb, združenie právnických osôb, účelové združenie majetku, záujmové združenie právnických osôb, združenie bez právnej subjektivity a pod.

Od konca dvadsiateho storočia bol badať najmä v českej odbornej literatúre¹⁰⁷ návrat k pojmu spolok a spolčovacie právo, ktoré obsahovala Ústavná listina Československej republiky z roku 1920 (§ 113), Ústava Československej republiky z roku 1948 (§ 24), Listina

⁹⁹ Zákon č. 13/2002 Z. z. o podmienkach premeny niektorých rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií na neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby (transformačný zákon) a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov.

¹⁰⁰ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (tzv. druhý nadačný zákon).

¹⁰¹ Zákon č. 35/2002 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

¹⁰² Zákon č. 210/2002 Sb. ktorým se mění zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondch a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

¹⁰³ Zákon č. 208/2002 Sb. kterým se mění zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů.

¹⁰⁴ Zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

¹⁰⁵ Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě).

¹⁰⁶ Pozri TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha : C. H. Beck, 1998, s. 5-6, 74, KOPÁL, L.: *Občianske združenia- právna úprava a prax*. Bratislava, Akadémia vzdelávania 2000, s. 5.

¹⁰⁷ Pozri TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha : C. H. Beck, 1998, s. 5-6, 74, REKTOŘÍK, J. a kol.: *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno, Leden 2000, s. 146.

základných práv a slobôd, Ústava Českej republiky a ústava Slovenskej republiky. Tieto tendencie sa prejavili aj v slovenskom a českom návrhu zákona o spolkoch, ktoré sa v plnej miere vrátil k pojmu spolok.

Na niektoré podnety reagovali už návrhy zákona o **spolkoch**, ktoré boli v rozpätí dvoch rokov (**2000-2001**) pripravované Ministerstvom vnútra ČR a Ministerstvom vnútra SR a ktoré mali (až na pár rozdielov) aj podobné znenie. Hlavným zámerom Ministerstva vnútra SR bolo, aby spolky slúžili len na účel uspokojovania vlastných záujmov členov a aby sa zamedzilo vznikaníu spolkov s podnikateľskými aktivitami, so zameraním na vrcholový profesionálny šport a s náboženským zameraním.

Nie je bez zaujímavosti, že oba návrhy stihol aj rovnaký osud, a to, že neboli schválené. V Čechách bol návrh zákona zamietnutý v II. čítaní v Poslaneckej snemovni 18.5.2000, v SR bol po negatívnych stanoviskách z medzirezortného pripomienkového konania, po nesúhlase Konfederácie odborových zväzov SR a Grémia tretieho sektora, na základe uznesenia vlády SR vypustený z plánu legislatívnych úloh na rok 2001.

V Čechách neskôr začali práce na novom občianskom zákonníku, takže žiadne zásadné legislatívne návrhy týkajúce sa neziskových právnických osôb neboli predložené do legislatívneho procesu.

Až do rekodifikácie súkromného práva v Čechách, ktorá vyvrcholila v roku **2012** prijatím trojice zákonov, a to občianskeho zákonníka,¹⁰⁸ zákona o obchodných korporáciách¹⁰⁹ a zákona o medzinárodnom práve súkromnom¹¹⁰ bola legislatíva a členenie tretieho sektora na Slovensku a v Čechách podobná. Nový český občiansky zákonník zakotvil významné zmeny v úprave právnických osôb, spolkov, fundácii a ústavov.

8 Rekodifikácia občianskeho zákonníka

Treba podotknúť, že na Slovensku takisto prebiehali **rekodifikačné práce na novom občianskom zákonníku od roku 1998**, ktoré mali

¹⁰⁸ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

¹¹⁰ Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém.

byť ukončené už v roku 2002. Podľa legislatívneho zámeru¹¹¹ sa mali do občianskeho zákonníka prevziať aj niektoré úpravy, ktoré boli doteraz v osobitných zákonoch. Týkalo by sa to napr. aj úpravy obsiahnutej v zákone o združovaní občanov.¹¹² Občiansky zákonník mal regulovať spolky (doterajšie občianske združenia) a úpravy obsiahnuté najprv v prvom¹¹³ a neskôr v druhom nadačnom zákone.

Občiansky zákonník mal obsahovať všeobecnú úpravu právnických osôb, ktorá by bola subsidiárne použiteľná pre všetky právnické osoby, ktoré budú vznikať aj podľa iných právnych predpisov. Mal zakotviť základné predpisy týkajúce sa pojmu, založenia a vzniku právnickej osoby, vykonávania právnych úkonov za právnickú osobu, názvu a sídla právnickej osoby a zrušenia a zániku právnickej osoby.

Právnické osoby sa mali členiť podľa toho, či sú tvorené na základe členskej základne (korporácie), alebo či sú tvorené za účelom správy účelovo určeného imania (nadácie a fondy). Pre všeobecnú úpravu právnických osôb typu korporácie bol zvolený **spolok** a pre úpravu právnických osôb nadačného typu bola zvolená **nadácia**. Upravená mala byť tiež zodpovednosť osôb v orgánoch nadácii a korporácii a všeobecné zásady pre zrušenie a zánik právnickej osoby a jeho právne následky. K prijatiu nového občianskeho zákonníka však **nedošlo**.

V roku 2006 (po vymenovaní predsedu kodifikačnej komisie) táto začala pracovať v pracovných skupinách vytvorených pre jednotlivé časti systému súkromného práva. Na odbornej konferencii k Návrhu legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva organizovanej Ministerstvom spravodlivosti SR v roku **2008** sa v časti venovanej právnickým osobám v bode 8.6. uvádzalo, že „Občiansky zákonník nebude upravovať ako všeobecnú právnu formu právnických osôb korporatívneho typu spolky. Úprava spolkov sa ponechá osobitným predpisom. Rovnako zostane zachovaná právna úprava nadácií.“¹¹⁴

V podobnom znení je schválený aj Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku **2009**, v ktorom sa v bode 8.3. uvádza: „Zakotvia sa základné predpisy týkajúce sa pojmu, založenia a vzniku právnickej osoby, vykonávania právnych úkonov za právnickú osobu, názvu a

¹¹¹ <http://www.wold.justice.sk/kop/pk/2002/pk033-.htm>.

¹¹² Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

¹¹³ Zákon č. 207/1996 Z. z. o nadáciách v znení zákona č. 147/1997 Z. z. (tzv. prvý nadačný zákon).

¹¹⁴ LAZAR, J. a kol. *Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva*. EUROKÓDEX. 2008, s. 51.

sídla právnickej osoby a zrušenia a zániku právnickej osoby. Občiansky zákonník upraví tieto otázky len všeobecne, pretože bude počítat' s tým, že jednotlivé druhy právnických osôb budú upravené osobitnými zákonmi (napr. nadácie, občianske združenia, neziskové organizácie, obchodné spoločnosti a družstvo a pod.).¹¹⁵

Od pôvodne plánovaného termínu prijatia nového občianskeho zákonníka v roku 2002 sa na miesto toho pokračovalo v ďalších novelizáciách občianskeho zákonníka z roku 1964 a nekoncepčných legislatívnych postupoch, akými bolo napr. zahájenie prípravy kontroverzného legislatívneho zámeru Zákonníka neziskového práva.

9 Legislatívny zámer Zákonníka neziskového práva

Na základe záverov z rokovania Rady vlády pre mimovládne neziskové organizácie zo dňa 20.2.2004 a rozhodnutia podpredsedu vlády SR bol na medzirezortné pripomienkové konanie predložený návrh Legislatívneho zámeru **Zákonníka neziskového práva** (ďalej LZ ZNP) ktorý vypracovalo 1. Slovenské neziskové servisné centrum a predložilo na verejnú diskusiu.

V úvode autori upozorňovali, že v dôsledku zdôrazňovania inštitucionálno-organizačnej stránky právnej úpravy tretieho sektora sa právo združovania zúžilo na verejnoprávny prvok a málo pozornosti sa v legislatíve venovalo súkromnoprávnej rovine a právnym vzťahom vznikajúcim medzi občianskymi združeniami a tretími osobami. Podotýkame, že tieto nedostatky má ambíciu v súčasnosti odstrániť novoprijatý Zákon o registri MNO.

Za nedostatočné považovali autori aj vymedzenie vzťahov medzi občianskym a podnikateľským sektorom, čo sa prejavovalo absenciou inštitútu sponzorskej zmluvy ako spôsobu podpory občianskeho sektora zo strany podnikateľských subjektov a neujasnenými podmienkami podnikania občianskych združení.

Tu však boli autori nepresní, lebo pojem sponzorstva bol u nás v tom čase už definovaný. Napriek tomu, že ani občiansky ani obchodný

¹¹⁵<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>.

zákonník sponzorskú zmluvu neupravujú, to neznamená, že sponzorskú zmluvu nebolo nemožno uzavrieť.¹¹⁶

Za **hlavné dôvody novej právnej úpravy tretieho sektora** autori považovali **potrebu**:

- **unifikácie právnych foriem** právnických osôb tretieho sektora (v zásade by sa mali zredukovať existujúce právne formy na spolky, verejnoprospešné spoločnosti, nadácie a komory);
- **odstránenia potencionálne protiústavných právnych noriem** z právneho poriadku Slovenskej republiky;¹¹⁷
- **premeny registračného systému** vzniku subjektov tretieho sektora **na evidenčný**, pričom by sa väčší dôraz položil na rešpektovanie verejného záujmu ani nie tak pri zakladaní spolkov, ako skôr pri ich faktickej činnosti;
- **posilnenia nezávislosti a oddelenia** občianskeho sektora od štátneho sektora kreovaním Spolkového úradu ako verejnoprávnej inštitúcie, ktorá by prevzala nielen úlohy Ministerstva vnútra SR spojené so vznikom občianskych združení, ale bola by aj výchovno-vzdelávacou a rozhodcovskou inštitúciou (najmä pri rozhodovaní športových sporov, ktoré vyžadujú osobitnú rýchlosť, ktorú nemôžu garantovať všeobecné súdy);¹¹⁸
- **právnej úpravy doteraz neupravených spoločenských vzťahov**, napríklad v oblasti dobrovoľníctva, či sponzorstva;¹¹⁹
- **novej právnej úpravy** kvôli zastaranosti existujúcej právnej úpravy, napríklad v oblasti verejných zbierok.¹²⁰

Koncepcne bol LZ ZNP rozdelený na štyri časti:

- subjekty (formy právnických osôb) neziskového práva,

¹¹⁶ Podrobnejšie sa problematike sponzorstva venujeme v deviatej kapitole.

¹¹⁷ Za zrejme protiústavné považovali ustanovenia zákona č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácie s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov.

¹¹⁸ Nevidíme dôvod, prečo by mali byť práve športové spory uprednostňované, pred ostatnými spormi a nie je zrejme čo konkrétne mali autori na mysli pod pojmom „športový spor“.

¹¹⁹ Už sme uviedli, že sponzorstvo je u nás definované a venujeme sa mu v deviatej kapitoly.

¹²⁰ Zákon č. 63/1973 Zb. o verejných zbierkach.

- hospodárenie (vrátane pravidiel podnikania) a financovanie subjektov neziskového práva,
- inštitucionálno-organizačné zabezpečenie správy subjektov neziskového práva, vrátane zákonného kreovania Spolkového úradu a Arbitrážneho súdu pri Spolkovom úrade,
- právne inštitúty neziskového práva, kde by boli po prvýkrát vôbec zákonne upravené inštitúty dobrovoľníctva a sponzorstva a zásadne novelizovaná právna úprava verejných zbierok.

Subjekty neziskového práva

Podľa LZ ZNP sa mali **upravovať len štyri právne formy**, a to:

- **Spolok** (pôvodné občianske združenia¹²¹), pričom by vychádzal z textu návrhu spolkového zákona, ktorý bol spracovaný na Ministerstve vnútra v roku 2001 (a ktorý skritizovali samotné organizácie tretieho sektora).
- **Verejne prospešnú spoločnosť** (pôvodnú neziskovú organizáciu poskytujúcu verejne prospešné služby¹²²), pričom právna úprava by bola prevzatá z dovtedajšej úpravy neziskových organizácií poskytujúcich verejne prospešné služby s určitými zmenami.
- **Nadáciu a nadačné fondy**, pričom vo väčšej miere mal prevziať súčasnú právnu úpravu nadácií a nadačných fondov.¹²³
- **Komoru**, pričom ako úprava lex generalis by okrem definície komory obsahovala aj základné zásady fungovania činnosti komôr, členstvo v komore a zároveň umožňovala pri zákonomnom kreovaní jednotlivej komory priestor aj pre lex specialis.

Zrušiť by sa mali nasledovné **súčasnú právne formy**:

¹²¹ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

¹²² Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

¹²³ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

- neinvestičné fondy,¹²⁴
- organizácie s medzinárodným prvkom,¹²⁵
- záujmové združenia právnických osôb.¹²⁶

Spolok

Spolok bol v LZ ZNP **definovaný ako** samosprávny a dobrovoľný zväzok členov (fyzických ale aj právnických osôb), na uskutočňovanie a uspokojovanie spoločných vzájomne alebo všeobecne prospešných záujmov jeho členov.

LZ ZNP stanovoval, **aké druhy spolkov sú zakázané**, vrátane určenia, na ktoré formy združovania sa zákon nebude vzťahovať. Nemal byť dovolený spolok, ktorý sleduje dosahovanie svojich cieľov alebo vyvíja činnosti spôsobmi, ktoré sú v rozpore s ústavou, zákonmi a ostatnými právnymi predpismi, ktorého cieľom je popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, podnecovať nenávisť a neznášanlivosť a z týchto dôvodov podporovať násilie alebo inak porušovať ústavu, zákony a ostatné právne predpisy.

LZ ZNP **sa nemal vzťahovať na združovanie** v politických stranách a hnutiach, za účelom podnikateľskej alebo inej zárobkovej činnosti, za účelom riadneho výkonu určitých povolání, v štátom uznaných cirkvách a náboženských spoločnostiach, za účelom výkonu iných činností, na ktoré sa vzťahuje osobitný zákon (napr. v profesionálnych športových kluboch). Nemohol vzniknúť spolok ozbrojený alebo s ozbrojenými zložkami. Za takýto by sa nepovažoval spolok, ktorého cieľ činnosti predpokladá držanie a používanie zbrane na športové účely, na zberateľské účely alebo na výkon práva poľovníctva.

Jedným zo základných pojmových znakov spolku mala byť **členská základňa**. Vychádzať sa malo ústavného práva na slobodu združovania, ktorá je zaručená fyzickým aj právnickým osobám. Nikto nemohol byť nútený členstvu alebo k účasti na činnosti spolku a každý mohol z neho slobodne vystúpiť. Rovnako nikto nemal právny

¹²⁴ Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹²⁵ Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov.

¹²⁶ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník § 20f a nasl.

nárok na členstvo v spolku, pretože základnou črtou súkromnoprávnej spolkovej autonómie je rozhodnutie o prijatí alebo neprijatí za člena spolku. Spolok mal byť založený na demokratických princípoch ako je princíp väčšiny pri zohľadnení a ochrane práv menšiny.

LZ ZNP ustanovoval osobnú povahu členstva a zásadu neprevoditeľnosti členstva a vylúčenie jeho prechodu v rámci právneho nástupníctva. K vzniku členstva malo dôjsť ex lege v prípade zakladajúcich členov spolku. Pri ostatných, podaní a prijatím členskej prihlášky. K zániku členstva mohlo dôjsť buď dobrovoľným vystúpením alebo vylúčením člena zo spolku alebo pre nezaplatenie členských príspevkov. Pri vylúčení zákon umožňoval vnútro spolkové odvolacie konanie a možnosť právnej ochrany na Arbitrážnom súde Spolkového úradu.

Návrh právnej úpravy spolku mal ďalej obsahovať ustanovenia týkajúce sa zoznamov členov, otázku členských príspevkov a pod.

Spolok mal byť korporáciou, ktorú **charakterizuje** oddelenosť od štátu, oddelenosť majetkovej sféry členov a spolku, spolková samospráva a dôraz založenia spolku za iným účelom ako je dosahovanie zisku.

Základným a najdôležitejším dokumentom spolku mali byť **stanovy** spolku, ktoré sa mohli meniť iba uznesením najvyššieho orgánu spolku.

Verejne prospešná spoločnosť

Právna úprava verejne prospešnej spoločnosti mala byť **prevzatá z úpravy neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby** s nasledovnými zmenami:

- **názov** právnej formy sa mal zmeniť na verejne prospešnú spoločnosť,
- zakladacím dokumentom mal byť **štatút** verejne prospešnej spoločnosti,
- **zoznam verejne prospešných činností**, mal vychádzať z definičných znakov určených v zákone, mal podliehať aktualizácii a mal byť vydávaný vo forme nariadenia vlády SR, kde by boli špecifikované tie činnosti, ktoré z pohľadu štátu sú verejne prospešné a ktorých vykonávanie je vo verejnom záujme štátu,
- verejne prospešná spoločnosť mala byť právnickou osobou založenou výlučne **za účelom** vykonávania verejne

- prospešných činností, pričom osobitosťou tejto právnej formy malo byť aj osobitné postavenie v oblasti daní,
- nová právna úprava mala zaviesť nový inštitút, a to **skrátenu registráciu** účelových zariadení cirkví a náboženských spoločností, ktoré vykonávajú verejne prospešnú činnosť. Tieto právnické osoby by podliehali režimu verejne prospešných spoločností, vrátane možnosti uchádzať sa o poukazanie 2 % na osobitné účely len vtedy, ak by splnili zákonom stanovené podmienky pre výkon verejne prospešných činností. Šlo by o registráciu Spolkovým úradom z dôvodu výkonu verejne prospešných činností. Súčasťou návrhu na registráciu by bolo potvrdenie o právnej subjektivite Ministerstvom kultúry SR.

Nadácia a nadačný fond

Nový Zákonník neziskového práva mal vo väčšej miere **prevziať aktuálnu právnu úpravu** nadácií a nadačných fondov v zákone z roku 2002. Nadácie mali byť aj naďalej združením majetku, určeným na podporu verejne prospešného účelu.

Komora

Poslednou z navrhovaných právnych foriem v rámci LZ ZNP mala byť komora. Komory so statusom právnických osôb vznikali po roku 1989 ako výraz deetatizácie niektorých profesií po odstránení totalitného štátneho režimu. V zásade teda išlo o presun určitých činností z verejného sektora do súkromného sektora, pričom štát si vzhľadom na obsah týchto činností ponechal určitý dohľad nad ich (v zásade samosprávnym) riadením.

V dôsledku chýbajúcej jednotnej základnej právnej úpravy, vrátane definície pojmu komora, sa **vytvoril neúmerný počet komôr** s nejednotným právnym postavením.

Všeobecná právna úprava komôr v rámci Zákonníka neziskového práva **mala obsahovať**:

- **Definíciu** komory, ktorá by vychádzala z toho, že išlo o zákonom založenú samosprávnú, neziskovú právnickú osobu, združujúcu svojich členov na základe výkonu určitej činnosti alebo profesie a štát preniesol na ňu časť výkonu štátnej správy.
- **Úpravu členstva** v komore, ktoré z hľadiska výkonu tejto činnosti alebo profesie mohlo byť:

- obligatórne (členstvo ako podmienka výkonu funkcie, čo je len vo veľmi obmedzenom množstve prípadov, ktoré budú vymedzené v príslušnom osobitnom zákone),
- fakultatívne (člen buď vykonáva predmetnú činnosť alebo profesiu alebo ju priamo nevykonáva ale podporuje túto činnosť iným spôsobom). Členom mohla byť fyzická osoba alebo právnická osoba a v prípadoch, že členstvo v komore je spojené s výkonom určitej činnosti alebo profesie ako podmienky jej výkonu, tak členom by mohla byť len fyzická osoba;
- **Základné znaky** komory, medzi ktoré malo patriť:
- prenos štátnej správy na samosprávu pri výkone určitej činnosti alebo profesie, pričom rozsah tohoto prenosu je na voľnej úvahe štátu a výkon správy v príslušnej oblasti mohol byť štátny, samosprávny, spoločný, resp. delený,
- funkcie komory, ktoré okrem výkonu prenesenej štátnej správy sú spravidla spojené s ochranno-odborárskymi úlohami stavovskej organizácie,
- zriadenie zákonom, ktorý môže zohľadniť špecifiká príslušnej činnosti najmä v rozsahu úloh komory, kreovaní a pôsobnosti orgánov komory a pod.,
- možnosť výkonu štátneho dohľadu nad činnosťou komory.
- **Vzťah všeobecnej úpravy k osobitnej zákonnej úprave**, najmä vymedzenie toho, čo by mal osobitný zákon výslovne upraviť, napr. podrobnosti o kreovaní a funkciách orgánov, disciplinárne konania a sankcie (ak ich treba), kontrolu hospodárenia a pod.

Spolkový register

Spoločnými ustanoveniami pre vyššie uvedené právne formy subjektov upravovaných LZ ZNP mali byť ustanovenia týkajúce sa Spolkového registra a údajov, ktoré sa majú do registra zapisovať, ustanovenia týkajúce sa hospodárenia, zániku a likvidácie. Zákon, ktorými sa mali kreovať, však aj pri týchto skutočnostiach riešil osobitosti každej právnej formy a ich osobité právne režimy.

Centrálny register všetkých právnych foriem mal viesť Spolkový úrad. Náležitosti zapisovaných údajov do registra mali byť jednak spoločné pre všetky právne formy a súčasne pre každú právnu formu

mali byť určené špecifické údaje, potrebné pre jej registráciu v centrálnom registri. Súčasťou registra mala byť aj zbierka listín.

LZ ZNP obsahoval ustanovenia o zániku subjektov, vrátane likvidácie, ktorá mala byť spoločná pre všetky právne formy, pričom perspektívne by generálnu úpravu inštitútu likvidácie právnických osôb obsahoval Občiansky zákonník. Osobitné ustanovenia mimo spoločnej právnej úpravy mali riešiť iba špecifické otázky tohto procesu, ako napr. spôsob naloženia s likvidačným zostatkom a pod.

Hospodárenie subjektov neziskového práva

Subjekty upravené LZ ZNP v rámci právnej úpravy hospodárenia mali mať **svoje zdroje príjmov** špecifikovaného **najmä ako** príjmy zo zárobkovej činnosti, príjmy zo zbierky, príjmy z poukázania podielu 2 % na osobitné účely, príjmy zo sponzoringu, príjmy z darovania a príjmy z dotácií zo štátneho rozpočtu, rozpočtu obce a vyššieho územného celku.

Nová právna úprava vytvorením centrálného registra **mala zrušiť registračný mechanizmus pre príjemcov 2 % na osobitné účely, tak ako je špecifikovaný zákonom o dani z príjmov**. Príjemcami 2 % z dane fyzických alebo právnických osôb mali byť zákonom stanovené subjekty neziskového práva, pre ktoré registrácia v registri Spolkového úradu mala byť súčasne aj registráciou pre prijatie 2 % z daňovej povinnosti fyzických a právnických osôb. Zverejnenie zoznamu týchto osôb by bolo v právomoci Spolkového úradu.

LZ ZNP **predpokladal viac zdrojové financovania** subjektov neziskového práva bez rozlišovania medzi hlavnými a vedľajšími činnosťami a z nich plynúcimi príjmami, pričom sa dovtedy povolené zdroje príjmov mali **rozšíriť o príjmy zo sponzorstva**.

Verejná správa v oblasti neziskového sektora

Spolkový úrad

Právomoc Spolkového úradu v oblasti združovacieho práva **mala byť zameraná na:**

- Obligatorne **vedenie evidencie (registrov)** všetkých právnických osôb založených na základe združovacieho práva, s výnimkou politických strán, cirkví a náboženských spoločností.

- Dodržiavanie verejného záujmu v činnosti týchto právnických osôb, a to najmä prostredníctvom **kontroly ich výročných správ**. Následne by mal právomoc zrušiť príslušnú právnickú osobu, ktorá by vykonávala činnosť v rozpore s ústavou a zákonmi. Pochopiteľne by bola kontrolovateľná nezávislým súdnictvom, pri rešpektovaní práva na súdnu ochranu.
- **Poradenstvo a metodiku**, vrátane zabezpečenia vzdelávacieho procesu pre občianske združenia, nadácie a pod. pre ich členov alebo zamestnancov.
- **Ochranu práv** členov týchto právnických osôb, prípadne aj tretích osôb, ktoré by boli s nimi v právnych vzťahoch.

Arbitrážny súd pri Spolkovom úrade

Ochranu práv by mal Spolkový úrad plniť tak, že by vytvoril Arbitrážny súd ako mimosúdny orgán, ktorý by plnil funkciu fakultatívneho rozhodcovského orgánu a v prípade rozhodovania tzv. športových sporov aj funkciu obligatórneho rozhodcovského orgánu.

Právne inštitúty neziskového práva

Medzi **základné inštitúty** neziskového práva LZ ZNP **zaradil**:

- verejnú zbierku,
- sponzorstvo a
- dobrovoľníctvo.

Tieto inštitúty sú v súčasnosti upravené v samostatných zákonoch.

Pre výhrady viacerých subjektov tretieho sektora osôb boli napokon ďalšie práce na Zákonníku neziskového práva **ukončené**.

Záver

Prijatie Zákonníka neziskového práva v predloženej podobe (prevzatím pôvodných zákonov) podľa nášho názoru nebolo opodstatnené a stačilo pristúpiť k novelizácii dovtedajšej právnej úpravy, kým nebude úprava korporácií, nadácií a sponzorstva upravená v novom Občianskom zákonníku.

Návrh na premenovanie pôvodnej neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby na verejne prospešnú spoločnosť považujeme za nesprávny. Spoločnosť totiž predpokladá personálny substrát, ktorý subjekt poskytujúci služby postráda.

Návrh neobsahoval zhodnotenie vplyvov a najmä finančných nákladov, ktoré by pri zriadení Spolkového úradu ale najmä Arbitrážneho súdu, tak ako to bolo pôvodne navrhnuté, boli veľmi vysoké a výrazne by zaťažili štátny rozpočet.

Problematicu registrácie a registra MNO rieši nedávno prijatý zákon o registri MNO s tým rozdielom, že register spravuje Ministerstvo vnútra SR.

Zavedenie Arbitrážneho súdu ako mimosúdneho orgánu, ktorý by plnil funkciu fakultatívneho rozhodcovského orgánu a v prípade rozhodovania tzv. športových sporov aj funkciu obligatórneho rozhodcovského orgánu bol absolútne neprijateľný a neopodstatnený. Kreovaním Arbitrážneho súdu v navrhnutej podobe by totiž podľa nás došlo k narušeniu rovnováhy trojdelenia moci a pre neziskové právnické osoby by bol takýto orgán úplne zbytočný. Otázka rozhodovania športových sporov už je vyriešená v zákonom o športe.

Celá časť upravujúca hospodárenie bola podľa nášho názoru nejednoznačná a kontroverzná.

10 Členenie tretieho sektora

Neziskový sektor môžeme ponímať:

- **v širšom** slova zmysle, keď budeme vychádzať z § 18 OZ, na základe ktorého do výpočtu jednotlivých typov právnických osôb zaradíme aj **štátne** neziskové právnické osoby alebo
- **v užšom** slova zmysle, keď doň zaradíme právnické osoby, ktoré sú **neštátne, neziskové, všeobecne prospešné, samosprávne, dobrovoľnícke** a vznikajúce zdola a hovoríme o neziskovom, neštátnom, čiže **tretom** sektore.

Neziskové právnické osoby podľa § 18 občianskeho zákonníka (OZ)

OZ v § 18 ods. 1 konštatuje, že spôsobilosť mať práva a povinnosti majú aj právnické osoby (čiže nielen fyzické). Podľa odseku 2 **právnickými osobami sú:**

- **združenia fyzických alebo právnických osôb,**
- **účelové združenia majetku,**
- **jednotky územnej samosprávy a**

- **iné subjekty, o ktorých to určí zákon.**

Na základe uvedeného ustanovenia sa najmä v komentároch k občianskemu zákonníku ale aj v odbornej literatúre ustálilo nasledovné triedenie jednotlivých typov právnických osôb:

Združenia fyzických alebo právnických osôb (korporácie, *universitas personarum*), medzi ktoré patria tieto neziskové právnické osoby:

- občianske združenia,
- politické strany a hnutia,
- náboženské spoločnosti,
- záujmové združenia právnických osôb,
- združenia, ktoré sú zriadené priamo zákonom:
 - profesijné a neprofesijné komory,
 - červený kríž,
- združenia, ktoré sú zriadené na základe zákona:
 - poľovnícke organizácie,
- ďalšie neziskové právnické osoby podľa Obchodného zákonníka:
 - spoločnosti s ručením obmedzeným,
 - akciové spoločnosti,
 - družstvá.¹²⁷

Účelové združenia majetku (*universitas bonorum*), medzi ktoré patria tieto neziskové právnické osoby:

- súkromnoprávne nadácie,
- verejnoprávne nadácie - štátne fondy,
- neinvestičné fondy.

Jednotky územnej samosprávy, medzi ktoré patria:

- obce a
- vyššie územné celky, pre ktoré sa v niektorých právnych predpisoch zvykne používať označenie samosprávny kraj.

Iné subjekty, o ktorých to určí zákon, medzi ktoré patria:

- neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby,
- organizácie s medzinárodným prvkom,

¹²⁷ Napriek tomu, že OBZ (bližšie pozri § 56 ods. 1 a § 221 ods. 1 OBZ) umožňuje založiť tieto právnické osoby aj na „nepodnikateľské“ účely, ZDP ich nepovažuje za daňovníkov, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie.

- rozpočtové a príspevkové organizácie,
- verejnoprávne inštitúcie.

Kým nadobudol účinnosť nový občiansky zákonník (NOZ),¹²⁸ bolo uvedené členenie neziskových právnických osôb s malými odchýlkami akceptovateľné aj v **Čechách**. NOZ rozlišuje podľa povahy tri základné skupiny právnických osôb:

- korporácie (§ 210 – § 302),
- fundácie (§ 303 – § 401) a
- ústavy (§ 402 – § 418).

Korporácie sú združením osôb (spoločníkov, členov a pod). Pre fundácie je naopak typické, že ich základ (fundus) tvorí majetok určený na určitý účel. V ústavoch je osobná aj majetková zložka prepojená, pretože ústav nemá členov ako korporácie, ale zamestnancov. Majetok ústavu tak nie je chránený ako pri fundácii.

V súčasnosti možno v Čechách členiť **neziskové právnické osoby** nasledovne:

- Korporácie:
 - spolk,
 - záujmové združenie právnických osôb,
 - sociálne družstvo,
 - evidovaná právnická osoba.
- Fundácie:
 - nadácia,
 - nadačný fond.
- Ústavy
 - ústav,
 - všeobecne prospešná spoločnosť.¹²⁹

Neziskové právnické osoby podľa zákona o registri MNO

Častokrát sa pojem tretí sektor zužuje len na občianske združenia, súkromnoprávne nadácie, neinvestičné fondy, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby a organizácie s medzinárodným prvkom. Táto skutočnosť sa napokon prejavila aj v úprave ZRMNO.

¹²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ VÍT, P.: *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Grada Publishing, a.s. 2015. s. 46.

Právnické osoby, ktorých údaje sa zapisujú do registra MNO sú:

- nadácie,¹³⁰
- neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby,¹³¹
- neinvestičné fondy,¹³²
- občianske združenia, odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov,¹³³
- organizácie s medzinárodným prvkom.¹³⁴

Nie je jasné aké **kritérium** pri voľbe poradia jednotlivých typov právnických osôb v ZRMNO zákonodarca zvolil, pretože nevychádzal z:

- **z členenia** právnických osôb uvedeného v § 18 OZ,
- **z poradia**, v akom boli zákony, ktoré upravujú jednotlivé MNO schválené.

Neziskové právnické osoby podľa zákona o dani z príjmu

Z daňového aspektu je veľmi dôležité, že právnické osoby, ktorých údaje sa zapisujú do registra MNO, **sú zaradené medzi:**

- **Daňovníkov charakteru právnickej osoby, ktorá nebola založená alebo zriadená na podnikanie.** Podnikaním sa podľa § 2 ods. 1 OBZ rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku alebo na účel dosiahnutia merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu. Podľa § 12 ods. 2 ZDP predmetom dane daňovníkov, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie sú príjmy z činností, ktorými dosahujú zisk alebo ktorými sa dá zisk dosiahnuť, a to vrátane príjmov:

¹³⁰ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

¹³¹ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

¹³² Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 207/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹³³ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

¹³⁴ Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov.

- z predaja majetku,
- z nájomného,
- z reklám,
- z členských príspevkov,
- z ktorých sa daň vyberá podľa § 43 ZDP¹³⁵ a
- na základe zmluvy o sponzorstve v športe.

Ustanovenie § 12 ods. 3 ZDP špecifikuje daňovníkov, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie. **Ide o:**

- občianske združenia, nadácie, neinvestičné fondy a neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby,
- záujmové združenia právnických osôb, profesijné komory, politické strany a politické hnutia, štátom uznané cirkvi a náboženské spoločnosti, spoločenstvá vlastníkov bytov a nebytových priestorov, obce, vyššie územné celky, rozpočtové organizácie a príspevkové organizácie, štátne fondy, vysoké školy, Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, Sociálnu poisťovňu, Kanceláriu Rady pre rozpočtovú zodpovednosť, Fond ochrany vkladov, Slovenskú kanceláriu poisťovateľov, Slovenský pozemkový fond, Rozhlas a televíziu Slovenska, Garančný fond investícií a organizácie, ktorých nezisková činnosť vyplýva z osobitného predpisu, na základe ktorého vznikli. Za daňovníkov, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie, sa na účely ZDP nepovažujú obchodné spoločnosti nezaložené na účel podnikania.¹³⁶

¹³⁵ Ide o daň vyberanú zrážkou.

¹³⁶ Podobný výpočet daňovníkov, ktorí neboli založení alebo zriadení za účelom podnikania obsahoval, aj český zákon č. 586/1992 Sb., o daních z príjmov v § 18 ods. 5. Aj keď šlo o výpočet neziskových právnických osôb pre daňové účely, častokrát slúžil ako východisko pre základný prehľad subjektov pôsobiacich v treťom sektore v Čechách. Od 1.1.2014, kedy sa stal účinný NOZ, bol priamy výpočet nahradený pojmom tzv. verejne prospešný poplatník v § 17a ZDP. Tým je poplatník, ktorý v súlade so zakladateľským právnym úkonom (štátutom, stanovami, zákonom alebo rozhodnutím orgánu verejnej moci) ako svoju hlavnú činnosť vykonáva činnosť, ktorá nie je podnikaním. ZDP za verejne prospešného poplatníka explicitne nepovažuje nadáciu a fond zameraný na podporu zakladateľa, alebo jemu blízkej osoby. NOZ v § 144 zadefinoval verejne prospešnú právnickú osobu, ktorej poslaním je v súlade so zakladateľským právnym úkonom prispievať vlastnou činnosťou k dosahovaniu spoločného dobra, pokiaľ na rozhodovanie právnickej osoby majú podstatný vplyv len

- **Prijímateľov podielu zaplatenej dane do výšky 2% (alebo 3%)¹³⁷ na osobitné účely (tzv. asignácia).**

Ustanovenie § 50 ods. 4 ZDP špecifikuje kto je prijímateľom podielu zaplatenej dane. **Ide o:**

- občianske združenie,
- nadácia,
- neinvestičný fond,
- nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby,
- účelové zariadenie cirkvi a náboženskej spoločnosti,
- organizácia s medzinárodným prvkom,
- Slovenský Červený kríž,
- subjekty výskumu a vývoja,
- Fond rozvoja odborného vzdelávania a prípravy.

Osoby, ktorých údaje sa zapisujú do registra MNO musia zároveň spĺňať **podmienku predmetu činnosti podľa § 50 ods. 5 ZDP, t. j.:**

- ochrana a podpora zdravia; prevencia, liečba, resocializácia drogovu závislých v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb,
- podpora a rozvoj športu,
- poskytovanie sociálnej pomoci,
- zachovanie kultúrnych hodnôt,
- podpora vzdelávania,
- ochrana ľudských práv,
- ochrana a tvorba životného prostredia,
- veda a výskum,
- organizovanie a sprostredkovanie dobrovoľníckej činnosti.

bezúhonné osoby, pokiaľ nadobudla majetok z poctivých zdrojov a pokiaľ hospodárne využíva svoj majetok na verejnoprospešný účel. V tejto úprave možno badať presun zo zdôrazňovania typu právnickej osoby na charakter jej činnosti. NOZ pôvodne výslovne predvídal aj prijatie zákona, ktorý by status verejnej prospešnosti upravil, avšak jeho návrh Senát v septembri 2013 zamietol.

¹³⁷ Bližšie pozri § 50 ZDP.

11 Neziskové právnické osoby a ich právna úprava

V prehľade platnej úpravy sa zameriame na neziskové právnické osoby v širšom ponímaní, vychádzajúc z úpravy v § 18 ods. 2 OZ.

Združenia fyzických alebo právnických osôb (korporácie, universitas personarum)

Občianske združenie

Občianske združenia, ktoré sú upravené zákonom o združovaní občanov¹³⁸ paria medzi najtypickejšie a najrozšírenejšie subjekty tretieho sektora. Zákon sa vzťahuje aj na odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov.

Pre združenie je charakteristická členská základňa. Na princípe dobrovoľnosti sa v ňom združujú občania za účelom uspokojovania svojich záujmov. Zákon o združovaní sa nevzťahuje na združovanie občanov v politických stranách, politických hnutiach, cirkvách a náboženských spoločnostiach, poľovníckych združeniach, nakoľko sa na nich vzťahuje samostatná právna úprava. Zákon vymedzuje nedovolené združenia a neumožňuje združeniam výkon funkcií štátnych orgánov a ukladanie povinností svojim nečlenom.

Zákon o registri MNO¹³⁹ odstránil doterajšiu nedostatočnú úpravu organizačných jednotiek občianskych združení a upravil aj podrobnosti registrácie občianskych združení.

V Čechách sa občianske združenia po prijatí NOZ¹⁴⁰ považujú za spolky. NOZ takisto vyriešil aj problematické ustanovenie o organizačných jednotkách v zákone o združovaní a organizačné jednotky občianskych združení spôsobilé konať vo vlastnom mene sa považujú za pobočné spolky.

Politická strana a hnutie

Na politické strany a hnutia sa zákon o združovaní občanov nevzťahuje, pretože sú upravené zákonom o politických stranách a

¹³⁸ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

¹³⁹ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v znení pozdějších předpisů zrušil zákon o združovaní.

politických hnutiach.¹⁴¹ Zákon ustanovuje podmienky vzniku politickej strany a politického hnutia, register strán, podmienky zániku strany, práva a povinnosti strany, hospodárenie a financovanie strany, sankcie za nesplnenie povinností.

Novela¹⁴² zákona o politických stranách z novembra tohto roku okrem iného v novej piatej časti v § 32a až § 32e upravila osobitné ustanovenia o európskych stranách a európskych nadáciách.¹⁴³

Politické strany a hnutia sú súčasťou straníckej politickej súťaže, voči ktorej sa neziskový sektor ako občiansky sektor vymedzuje. Nepatria medzi typické subjekty tretieho sektora, vzhľadom za nenapĺňanie princípu všeobecnej prospešnosti, dobrovoľnosti, samosprávnosti a neziskovosti. V ďalšom texte sa im už nebudeme venovať.

Náboženská spoločnosť

Na náboženské spoločnosti sa takisto zákon o združovaní občanov nevzťahuje. Sú upravené zákonom z roku 1991 o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení ďalších predpisov.¹⁴⁴

Cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou je dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery. Orgánom, ktorý registruje cirkvi a náboženské spoločnosti na území SR je Ministerstvo kultúry SR. Cirkev alebo náboženská spoločnosť môžu podať návrh na registráciu, ak preukážu, že sa k nim hlási najmenej 50 000 plnoletých osôb (občanov SR s trvalým pobytom na Slovensku).

Za subjekty tretieho sektora sa samy považujú predovšetkým charitatívne organizácie a účelové zariadenia cirkví, orientované predovšetkým na verejno-prospešné ciele. Nepatria však medzi

¹⁴¹ Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení ďalších predpisov.

¹⁴² Zákon č. 344/2018 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁴³ Reagovala tak na Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) č. 1141/2014 z 22. októbra 2014 o štatúte a financovaní európskych politických strán a európskych politických nadácií, ktoré je priamo uplatniteľné v krajinách EÚ od januára 2017.

¹⁴⁴ Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností.

najtypickejšie subjekty tretieho sektora. V ďalšom texte sa im už nebudeme venovať.

V Čechách upravuje cirkevné právnické osoby, vrátane náboženských spoločností, zákon o cirkvách a náboženských spoločnostiach z roku 2002.¹⁴⁵

Záujmové združenie právnických osôb

Úprava záujmových združení právnických osôb je s účinnosťou od 1.5.1990 obsiahnutá v § 20 f až § 20 j OZ. Podľa týchto ustanovení si môžu právnické osoby vytvárať záujmové združenia na ochranu svojich záujmov alebo dosiahnutie iného účelu. Združenie právnických osôb je právnickou osobou, ktoré zodpovedá svojim majetkom za nesplnenie svojich povinností. Právnu spôsobilosť nadobúda zápisom do registra združení vedeného na okresnom úrade v sídle kraja, príslušnom podľa sídla združenia, ktoré je správnym rozhodnutím.

Združenie právnických osôb treba odlišovať od združenia založeného na základe § 829 až 841 Občianskeho zákonníka, ktoré nie je právnickou osobou.

V jednom komentári k zákonu o daniach z príjmov ešte z roku 1995 zaradil autor medzi združenia právnických osôb aj obchodnú a priemyselnú komoru.¹⁴⁶ Slovenská obchodná a priemyselná komora je však zriadená zákonom, čiže nie zakladateľskou zmluvou alebo na ustanovujúcej členskej schôdzi. Zo zákona je právnickou osobou. Jej právna subjektivita nevzniká zápisom do registra združení, členstvo v nej je povinné pre právnické aj fyzické osoby zapísané v podnikovom registri, čiže nie len pre právnické osoby. Z toho dôvodu zaradujeme Slovenskú obchodnú a priemyselnú komoru do nasledujúcej skupiny, t. j. medzi združenia, ktoré sú zriadené priamo zákonom.

Túto formu využívajú mimovládne organizácie na plnenie verejnoprospešných cieľov najmä na komunitnej úrovni, avšak nepatria medzi typické subjekty tretieho sektora, takže v ďalšej časti sa im už nebudeme venovať. Často túto formu využívajú

¹⁴⁵ Zákon č. 3/2002 Sb. o svobode náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

¹⁴⁶ FEKETE, I.: Zákon o daniach z príjmov. Komentár. Eurounion spol. s r.o., Bratislava 1995, s. 147.

podnikateľské subjekty na ochranu svojich záujmov a dosiahnutie svojich podnikateľských cieľov.

V Čechách sa existujúce záujmové združenia právnických osôb aj naďalej riadia (zrušeným občianskym zákonníkom¹⁴⁷ z roku 1964) pričom sa na ne vzťahuje všeobecná úprava právnických osôb v NOZ.¹⁴⁸ Zákon umožňuje, aby záujmové združenia právnických osôb mohli zmeniť svoju právnu formu na spolok. Nové záujmové združenia právnických osôb však už nie je možné založiť.

Združenia, ktoré sú zriadené priamo zákonom

Profesijné a neprofesijné komory

Profesijné komory sú samosprávne stavovské organizácie, ktoré udeľujú súhlas k výkonu niektorých profesií a dozerajú na ich výkon.

Členia sa na komory:

- **s povinným členstvom:**
 - Slovenská **advokátska** komora zriadená zákonom o advokácii.¹⁴⁹ Pôvodne existovala Slovenská advokátska komora, upravená zákonom o advokácii¹⁵⁰ z roku 1990 a Komora komerčných právnikov SR upravená zákonom o komerčných právnikoch¹⁵¹ z roku 1991.
 - Slovenská komora **daňových poradcov**¹⁵² zriadená zákonom z roku 1992.
 - **Notárska** komora SR¹⁵³ zriadená zákonom z roku 1992.
 - Komora **reštaurátorov**¹⁵⁴ zriadená zákonom z roku 1994.
 - Slovenská komora **exekútorov**¹⁵⁵ zriadená zákonom z roku 1995.

¹⁴⁷ Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník.

¹⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v znění pozdějších předpisů zrušil Občanský zákoník z roku 1964.

¹⁴⁹ Zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii.

¹⁵⁰ Zákon č. 132/1990 Zb. o advokácii.

¹⁵¹ Zákon č. č. 129/1991 Zb. o komerčných právnikoch.

¹⁵² Zákon č. 78/1992 Zb. o daňových poradcov a Slovenskej komore daňových poradcov .

¹⁵³ Zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok).

¹⁵⁴ Zákon č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov.

¹⁵⁵ Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok).

- Komora **patentových zástupcov**¹⁵⁶ zriadená zákonom z roku 2004.
- Slovenská komora **audítorov**¹⁵⁷ zriadená zákonom z roku 2007.
- **s povinným členstvom len pre určité skupiny pracovníkov:**
 - Komora **veterinárnych lekárov** Slovenskej Republiky¹⁵⁸ zriadená zákonom z roku 2004. Povinné členstvo sa vzťahuje len na súkromných veterinárnych lekárov. Pred rokom 2004 sa v rezorte zdravotníctva povinné členstvo v jednotlivých komorách vzťahovalo len na členov pracujúcich v neštátnych zdravotníckych zariadeniach.
- **s nepovinným členstvom:**

Zákomom z roku 2004¹⁵⁹ sa zjednotila úprava vzniku, postavenia a pôsobnosti stavovských organizácií v **zdravotníctve**. Namiesto dovtedy existujúcich komôr boli zriadené nasledovné komory:

- Slovenská lekárska komora.
- Slovenská komora zubných lekárov.
- Slovenská lekárnická komora.
- Slovenská komora sester a pôrodných asistentiek.
- Slovenská komora medicínsko-technických pracovníkov.
- Slovenská komora fyzioterapeutov.
- Slovenská komora zubných technikov.
- Slovenská komora ortopedických technikov.
- Slovenská komora iných zdravotníckych pracovníkov.
- Slovenská komora psychológov.
- Slovenská komora medicínsko-technických pracovníkov.
- Slovenská komora zdravotníckych záchranárov.

¹⁵⁶ Zákon č. 344/2004 Z. z. o patentových zástupcoch, o zmene zákona č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch a zákona č. 55/1997 Z. z. o ochranných známkach.

¹⁵⁷ Zákon č. 540/2007 Z. z. o audítoroch, audite a dohľade nad výkonom auditu a o zmene a doplnení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve.

¹⁵⁸ Zákon č. 442/2004 Z. z. o súkromných veterinárnych lekároch, o Komore veterinárnych lekárov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č. 488/2002 Z. z. o veterinárnej starostlivosti a o zmene niektorých zákonov.

¹⁵⁹ Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

- Slovenská komora architektov a Slovenská komora stavebných inžinierov¹⁶⁰ sú zriadené zákonom z roku 1992.
- Slovenská lesnícka komora¹⁶¹ je zriadená zákonom z roku 1993, ktorý ju pôvodne charakterizoval ako verejnoprávnu inštitúciu. V súčasnosti ju definuje ako neštátnu, nepolitickú a samosprávnu inštitúciu.

Neprofesijné komory združujú právnické a fyzické osoby zapísané v obchodnom registri. Vyvíjajú činnosť na podporu a ochranu podnikania svojich členov v tuzemsku a v zahraničí. **Členia sa na komory:**

- **Slovenská obchodná a priemyselná komora**, zriadená zákonom z roku 1992¹⁶² účelom ktorého je upraviť vznik, postavenie a pôsobnosť obchodných a priemyselných komôr ako verejnoprávnych inštitúcií. Môže zriaďovať regionálne komory na území vyššieho územného celku SR.
- **Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora**, zriadená zákonom z roku 1992,¹⁶³ ktorý ju definuje ako neštátnu, verejnoprávnu a samosprávnu inštitúciu. V okresoch, prípadne iných územných častiach určených stanovami pôsobia regionálne komory, tvorené členmi komory so sídlom (bydliskom) v jej územnom obvode. Je definovaná ako verejnoprávna inštitúcia.

Komory nepatria medzi typické subjekty tretieho sektora, takže sa im už nebudeme podrobnejšie venovať.

Slovenský Červený kríž

Je jediná národná spoločnosť Červeného kríža¹⁶⁴ pôsobiaca na celom území Slovenskej republiky **podľa Ženevských dohovorov a ich dodatkových protokolov**. Ako pomocná organizácia orgánov verejnej správy v humanitárnej oblasti plní úlohy ustanovené medzinárodnými zmluvami.

¹⁶⁰ Zákon č. 138/1992 Zb. o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch.

¹⁶¹ Zákon č. 259/1993 Z. z. o Slovenskej lesníckej komore.

¹⁶² Zákon č. 9/1992 Zb. o obchodných a priemyselných komorách.

¹⁶³ Zákon č. 30/1992 Zb. o Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komore.

¹⁶⁴ Zákon č. 460/2007 Z. z. Slovenskom Červenom kríži a ochrane znaku a názvu Červeného kríža a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý zrušil pôvodný zákon č. 84/1994 Z. z.

Základnými organizačnými jednotkami Červeného kríža sú miestne spolky, ktoré sa na základe dobrovoľnosti združujú do územných spolkov. Miestne aj územné spolky sú neštátnymi právnickými osobami. Červený kríž získava prostriedky z členských príspevkov, výnosov z vlastnej činnosti, z vlastného majetku, zbierok, darov, dedičstva a štátneho rozpočtu. Zákon upravuje aj oslobodenie Slovenského Červeného kríža od daní, súdnych a správnych poplatkov, ciel a poštovného.

Združenia, ktoré sú zriadené na základe zákona

Pol'ovnícka organizácia

Na združovanie v poľovníckych „združeniach“ sa od 1.9.2009 nevzťahuje zákon o združovaní občanov. Vtedy nadobudol účinnosť zákon o poľovníctve,¹⁶⁵ ktorý v § 32 zakotvil namiesto poľovníckeho združenia definíciu poľovníckej organizácie, ktorá nie je založená na účel dosiahnutia zisku, ktorá združuje občanov SR - držiteľov poľovných lístkov a iné fyzické osoby za účelom ochrany a presadzovania oprávnených záujmov svojich členov na úseku poľovníctva.

Registrovým orgánom je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky. Tomu sa už pri príprave zákona poľovníctve podarilo zakotviť povinnosť poľovníckym združeniam, ktoré sa delia na organizačné zložky, nahlásiť údaje o týchto zložkách do centrálného registra poľovníckych organizácií, takže sa v praxi vyhlo problémom, aké sa vyskytovali pri organizačných jednotkách občianskych združení, ktoré síce mali právnu subjektivitu, ale nikde neboli zaregistrované alebo zaevidované.

Napriek neziskovému charakteru, neboli poľovnícke organizácie po prijatí zákona o poľovníctve následne doplnené do § 50 ods. 4 ZDP¹⁶⁶ medzi prijímateľov podielu zaplatenej dane (tzv. assignácie), takže sa o tieto prostriedky nemôžu uchádzať tak ako keď spadali ešte pod úpravu zákona o združovaní.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Zákon č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁶⁶ Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

¹⁶⁷ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Ďalšie neziskové právnické osoby podľa Obchodného zákonníka

Pre úplnosť treba dodať, že prijatím OBZ v roku 1992 sa umožňuje existencia aj ďalších „neziskových právnických osôb“. Podľa § 56 ods. 1 OBZ možno založiť spoločnosť s ručením obmedzeným a akciovú spoločnosť aj za iným účelom ako je podnikanie, pokiaľ to osobitný zákon nezakazuje. V súlade s § 221 ods.1 OBZ môžu byť aj družstvá založené za iným účelom ako je podnikanie, a to na zabezpečenie hospodárskych, sociálnych alebo iných potrieb svojich členov.

Na základe skúsenosti z praxe, však takéto obchodné spoločnosti, ktoré by poskytovali služby len v oblasti všeobecne prospešných služieb a zisk by si nerozdeľovali spoločníci ale reinvestovali ho do rozvoja spoločnosti a nimi poskytovaných služieb, sú u nás len ojedinelé. Z praktického hľadiska je takáto forma nevýhodná, vzhľadom na to, že v plnej miere podliehajú právnej úprave OBZ (nevyhnutnosť základného imania a pod.) a vzhľadom na súčasnú právnu úpravu zákona o dani z príjmov¹⁶⁸ sa z hľadiska zdaňovania nepovažujú za subjekty, ktoré neboli zriadené za účelom podnikania a podliehajú zdaňovaniu ako podnikateľské subjekty. Podobne aj družstvá sú zamerané na uspokojovanie potrieb svojich členov a prípadný zisk rozdeľujú medzi svojich členov.

Účelové združenia majetku (iuniversitas bonorum)

Súkromnoprávna nadácia

Súkromnoprávne nadácie sú popri občianskych združeniach najdôležitejšou súčasťou tretieho sektora. Zriaďujú sa, aby pomocou prostriedkov, ktoré sú alebo len budú k dispozícii dosahovali prospešný cieľ, ktorý je spoločensky nepostrádateľný, nemožno ho však dosiahnuť v rámci pôsobenia trhového mechanizmu v podnikateľskom (komerčnom) sektore ani v rámci pôsobenia vládneho (štátneho sektora). Ich substrátom nie sú osoby (spoločníci, akcionári, členovia), ale majetok.

¹⁶⁸ Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

Zákon o nadáciách¹⁶⁹ upravuje postavenie a právne pomery **nadácií**, ktoré sú **právnickými osobami** a vytváranie **nadačných fondov bez právnej subjektivity**.

Nadácia **je združením majetku**, ktorý je právne, účtovne aj ekonomicky oddelený od majetku zakladateľ'a. Majetok nadácie tvorí **nadačné imanie**, nadačný fond, ktorý je združením len peňažných prostriedkov (avšak bez právnej subjektivity) a ostatný majetok nadácie.

Nadačné imanie nadácie má špecifické postavenie. Zo zákona sa zapisuje do registra a pri založení nadácie je povinne tvorené majetkovými vkladmi jednotlivých zakladateľ'ov. Hodnotu nadačného imania možno zvyšovať, ale zo zákona ju **nemožno znížiť**.

V Čechách sa na nadácie a nadačné fondy (v porovnaní so slovenskými nadačnými fondami majú právnu subjektivitu), ktoré vznikli podľa zákona o nadáciách a nadačných fondoch¹⁷⁰ vzťahuje NOZ.¹⁷¹

Verejnoprávna nadácia

Verejnoprávne nadácie sú fondy, ktoré sa zriaďujú osobitnými zákonmi. Podľa § 5 zákona o rozpočtových pravidlách verejnej správy¹⁷² je **štátny fond** právnickou osobou, ktorá sa zriaďuje zákonom na financovanie osobitne určených úloh. Správu štátneho fondu vykonáva z prostriedkov svojho rozpočtu ústredný orgán, ktorý tiež predkladá Ministerstvu financií SR na každý rozpočtový rok návrh rozpočtu, prehľad pohľadávok a záväzkov a záverečný účet štátneho fondu. Rozpočet štátneho fondu je zapojený finančnými vzťahmi na rozpočet ústredného orgánu. Zdrojom štátneho fondu sú vlastné príjmy. Ako doplnkový zdroj štátneho fondu možno poskytnúť dotáciu zo štátneho rozpočtu v rozsahu schválenom zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok. Použitie prostriedkov štátneho fondu je vždy vyšpecifikované v zákone, pričom štátny fond nakladá s vlastnými zdrojmi ako s prostriedkami

¹⁶⁹ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

¹⁷⁰ Zákon č. 227/1997 Sb. o nadáciách a nadačných fondoch.

¹⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v znení pozdějších předpisů.

¹⁷² Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách veřejnej správy a o změně a doplnění některých zákonů.

štátneho rozpočtu. Štátny fond nemôže byť zriaďovateľom ani zakladateľom inej právnickej osoby.

Štátne fondy vznikali najmä v období deväťdesiatych rokov avšak v roku 2001 štát pristúpil k redukcii¹⁷³ ich počtu a priamu podporu verejnoprospešných cieľov z verejných zdrojov prostredníctvom štátnych fondov nahradil poskytovaním podpory najmä prostredníctvom jednotlivých správcov kapitol.

Aktuálne funguje:

- **Environmentálny fond**,¹⁷⁴ ktorý zákon definuje ako štátny fond.
- **Fondy, ktoré zákon definuje ako verejnoprávne inštitúcie**: Audiovizuálny fond,¹⁷⁵ Fond na podporu umenia,¹⁷⁶ Fond na podporu kultúry národnostných menšín.¹⁷⁷
- **Fondy, ktoré zákon definuje ako národnokultúrne verejnoprávne inštitúcie**: Literárny fond, Hudobný fond a Fond výtvarných umení. Sú zriadené zákonom o umeleckých fondoch.¹⁷⁸

¹⁷³ Zákon č. 553/2001 Z. z. o zrušení niektorých štátnych fondov, o niektorých opatreniach súvisiacich s ich zrušením a o zmene a doplnení niektorých zákonov zrušil: zákon č. 95/1991 Zb. o Štátnom fonde kultúry Pro Slovakia, zákon č. 131/1991 Zb. o Štátnom fonde zveľaďovania lesa Slovenskej republiky, zákon č. 318/1991 Zb. o Štátnom vodohospodárskom fonde Slovenskej republiky, zákon č. 193/1992 Zb. o Štátnom fonde zdravia, zákon č. 153/1993 Z. z. o Štátnom fonde cestného hospodárstva, zákon č. 264/1993 Z. z. o Štátnom fonde telesnej kultúry, zákon č. 40/1994 Z. z. o Štátnom podpornom fonde pôdohospodárstva a potravinárstva a zákon č. 69/1998 Z. z. o Štátnom fonde životného prostredia. Fond detí a mládeže, zriadený zákonom č. 189/1993 Z. z., ktorý zanikol na základe zákona č. 452/2003 Z. z. o skončení činnosti a spôsobe zániku Fondu detí a mládeže. Štátny fond ochrany a zveľaďovania poľnohospodárskeho pôdneho fondu bol zriadený zákonom č. 307/1992 Zb., bol zrušený zákonom 220/2004 Z. z.

¹⁷⁴ Zákon č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁷⁵ Zákon č. 516/2008 Z. z. o Audiovizuálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁷⁶ Zákon č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia.

¹⁷⁷ Zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁷⁸ Zákon č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch.

Neinvestičný fond

Neinvestičný fond sa líši od občianskeho združenia, ktoré je založené na personálnom substráte. Na rozdiel od nadačného fondu má právnu subjektivitu a na rozdiel od nadácie je združením **len peňažných prostriedkov**, určených na podporu plnenia všeobecne prospešného účelu alebo individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo pre skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života, alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou. Je upravený v samostatnom zákone, ktorý¹⁷⁹ neupravuje základné imanie, len vklad zriaďovateľa. Ten je tvorený peňažnými prostriedkami, ktoré sa zriaďovateľ zaväzuje vložiť do fondu.

Iné subjekty, o ktorých to určí zákon

Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby

Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby¹⁸⁰ nie je jednoznačne založená na personálnom ani majetkovom základe, ale **na poskytovanie všeobecne prospešných služieb**, na ktoré má občan právo, ale štát ich nie je schopný, resp. ochotný poskytovať, alebo zabezpečovať.

Predmetom činnosti NO VPS je poskytovanie všeobecne prospešných služieb za **vopred určených podmienok**, prístupné pre všetkých užívateľov **v rovnakom rozsahu** v tej istej oblasti, pričom **zisk** sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov orgánov ani jej zamestnancov ale **v celom rozsahu** na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb. Tie môže poskytovať len vtedy, ak spĺňa podmienky na ich poskytovanie upravené osobitnými predpismi. NO VPS **nesmie viazať** poskytovanie svojich všeobecne prospešných služieb na poskytovanie **darov** od fyzických osôb alebo právnických osôb.

Zákon umožňuje NO VPS aj **podnikať** podľa osobitných predpisov za podmienky, že touto činnosťou sa dosiahne účelnejšie využitie jej majetku a nebude ohrozená kvalita, rozsah a dostupnosť služieb, pre

¹⁷⁹ Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch.

¹⁸⁰ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

ktoré bola založená. **Nemôže** sa však **zúčastňovať** na podnikaní iných osôb a **nemôže** uzatvárať zmluvu o tichom spoločenstve.

V Čechách NOZ zrušil zákon o všeobecne prospešných spoločnostiach (OPS), takže v súčasnosti už nie je možné založiť novú OPS. Všetky OPS, ktoré vznikli do 31.12.2013 sa naďalej riadia doterajším právnym predpisom. OPS má právo zmeniť svoju právnu formu na ústav, nadáciu, nadačný fond podľa NOZ.

Organizácia s medzinárodným prvkom

Zákon o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike bol prijatý ešte v roku 1985 a predstavuje rezíduum socialistického práva.¹⁸¹

Zákon ustanovuje podmienky, za ktorých môže Ministerstvo vnútra SR **povoliť zriadenie** organizácie s medzinárodným prvkom, **povoliť jej vyvíjať činnosť** a mať sídlo v SR. Od účinnosti Ústavy Slovenskej republiky organizácia cudzích štátnych príslušníkov žijúcich na území SR podlieha registrácii podľa zákona o združovaní občanov.¹⁸²

V Čechách bol zákon o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom zrušený k 1.1.2014, kedy nadobudol účinnosť NOZ¹⁸³ a zákon o verejných registroch právnických a fyzických osôb.¹⁸⁴

Medzinárodné mimovládne organizácie založené podľa pôvodného zákona sa považujú za právnické osoby, ktoré zriadili v ČR zahraničný **pobočný spolok** podľa NOZ (§ 126 ods. 11 zákona o verejných registroch). Medzinárodné mimovládne organizácie a organizácie na zastupovanie záujmov ČR v medzinárodných mimovládnych organizáciách, ktoré boli zriadené alebo im bolo povolené vyvíjať činnosť alebo mať sídlo v ČR podľa pôvodného zákona sa považujú za **spolky** podľa NOZ (§ 126 ods. 2 zákona o verejných registroch).

¹⁸¹ Zákon č. 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v Československej socialistickej republike v znení neskorších predpisov.

¹⁸² Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

¹⁸³ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v znení pozdších predpisů.

¹⁸⁴ Zákon č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů.

Rozpočtová a príspevková organizácia

Zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy¹⁸⁵ v § 21 ods. 1 definuje rozpočtové a príspevkové organizácie ako právnické osoby štátu a obce alebo vyššieho územného celku, ktoré sú svojimi príjmami a výdavkami zapojené na štátny rozpočet, rozpočet obce alebo na rozpočet vyššieho územného celku. Hospodária samostatne podľa schváleného rozpočtu s prostriedkami, ktoré im určí zriaďovateľ v rámci svojho rozpočtu.

Aj keď voči zaradeniu rozpočtových a príspevkových organizácií, do neziskového sektora možno očakávať výhrady, urobili sme tak z nasledovného dôvodu. Práve o veľkej časti tejto skupiny právnických osôb sa predpokladalo ich postupné odštátňovanie a transformácia na neštátne neziskové právnické osoby, ktoré by sa mohli stať ďalšou významnou zložkou tretieho sektora, k čomu napokon už po prijatí transformačného zákona¹⁸⁶ aj dochádza.

V Čechách sú príspevkové organizácie právnické osoby verejnoprávneho charakteru zriaďované organizačnou zložkou štátu alebo územným správnym celkom k verejne prospešnému účelu, ktorý svojim rozsahom a významom si vyžaduje samostatnú právnu subjektivitu.

Organizačné zložky štátu sa transformovali z pôvodných rozpočtových organizácií, na rozdiel od nich však nemajú právnu subjektivitu. Sú zriaďované štátom alebo územným správnym celkom.

Verejnoprávna inštitúcia

Náš právny poriadok pojem verejnoprávnej inštitúcie nedefinuje. Verejnoprávnymi inštitúciami sa však označili aj také právnické osoby, ktoré by podľa svojho názvu mali patriť do iných skupín právnických osôb. Medzi najznámejšie verejnoprávne inštitúcie patrí

¹⁸⁵ Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁸⁶ Zákon č. 13/2002 Z. z. o podmienkach premeny niektorých rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií na neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby (transformačný zákon) a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov.

napr. Matica slovenská,¹⁸⁷ Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS),¹⁸⁸ Tlačová agentúra SR (TASR)¹⁸⁹ a verejné vysoké školy.¹⁹⁰

Za diskutabilné považujeme zaradenie obchodných a priemyselných, poľnohospodárskej a potravinárskej komory (tie sú podľa nás neprofesijnými komorami), lesníckej komory (tá je podľa nás profesijnou komorou s nepovinným členstvom), ako aj umeleckých fondov (tie sú podľa nás fondami) medzi verejnoprávne inštitúcie.¹⁹¹

V Čechách pojem verejnoprávna inštitúcia nie definovaný a ani sa nevyskytuje v žiadnej právnej norme.

¹⁸⁷ Zákon č. 68/1977 Zb. o Matici slovenskej.

¹⁸⁸ Zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁸⁹ Zákon č. 385/2008 Z. z. o Tlačovej agentúre Slovenskej republiky a o zmene niektorých zákonov.

¹⁹⁰ Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁹¹ V Čechách nie je pojem verejnoprávna inštitúcia nikde upravený.

TRETIA KAPITOLA

VÝVOJ SPOLKOVÉHO PRÁVA

12 Vývoj spolkového práva na našom území

Spolkové právo v Rakúsko - Uhorsku

Tradícia rozsiahlej a rozmanitej činnosti spolkov a právnej úpravy spolčovania a samozrejme aj zhromažďovania¹⁹² na našom území siaha až do obdobia Rakúsko - Uhorska. Po vzniku Československej republiky boli zákonom č. 11/1918 Zb. o zriadení samostatného štátu československého (tzv. recepčný zákon) recipované rakúske a uhorské zákony a nariadenia. Týkalo sa to aj bývalého spolkového a zhromažďovacieho práva rakúskeho a uhorského, ktoré sa stalo súčasťou právneho poriadku Československej republiky a platnosť niektorých zákonov a nariadení bola zrušená až zákonom č. 68/1951 Zb. Dovtedy sa na územie Čiech, Moravy a Sliezska vzťahovali zákony bývalého Rakúska a na územie Slovenska právne normy bývalého Uhorska.

Vývin spolkového práva na našom území bol ovplyvnený dvoma právnymi systémami a konkrétny stav, ktorý vznikol na úseku spolčovania, bol odrazom obsahovej a právnej kontinuity pomerov v Rakúsko - Uhorsku.¹⁹³

Spolkové právo na území Rakúska

Právo spolčovania a zhromažďovania patria medzi základné občianske práva, ktoré bývajú zakotvené v základnom právnom dokumente - v ústave. Prvou ústavou na území Rakúska, resp. Predlitavska, bola aprílová (Pillersdorfova) ústava z 25. apríla 1848. Zakotvovala niektoré základné slobody (v § 22 právo vytvárať spolky)

¹⁹² Právo zhromažďovania a právo združovania v politických stranách úzko súvisí s problematikou spolčovania. V práci sa však sústredíme len na spolkové právo (upravujúce právnické osoby založené na personálnom substráte), ktoré treba (z hľadiska súkromného práva) od zhromažďovacieho práva oddeľovať. Komplexnejšie je uvedená problematika rozpracovaná v článku MAGUROVÁ, Z.: *Vývoj spolkového (združovacieho) a zhromažďovacieho práva na našom území*. Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1991, roč. 74, č. 9-10, s. 490-504.

¹⁹³ K formálnej a materiálnej kontinuite práva pozri WEYR, K.: *Úvod do studia právnického*. Brno, 1946, s. 56-58.

a aj napriek tomu, že nevstúpila do platnosti, umožnila zvolať ríšsky snem ako ústavodarné zhromaždenie. Ten sa podieľal na príprave novej ústavy, pričom pri koncepcii základných občianskych práv vychádzal z amerického a francúzskeho ústavného vzoru a do ústavy zaradil aj zhromažďovacie a spolčovacie právo. Ani táto ústava však v dôsledku rozpustenia ríšskeho snemu v marci 1849 nebola prijatá a vláda vyhlásila ďalšiu oktrojovanú ústavu - marcovú (Stadionovu). Podľa § 7 bol vznik spolku podmienený jeho cieľom a účelom a prostriedkami jeho dosiahnutia. Vykonávací patent z marca 1849 zaviedol policajný dohľad nad spolkovou činnosťou. Koncesia sa vyžadovala len pri zárobkových spolkoch.

S nástupom Bachovho absolutizmu bola Silvestrovskými patentami z decembra 1851 zrušená a postupne sa začalo s obmedzovaním občianskych slobôd, ktoré sa odrazilo aj v podstatných zásadoch do spolkového a zhromažďovacieho práva. Nariadenie č. 246 r. z. dokonca zakázalo politické spolky. Spolkový patent č. 253 r. z. z 26. novembra 1852 rozšíril zákaz aj na spolky zamerané na sociálne účely a opäť zaviedol koncesný systém, čiže spolok bolo možné založiť až na základe úradného rozhodnutia.

Po odvolaní ministra vnútra Bacha roku 1859 bola roku 1861 prijatá februárová (Schmerlingova) ústava, ktorá však vo svojich ustanoveniach občianske práva vôbec neformulovala. Z toho dôvodu sa predovšetkým liberálni členovia parlamentu snažili aspoň o mimo ústavnú fixáciu občianskych slobôd v špeciálnych zákonoch. Parlamentu sa podarilo vypracovať len tlačový zákon, zákon o slobode osoby a zákon o ochrane domového práva. Až tesne pred vydaním ústavy boli prijaté spolčovací a zhromažďovací zákon.

Od roku 1867, po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, platila pre celú monarchiu decembrová ústava. Zásadný význam ústavy spočíval okrem iného aj v presnej formulácii občianskych práv, ktoré boli navyše aj legislatívne uvedené do života. Tvorilo ju niekoľko zákonov, medziiným aj zákon č. 142 r. z. z 21. decembra 1867 o všeobecných právach štátnych občanov. Článok 12 priznával rakúskym štátnym občanom právo zhromažďovať sa a tvoriť spolky, pričom výkon týchto práv mal byť podrobne upravený zvláštnymi zákonmi.

Na území Rakúska bolo spolkové a zhromažďovacie právo sčasti zakotvené ústavne a sčasti upravené zákonmi. Na území Uhorska, kde bol vývin odlišný, bolo spolkové a zhromažďovacie právo sférou

vládnej moci, ktorú vykonával kráľ prostredníctvom zodpovedného ministra a s malými výnimkami ho upravovali ministerské nariadenia a nie zákony.¹⁹⁴

V Rakúsku bolo v nasledujúcom roku po uznaní zhromažďovacej a spoločovacej slobody cis. patentom č. 151/1849 r. z. o politických právach zaručených konštitučnou štátnou formou upravené právo rakúskych občanov zhromažďovať sa a tvoriť spolky, pokiaľ účel, prostriedky alebo spôsob zhromažďovania alebo spoločovania nebol ani protiprávnym, ani štátu nebezpečným. Výkon tohto práva upravoval cis. patent č. 171/1849 r. z.

S nástupom Bachovho absolutizmu bol cis. patent č. 151/1849 r. z. zrušený cis. patentom č. 3/1852 r. z. a novú úpravu obsahoval spolkový zákon - cis. patent č. 253/1852 r. z. Ten zaviedol povolovací (koncesný) systém, pričom ustanovil, kedy spolk mohol, ale nemusel byť povolený a ukladal politickým úradom, kedy mohli spolk rozpustiť a zastaviť všetky prípravy na jeho založenie. Po odvolaní Bacha v rámci celkovej demokratizácie bola činnosť parlamentu zameraná aj na úpravu základných občianskych práv. Ešte pred prijatím decembrovej ústavy boli vydané spolkový a zhromažďovací zákon.

Spolkový zákon č. 134/1867 r. z.

Podľa Zákona o práve spoločovacom č. 134/1867 r. z.¹⁹⁵ nebolo treba na utvorenie spolku koncesiu, stačilo len úmysel založiť spolk oznámiť a zároveň predložiť spolkové stanovy. Zákon upravoval dva druhy spolkov:

- **nepolitické spolky** (v časti I.) a
- **spolky politické** (v časti II.), pričom pojem spolk nedefinoval.

Vo všeobecnosti sa však za spolok považovalo „dobrovoľné a trvalé združenie niekoľkých osôb na dosiahnutie nejakého životného účelu,

¹⁹⁴ DUSIL, V.: *Československé právo spolkové*. Praha: dr. Otakar Štorch-Marien, 1924, s. 9.

¹⁹⁵ Dostupné na: <http://specp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm> (31.12.2018). Spolkový zákon s niekoľkými zmenami platil až do roku 1951 a slúžil ako podklad pri príprave súčasného zákona o združovaní občanov č. 83/1990 Zb.

ktoré tvorí právnickú osobu (korporáciu),“¹⁹⁶ resp. súhrn osôb (právnických alebo fyzických) „združiacich sa dobrovoľne podľa predpísaných noriem v samostatnú osobnosť za účelom sledovania určitej dovolenej činnosti.“¹⁹⁷ Čiže pre **spolok** bolo **charakteristické, že išlo o:**

- **Združenie dobrovoľné.** Tým sa odlišovalo od verejných korporácií, ktoré bývali spravidla nútenými združeniami.
- **Združenie trvalé.** Tým sa odlišovalo od zhromaždenia.
- **Právnickú osobu.** Na rozdiel od spoločnosti (societas).¹⁹⁸

Na základe spolkového zákona boli zriaďované aj odborové organizácie, ktoré nespĺňali všetky vyššie uvedené pojmové znaky spolku. Zákon sa nevzťahoval na spolky a spoločnosti, ktorých účelom bol zisk, na spolky bankové, kreditné a poisťovacie, dôchodkové ústavy, sporiteľne a požičovne (§ 2), na duchovné rady a kongregácie a náboženské spoločenstvá vôbec, na živnostenské spoločenstvá a pokladnice pomocné, ťažiarске a bratské (§ 3). Zákon stanovil aj **náležitosti štatútu** (§ 4), ktorý **musel obsahovať:**

- účel spolku a z akých prostriedkov sa zriaďuje,
- spôsob riadenia a obnovovanie spolku,
- sídlo spolku,
- práva a povinnosti členov spolku,
- orgány spolku, ktoré ho budú riadiť,
- prijímanie a platnosť uznesení spolku,
- riešenie sporov v spolku,
- kto bude spolok zastupovať navonok a
- zánik spolku.

Utvorenie spolku mohol krajinský úrad zakázať, len ak sa jeho utvorenie alebo účel priečili zákonu či právu alebo ak bol spolok štátu nebezpečný (§ 6). Druhý dôvod zákazu umožňoval rôzny výklad. Zákaz aj s odôvodnením musel byť vydaný písomne do 4 týždňov, inak mohol spolok začať so svojou činnosťou (§ 6 a § 7). Proti zakazu sa mohlo podať do 60 dní odvolanie na ministerstvo vnútra (§ 8).

¹⁹⁶ LAŠTOVKA, K.: *Československé správní právo*. Část zvláštní. I. díl, Praha, 1936, s. 64.

¹⁹⁷ DUSIL, V.: *Československé právo spolkové*. Praha: r. Otakar Štorch-Marien, 1924, s. 14.

¹⁹⁸ LAŠTOVKA, K.: *Československé správní právo*. Část zvláštní. I. díl, Praha, 1936 s. 64.

Ustanovenie § 12 ukladalo spolku povinnosť ohlásiť do troch dní od vzniku mená a adresy funkcionárov, vrátane mena toho, kto bude spolok zastupovať navonok. Medzi ďalšie povinnosti patrilo zhotovovať správy o činnosti spolku, počte členov atď. Ohlasovacia povinnosť sa týkala aj konania spolkových zhromaždení, keď príslušný úrad mal dostať oznámenie o konaní najneskôr 24 hodín vopred. Zhromaždenia sa mohli uskutočňovať verejne, ale výhradne v uzavretých miestnostiach. Spolok mohol byť aj rozpustený, a to v prípade, ak vydal uznesenie, ktoré odporovalo trestnému zákonu, alebo ktorým by si čo do obsahu alebo formy osoboval autoritu v zákonodarstve alebo exekutívnej moci, ak by vybočil zo štatútom vymedzenej pôsobnosti alebo by nepôsobil v medziach, na ktorých sa zakladala jeho právna existencia (§ 24). Proti rozhodnutiu o rozpustení bolo v lehote 60 dní prípustné odvolanie. Po zriadení správneho súdu existovala i možnosť súdneho preskúmania týchto rozhodnutí.

Druhá časť spolkového zákona sa týkala **politických spolkov**, na ktoré sa vzťahoval **prísnejší režim**. Spočíval vo vylúčení členstva cudzincov, žien a neplnoletých v politických spolkoch (§ 30). Na rozdiel od obyčajných spolkov nestačilo do 3 dní od začatia jeho činnosti oznámiť úradom, z ktorých členov sa politický spolok skladá, ale oznámiť aj každé prijatie nového člena a každoročne predkladať zoznam všetkých členov (§ 32). Politickým spolkom bolo zakázané zriaďovať filiálky, spájať sa s ostatnými spolkami, aj nepolitickými (§ 33) a nosiť spolkový znak (§ 34). Treba podotknúť, že zákon nedefinoval ani pojem politického spolku, avšak v komentári sa uvádza, že „momentom rozhodujúcim pre vyhlásenie spolku za politický bude, že spolok cieli priamo k tomu, aby vykonával akýsi vplyv v oblasti zákonodarstva alebo verejnej správy.“¹⁹⁹

Spolkové právo na území Uhorska

Na území Uhorska nebola ani po roku 1867 prijatá ústava, ktorá by zakotvovala zásady štátneho zriadenia a s výnimkou slobody tlače a vyznania ani právna norma, ktorá by obsahovala občianske práva a slobody.

Ako sme už uviedli, uhorské spolkové a zhromažďovacie právo bolo upravené druhotnými právnymi normami, ktoré neboli prístupné

¹⁹⁹ PRAŽÁK, J.: *Rakouské právo ústavní*. Praha, 1902. s. 76.

širokej verejnosti a dali sa pomerne ľahko meniť. Určité odlišnosti od rakúskeho spolkového práva spočívali v samotnej právnej úprave, obsiahnutej v nariadení ministra vnútra č. 1394/1873 pres. B. M. o kontrole spolkov a č. 1508/1875 pres. B. M. o zakladaní spolkov.

Podľa nariadenia o kontrole spolkov sa mohol spolok utvoriť až po vidimovaní (opatrení schvaľovacou doložkou) návrhu stanov vládou. Ďalej vyžadoval vypracovať zoznam všetkých už existujúcich spolkov, spoločností a ústavov. Následne (v pravidelných polročných intervaloch) vyžadoval zostavovať zoznamy vzniknutých a zaniknutých spolkov, spoločností a ústavov.

Nariadením o zakladaní spolkov bol koncesný systém oslabený, pretože sa pripustila možnosť začať s dočasnou činnosťou spolku po 40 dňoch odo dňa doručenia stanov vláde. Definitívne však bol spolok konštituovaný až po doplnení stanov schvaľovacou doložkou vlády. Na rozdiel od rakúskeho spolkového zákona ministerské nariadenie neurčovalo, čo majú stanovy obsahovať. **Rozoznávalo spolky:**

- politické,
- dobročinné,
- zárobné,
- vzdelávacie a hospodárske.

Zároveň nedovoľovalo založiť spolok s rozličnými cieľmi, ale len s jedným cieľom. Národnostný spolok sa mohol utvoriť len ako vzdelávací alebo literárny.²⁰⁰

Obmedzenia platili aj pre politické a robotnícke spolky, členmi ktorých mohli byť len uhorskí štátni občania. Len v prípade vzdelávacích a literárnych spolkov mohli byť na základe vládneho povolenia čestnými členmi aj cudzinci.

Na základe čl. IX mohla vláda spolok rozpustiť, ak nedodrжал stanovami určený cieľ, alebo svojou činnosťou ohrozoval záujem štátu, ako aj hmotný záujem členov spolku. Na robotnícke spolky sa okrem už spomínaných ministerských nariadení vzťahovali ešte špeciálne ministerské nariadenia č. 122000/1906 pres. B. M. a č. 68709/1907 pres. B. M.

Otázky kvalifikovania priestupku v prípade nesprávne utvorených alebo úradne rozpustených spolkov obsahovalo min. nariadenie č.

²⁰⁰ DUSIL, V.: *Československé právo spolkové*. Praha: dr. Otakar Štorch-Marien, 1924. s. 26.

1136/1898 pres. B. M., ktoré zároveň konkretizovalo, čo majú obsahovať vzorové stanovy spolku.

Záver

*Pri porovnávaní vývoja spolkového práva na území Rakúsko-Uhorska možno **hodnotiť rakúsku úpravu ako modernejšiu, obsahovo demokratickejšiu a liberálnejšiu**. Vyplyva to z celkového stavu úpravy základných občianskych práv a slobôd (v Rakúsku boli ústavne zakotvené) a z precízneho vypracovania jednotlivých spolkových a zhromažďovacích zákonov (na rozdiel od uhorských, ktoré tvorili všeobecnejšie a povrchnejšie ministerské nariadenia).*

Rakúsky spolkový zákon č. 134/1867 r. z. možno dokonca označiť za nadčasový, pretože v § 2 stanovil, že sa nevzťahuje na spolky a spoločnosti, ktorých účelom je zisk, ani na spolky bankové, kreditné a poisťovacie, dôchodkové ústavy, sporiteľne a požičovne. Uvedenou formuláciou tak odlišoval spolky od obchodných korporácií, keď hlavným znakom spolku bola jeho neziskovosť, čo zodpovedá aj našej súčasnej právnej úprave združovania. Ďalšou liberálnou črtou zákona bolo, že na zriadenie spolku nebol potrebný súhlas orgánu verejnej správy. Aj to bolo dôvodom, že sa ním inšpirovali pri tvorbe zákona o združovaní občanov č. 83/1990 Zb.

Obe úpravy, rakúska aj uhorská, však **zhodne obsahovali aj obmedzujúce a kaučukové formulácie**, ktoré policajným orgánom umožňovali v nemalej miere uplatnenie voľnej úvahy pri zaujímaní stanoviska k utváraniu jednotlivých spolkov a ku konaniu jednotlivých zhromaždení. Najmarkantnejšie sa to prejavilo pri politických a robotníckych spolkoch. Aj napriek takýmto prekážkam však vznikali postupne celý rad spolkov, organizovali sa rôzne zhromaždenia, ktoré vniesli do života občanov aj niekoľko pozitívnych demokratických prvkov.

Spolkové právo po vzniku Československej republiky

Po vzniku Československej republiky boli na základe recepcného zákona č. 11/1918 Sb.²⁰¹ prevzaté bývalé rakúske a uhorské zákony a nariadenia o spolkoch a zhromaždeniach. Odlišnosti rakúskej a

²⁰¹<https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/797/1/2/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho>.

uhorskej úpravy neodstránila ani ústava z roku 1920,²⁰² ktorej piata hlava zakotvovala občianske práva, slobody aj povinnosti. Paragraf 113 ústavy zabezpečoval právo pokojne a bez zbrane sa zhromažďovať a tvoriť spolky, pričom výkon spolkového a zhromažďovacieho práva sa mal upraviť zákonmi.

Ustanovenie § 113 ods. 2 nahradil § 24 spolkového zákona č. 134/1867 r. z., ktorý upravoval podmienky, za akých môže byť spolok rozpustený. Okrem pôvodného porušenia trestného zákona pridal aj ďalšiu možnosť - porušenie verejného pokoja a poriadku. Profesor správneho práva Hoetzel k tomu podotkol: „je zaujímavé, že v záujme štátneho poriadku aj najradikálnejšie strany lojálne pripustili tento odstavec, hoci operuje tak elastickými pojmami, ako je verejný pokoj a poriadok.“²⁰³ V treťom odseku § 113 bolo stanovené, že zákonom sa môžu zaviesť obmedzenia pre zhromaždenia na miestach slúžiacich verejnej doprave, pre zakladanie zárobkových spolkov, pre účasť cudzincov v politických spolkoch. Zákonom mohli byť stanovené aj ďalšie obmedzenia počas vojny alebo vnútorných udalostí ohrozujúcich republikánsku štátnu formu, ústavu alebo verejný pokoj a poriadok.

Ústava v § 114 priamo zaručovala spolčovací právo na ochranu a podporu pracovných (zamestnaneckých) a hospodárskych pomerov. Osobný rozsah tohto ustanovenia bol pomerne široký, pretože koalíčné právo sa zaručovalo každému bez rozdielu zamestnania. Tým sa zrušili najmä zákazy a obmedzenia robotníckych spolkov a odborových koalícií rakúskej a uhorskej éry.

S výnimkou novej úpravy zhromažďovania na Slovensku²⁰⁴ nedošlo k novej a predovšetkým jednotnej právnej úprave spolkového práva, hoci sa jej (hlavne v odborných kruhoch) často dožadovali. Popredný špecialista na spolkové právo V. Dusil už roku 1924 poukázal na akútnu potrebu náhrady komplikovaných a vo viacerých smeroch prekonaných rakúskych a uhorských predpisov, patriacich do „starého haraburdia“ novým a moderným zákonom.²⁰⁵

²⁰² Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. Dostupné na: <https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/1702/1/2/zakon-c-121-1920-sb-kterym-se-uvozuje-ustavni-listina-ceskoslovenske-republiky>.

²⁰³ HOETZEL, J.: *Slovník národohospodářský, sociální a politický*. Díl I. s. 484.

²⁰⁴ Min. nar. č. 7430/1913.

²⁰⁵ DUSIL, V.: *Československé právo spolkové*. Praha: dr. Otakar Štorch-Marien, 1924. s. 5.

Spolkové právo v období neslobody

V úvode sme poukázali na skutočnosť, že rakúska a uhorská úprava spolkového a zhromažďovacieho práva platila u nás až do vydania zákona č. 68/1951 Zb. Výnimkou bolo obdobie neslobody v tridsiatych rokoch minulého storočia. V jeho priebehu boli postupne prijaté zákony, ktoré obmedzovali základné občianske práva a slobody, zhromažďovacie a spolkové právo nevynímajúc. Právny podklad pre vznik tejto situácie bolo prijatie **ústavného zákona č. 330/1938 Zb. z. a n. o splnomocnení k zmenám ústavnej listiny a ústavných zákonov republiky Česko-Slovenskej a o mimoriadnej moci nariadení**.²⁰⁶ Podľa čl. I mohol prezident republiky na základe jednohlasného návrhu vlády meniť ústavné zákony. Článok II splnomocňoval vládu, aby v priebehu dvoch rokov vykonávala všetky nevyhnutné opatrenia, pri ktorých sa vyžadovala inak forma zákona. Uvedený ústavný zákon **umožnil, aby ústavou zakotvené zhromažďovacie a spolčovacie práva**, výkon ktorých mal byť realizovaný jedine zákonom, mohla odvtedy **upravovať aj** druhotná právna norma - **vládne nariadenie**.

Jedným z nich bolo **vládne nariadenie č. 30/1939 Zb. z. a n. o tvorení zvláštnych združení nepodliehajúcich platným predpisom o združovaní o dozore nad nimi**,²⁰⁷ na základe ktorého sa mohlo povoliť utvorenie zvláštného združenia fyzických a právnických osôb všetkých druhov. O žiadosti o povolenie rozhodovalo ministerstvo vnútra (Slovenská krajinská vláda, vláda Podkarpatskej Rusi) na základe voľnej úvahy. Ak to vyžadoval verejný záujem, mohlo činnosť združenia dočasne zastaviť alebo ho rozpustiť. Nariadenie obsahovalo aj trestné sankcie v prípade priestupku voči nariadeniu.²⁰⁸

Vládnym nariadením č. 97/1939 Zb. z. a n., ktorým sa mení zákon z 15. novembra 1867 č. 134 r. z. o práve spolčovacom a robia

²⁰⁶ <https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/7388/1/2/ustavni-zakon-c-330-1938-sb-o-zmocneni-ke-zmenam-ustavni-listiny-a-ustavnych-zakonu-republiky-cesko-slovenske-a-o-mimoradne-moci-narizovaci/ustavni-zakon-c-330-1938-sb-o-zmocneni-ke-zmenam-ustavni-listiny-a-ustavnych-zakonu-republiky-cesko-slovenske-a-o-mimoradne-moci-narizovaci>.

²⁰⁷ <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1939/012-1939.pdf>.

²⁰⁸ Nie je bez zaujímavosti, že toto nariadenie bolo výslovne zrušené až zákonmi č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/83/20090901.html>, 31.12.2018) a č. 84/1990 Zb. o zhromažďovaní práve <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/84/20160701.html>.

niektoré opatrenia týkajúce sa spolkov,²⁰⁹ sa platný stav vrátil k úprave z čias Bachovho absolutizmu. K predpokladom, za akých mohol byť **spolok zakázaný**, patril okrem pôvodného:

- porušenia právneho poriadku,
- nebezpečenstva pre štát aj

Takáto formulácia ešte vo väčšej miere umožňovala **obmedzenie aktivity neželaných spolkov**. Navyše spolok nemohol, na rozdiel od predchádzajúcej úpravy, začať so svojou činnosťou, kým zemský úrad výslovne nevzal oznámenie o utvorení spolku na vedomie. Zároveň museli už existujúce spolky, ktoré hodlali aj naďalej vyvíjať svoju činnosť, tento svoj úmysel oznámiť, inak zanikli.

Spolkové právo po vzniku Slovenského štátu

Skutočnosť, že v **každom novom zriadení sa medzi prvými riešia aj záležitosti spolčovania**, potvrdzuje právna úprava spolkovej činnosti na území Slovenska po vzniku Slovenského štátu.

Podľa **vládného nariadenia č. 11/1939 Sl. z. o rozpustení organizačných zložiek zamestnaneckých odborových organizácií s ústredím mimo územia Slovenského štátu a o povinnosti odborových organizácií predložiť stanovy na nové schválenie** došlo v prípade neschválenia stanov zamestnaneckej organizácie ministerstvom vnútra k jej rozpusteniu.

Vládne nariadenie č. 125/1939 Sl. z. o majetku niektorých rozpustených a zaniknutých spolkov sa vzťahovalo na spolky, ktoré boli vládou alebo úradom rozpustené po 6. októbri 1938. Na jeho základe bol majetok uvedených spolkov prevedený do Kultúrno - sociálneho fondu na podporu kultúrnych, telovýchovných, sociálnych a dobročinných cieľov. Fond spravovalo ministerstvo vnútra, pričom o jeho použití rozhodovalo v dohode so zúčastnenými ministerstvami.

Vládne nariadenie č. 140/1939 Sl. z. o niektorých opatreniach týkajúcich sa spolkov a družstiev sa vzťahovalo na spolky zriadené podľa nariadenia bývalého uhorského ministerstva vnútra zo dňa 2. mája 1875 č.1508 a na družstvá a zväzy zriadené podľa obchodného zákona z roku 1875. V prípade, ak to vyžadoval verejný záujem, mohlo ministerstvo vnútra **zasahovať do činnosti združení nasledujúcimi spôsobmi:**

- podmieniť ďalšiu činnosť združenia,

²⁰⁹ <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1939/035-1939.pdf>.

- určiť dozorný orgán nad činnosťou združenia so schvaľovacou právomocou vzťahujúcou sa na uznesenia a rozhodnutia orgánov združenia,
- rozpustiť (odstrániť) orgány združenia a nahradiť ich inými,
- zlúčiť združenia s podobným účelom alebo
- rozpustiť združenie.

O možnosti rozsiahleho využitia tohto nariadenia voči neželaným združeniam, vzhľadom na „verejný záujem“ niet pochýb.

Spolkové právo po roku 1945

Ešte pred skončením druhej svetovej vojny sa obe zložky antifašistického zápasu (moskovské vedenie KSC aj londýnska emigrácia) **zhodli na vylúčení fašistických a polo-fašistických organizácií zo spoločensko-politického diania**. V súlade s tým v prvom rade SNR svojím **nariadením č. 4/1944 Zb. nar. o rozpustení politických strán a organizácií**, rozpustila osem fašistických strán a organizácií spolu s ich zložkami a pridruženými organizáciami. Celý ich majetok prepadol v prospech štátu a akákoľvek ich ďalšia činnosť sa trestala žalárom do piatich rokov a peňažným trestom do 500 000 korún slovenských.

Na základe nariadenia SNR č. 51/1945 Sl. z. o rozpustení a zakladaní spolkov boli na území vrátenom z Maďarska rozpustené všetky spolky a združenia a na ostatnom území Slovenska tak isto, s výnimkou tých, ktoré boli uvedené v prílohe nariadenia. Majetok rozpustených spolkov prešiel na štát do Kultúrno-sociálneho fondu zriadeného vládny nariadením č. 125/1939 Sl. z. Všetky spolky a združenia, ktoré neboli rozpustené, museli upraviť svoje stanovy v súlade s vtedajšími právnymi a ľudovodemokratickými pomermi a predložiť ich na schválenie Povereníctvu SNR pre veci vnútorné, inak sa totiž považovali za rozpustené. Nové spolky sa mohli zriadiť len na základe schválenia Povereníctva SNR pre veci vnútorné.

Na základe uvedeného nariadenia sa na územie Slovenska aj naďalej vzťahovala bývalá uhorská právna úprava spolčovania. Podobne sa Dekrétom prezidenta republiky č. 81/1945 Zb. z. a n. o niektorých opatreniach v odbore spolkovom²¹⁰, (platným pre Čechy, Moravu a Sliezsko) obnovila platnosť bývalého rakúskeho spolčovacieho práva a zrušili sa všetky nariadenia a opatrenia z obdobia neslobody,

²¹⁰ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1945/81/19451017.html>.

ktorými boli rozpustené niektoré spolky. Spolky, ktoré hodlali obnoviť a ďalej vyvíjať činnosť, museli svoj úmysel oznámiť spolkovému úradu, čiže na rozdiel od situácie na Slovensku nebolo treba čakať na výslovné povolenie. Úrad mohol spolok zakázať, ak svojim účelom alebo zriadením odporoval právnomu poriadku, bol štátu nebezpečný alebo v rozpore s verejným záujmom. Ani tu sa nevyhlo toľkokrát kritizovanému pružnému pojmosloviu „ohrozovanie verejného pokoja a poriadku,“ známeho už od čias Rakúsko-Uhorska.

Tak ako sa obom zložkám antifašistického zápasu podarilo dosiahnuť konsenzus v otázke likvidácie fašistických organizácií, tak sa nevedeli dohodnúť v otázke budovania a časovej pôsobnosti Národného frontu, jeho postavenia v spoločnosti i samotnej štruktúry a obe sa snažili presadzovať svoje koncepcie. S väčším úspechom sa to darilo KSC, ktorá považovala Národný front za trvalý základ spolupráce všetkých politických strán i spoločenských organizácií. Z tohto dôvodu sa usilovala o vybudovanie jednotných spoločenských organizácií ako pevných organizačných štruktúr Národného frontu. Postupne vznikali jednotné spoločenské organizácie - odborárska (zák. č. 144/1946 Zb. z. a n.), mládeže, protifašistických bojovníkov a pod.

Spolkové právo po roku 1948

Podobne ako roku v 1920 ani prijatím Ústavy v roku 1948²¹¹ sa neodstránili rozdiely v právnej úprave spolkového práva. Možno povedať, že svojou koncepciou úpravy zhromažďovania a spolčovania nadväzovala Ústava 9. mája na ústavnú listinu z roku 1920. Už v základných článkoch, konkrétne v čl. IV, **deklarovala možnosť utvárania dobrovoľných organizácií** najmä politických, odborových, družstevných a kultúrnych, organizácií žien a mládeže a telovýchovných organizácií, prostredníctvom ktorých mohol ľud uplatňovať svoje demokratické práva a obstarávať verejné veci.

„Na odlíšenie od predchádzajúceho režimu sa **pojmem spolok nahradil pojmom dobrovoľná organizácia**. V pojme **organizácia** sa vyjadril pevnejší poriadok, ktorým sa bude riadiť, ako aj celková organizovanosť tejto sféry ľudského aktivizovania sa, a to na rozdiel

²¹¹ Ústavný zákon č. 150/1948 Zb. Ústava Československej republiky.
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1948/150/>.

od pojmu spolok, ktorý sa považoval za prejav tzv. buržoázneho spolkárčenia.“²¹²

Zhromažďovaniu a spolčovaniu slobodu Ústava z roku 1948 zakotvovala hneď v prvej kapitole v rámci práv a povinností občanov. Podľa § 24 bolo zhromažďovacie a spolčovacie právo zaručené, pokiaľ sa ním neohrozovalo ľudovodemokratické zriadenie alebo verejný pokoj a poriadok. Výkon týchto práv mal upravovať zákon.

Paragraf 25 upravoval vzťahy, ktoré boli v Ústavnej listine z roku 1920 zaradené pod pojem **koaličné právo**. Na rozdiel od § 114 Ústavnej listiny z roku 1920, ktorý zaručoval spolčovacie právo na ochranu a podporu pracovných (zamestnaneckých) a hospodárskych pomerov, § 25 Ústavy z roku 1948 viazal toto právo konkrétne na **jednotnú odborovú organizáciu**. Jedine v nej sa mohli zamestnanci združovať na zabezpečenie svojich práv a jej prostredníctvom hájiť svoje záujmy. Tak bola v podstate **ústavne vylúčená možnosť vzniku plurality v odborovom hnutí**.

Zákon č. 68/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach

Zhromažďovacie a spolčovacie právo boli upravené jedným právnym predpisom, a to **zákonom č. 68/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach**.²¹³ Jeho prijatím sa u nás konečne odstránili rozdiely v úprave zhromažďovacieho a spolčovacieho práva pretrvávajúce ešte od čias Rakúsko-Uhorska.

Niektoré časti zákona boli ešte čiastočne ovplyvnené bývalou úpravou, konkrétne cisárskym patentom č. 253 o spolkoch z roku 1852 a vládnym nariadením č. 97/1939 Zb., najmä čo sa týkalo zavedenia koncesného systému a širokej a neurčito formulovanej právomoci povoľovacích orgánov. Samotné chápanie ako aj cieľ právnej úpravy však boli **ovplyvnené sovietskou úpravou a koncepciou politickej organizácie spoločnosti, vrátane dobrovoľných organizácií**. Pod týmto vplyvom nielenže opustil pôvodnú a pre nás už tradičnú terminológiu (spolok, spolčovanie), ale zavedením koncesného systému zlikvidoval veľký počet spolkov. Samotný pojem **dobrovoľnej organizácie**, ktorý nahradil pojem spolok, zákon

²¹² GAJDOŠOVÁ, M.: *Združenia a právo slobodne sa združovať*. Bratislava: C. H. Beck, 2013. s. 112-113.

²¹³ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1951/68/19730703>.

nedefinoval a obmedzil sa len na **demonštratívne vymenovanie niektorých** z nich.

Zákon deklaroval starostlivosť štátu o rozvoj organizácií²¹⁴ prostredníctvom národných výborov a ministerstva vnútra (§ 4). V praxi však táto starostlivosť umožňovala uvedeným orgánom dohľad nad činnosťou organizácií a minimálnu pravdepodobnosť možnosti vzniku hocijakých organizácií. V zákone **chýbali tak dôležité ustanovenia ako:**

- presné vymedzenie podmienky pripúšťajúcej nepovolenie dobrovoľnej organizácie,
- zakotvenie možnosti odvolania voči zamietavému rozhodnutiu alebo
- vymedzenie vzťahu dobrovoľných organizácií k Národnému frontu.

Podobné nedostatky mala aj časť zákona týkajúca sa zhromaždení. Najväčší nedostatok zákona spočíval v jeho **protiústavnom delegovaní úpravy výkonu** základných ústavných slobôd, ako je spoločovacia a zhromažďovacia, **podzákonnej norme**.²¹⁵

Vyhláška ministra vnútra č. 320/1951 Ú. l.

Vyhláška ministra vnútra č. 320/1951 Ú. l. (č. 348/1951 Ú. v.) o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach charakterizovala dobrovoľné organizácie ako nástroj na účasť pracujúceho ľudu a všestrannom rozvoji svojich spoločenských a kultúrnych záujmov, aby tým pomáhala uskutočniť prechod od kapitalizmu k socializmu v nerozbornej jednote robotníkov, roľníkov a pracujúcej inteligencie (§ 1).

Konkretizovala **obsah organizačného poriadku dobrovoľnej organizácie**, návrh ktorého sa musel predkladať krajskému národnému výboru alebo ministerstvu vnútra na schválenie. **O schválení** vydali uvedené orgány **listinu** obsahujúcu názov organizácie a jej sídlo (§ 2 - § 4). Vydanie listiny nebolo formulované v podobe imperatívu, čo umožňovalo nečinnosť štátnych orgánov v prípade, ak nemali záujem na utvorení organizácie. Faktický účinok takejto nečinnosti sa **v podstate rovnal nepovoleniu, resp. zákazu**

²¹⁴ Bližšie pozri PAVLÍČEK, V.: *Zamyšlení nad tradicemi a novou úpravou práva společovacího*. Správní právo, 1968, č. 5.

²¹⁵ V rozpore s ústavným právom zakotveným v čl. 24 Ústavy.

organizácie. Tak aj bez výslovného uzákonenia možnosti nepovolenia (zákazu) organizácie v praxi k nepovoleniu (zákazu) mohlo dôjsť, a to bez patričného odôvodnenia štátnym orgánom, ako aj bez možnosti odvolať sa.

Vyhláška upravovala aj **spôsob premeny alebo včlenenia** spolkov vzniknutých pred 1. októbrom 1951. Zároveň pripúšťala možnosť, aby okresný národný výbor spolok **rozpustil** v prípade, keď príde k presvedčeniu, že jeho existencia výstavbe socializmu nepomáha, alebo ju dokonca brzdí (§ 5). Išlo o príliš široko formulovanú právomoc a navyše **možnosť odvolania** sa voči takémuto postupu opäť **nebola upravená**.

Záver

*Zákon č. 68/1951 Zb. a vládne nariadenie č. 320/1951 Ú. l. nemožno vonkoncom považovať za najvhodnejšiu úpravu a v radoch odborníkov sa priebežne objavovali kritické hlasy, ktoré upozorňovali na ich nedostatky. Tie sa najvypuklejšie prejavili v oblasti legislatívnej techniky. Naďalej totiž existovali niektoré spolky a zároveň vznikali aj nové organizácie, na ktoré sa nová právna úprava nedala aplikovať a muselo sa siahnuť po vládnom nariadení č. 30 z roku 1939, čo rozhodne nebolo v súlade s Ústavou.*²¹⁶

Úprava združovania po roku 1960

Situácia v oblasti spolčovania a zhromažďovania sa nezlepšila a ani **po prijatí ústavy v roku 1960**.²¹⁷ Nová ústava na rozdiel od oboch predchádzajúcich, **nezakotvila**:

- spolčovaciu slobodu,
- odborové slobody (koaličné právo) a
- združovanie v politických stranách.

Obmedzila sa len na zhromažďovaciu slobodu a pouličné sprievody a manifestácie, ktoré sú zaručené a zároveň aj materiálne zabezpečené (čl. 28).

V čl. 5 deklarovala, že sa pracujúci sa združujú do **dobrovoľných spoločenských organizácií**, ktorými sú **najmä** revolučné odborové hnutie, organizácie družstevné, organizácie mládeže, organizácie

²¹⁶ Bližšie pozri: PAVLÍČEK, V.: *Nově upravit právo sdružovací v socialistické společnosti*. Právnik, 1965.

²¹⁷ Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky. <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1960/100/19780901.html>.

kultúrne, telovýchovné a iné, na rozvíjanie spoločnej činnosti, na všestrannú a aktívnu účasť na živote spoločnosti a na uskutočňovanie svojich práv. V niektorých ďalších článkoch **konkretizovala úlohy** spoločenských organizácií ako významného pomocníka štátnych orgánov. Napríklad v čl. 17 uviedla, že spoločenské organizácie, plniac svoje poslanie, vedú občanov k zachovávaniu zákonov, dodržiavaniu pracovnej disciplíny aj pravidiel socialistického spolužitia a usilujú sa predchádzať a zamedzovať ich porušovanie.

Ústava zakotvila aj **možnosť prechodu niektorých úloh štátnych orgánov na spoločenské organizácie** (čl. 5). V súlade s týmto článkom až do vzniku nových odborových organizácií Ústredná rada odborov v postavení ústredného orgánu štátnej správy riadila a spravovala nemocenské poistenie, kontrolovala jeho vykonávanie a vydávala podrobnejšie predpisy na vykonávanie zákona o nemocenskom poistení, a to buď samostatne, alebo spolu s ďalším ústredným orgánom štátnej správy. Neoprávnené vydávanie právnych noriem Ústrednou radou odborov bolo **podrobené rozsiahlej kritike** v samostatnom článku ešte v roku 1990.²¹⁸

Uvedená právna úprava bola **odrazom tézy zo šesťdesiatych rokov o všepudovom štáte**, že prostredníctvom odovzdávania niektorých úloh štátnych orgánov spoločenským organizáciám, resp. ich ústredným orgánom, vedie cesta ku komunistickej samospráve. Pritom ekonomické, politické a ideologické podmienky v Československu v danej etape vývoja nezodpovedali vytýčenej koncepcii, ktorá bola prevzatá podľa vzoru bývalého ZSSR. Táto skutočnosť bola **stredobodom kritiky viacerých teoretických prác**.²¹⁹

U nás neboli utvorené podmienky, aby spoločenské organizácie, resp. ich ústredné orgány mohli pri výkone niektorých úloh štátnych orgánov využívať metódu presvedčovania a spoločensko-organizátorského pôsobenia a výkon rozhodnutí svojich ústredných

²¹⁸ Podrobnejšie spracované v článku: MAGUROVÁ, Z.: *Účasť odborových orgánov na tvorbe právnych predpisov*. Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. Roč. 73. 1990, č. 5, s. 414 - 420.

²¹⁹ ŠKRACH, A.: *Diskusie k zásadám zákona o právu shromažďovacím a sdružovacím*. Právnik, 1967, s. 974., HOUSER, J. *Národní fronty a společenské organizace v ústavách a právu evropských socialistických států*. Právnik, 1974, č. 11, s. 1029 - 1030., ŘEHŮŘEK, M.: *Otázky združování občanů v socialistické společnosti*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1973.

orgánov zabezpečovať len spoločenskými prostriedkami. Naopak, vo veľkej miere využívali mocenské metódy a štátne donútenie.

Záver

Podľa nášho názoru spoločenské vzťahy, ktoré treba regulovať právom, nemôžu upravovať orgány občianskych združení (vo vtedajšej dikcii „spoločenských organizácií“) na základe prenesenej právomoci od štátnych orgánov, ale musia ich upravovať štátne orgány samy. Treba mať na zreteli, že občianske združenia budú vždy predstavovať len čiastkové záujmy. Preto by štátnu správu, v ktorej ide o záujmy celospoločenské, mali zabezpečovať štátne orgány. Skutočnosť, že čl. 5 bol po novembri 1989 zrušený, je najlepším dôkazom jeho neadekvátnej formulácie, ktorá vôbec nezodpovedala vývinovým tendenciám.

Absencia úpravy slobody spolčovania sa odrazila v tom, že ústava nezakotvovala ani možnosť združovania v politických stranách, obmedzila sa len na ústavné zakotvenie vedúcej úlohy KSC (čl. 4, ktorý bol po novembri 1989 zrušený medzi prvými), ba navyše v čl. 6 subsumovala politické strany pod spoločenské organizácie.

Po prijatí ústavy v roku 1960 stúpala spoločenská požiadavka zosúladiť s ňou zákony o združovaní a zhromažďovaní, ako aj požiadavka pozitívnej úpravy odborových slobôd a postavenia politických strán v spoločnosti. V priebehu rokov 1964 až 1967, ktoré boli charakteristické silnejúcimi snahami o demokratizáciu spoločnosti, boli vypracované návrhy zákona, avšak k jeho prijatiu nedošlo.²²⁰ Jediná úprava, týkajúca sa spoločenských organizácií, bola zahrnutá do IV časti hospodárskeho zákonníka.

²²⁰ Návrhu zásad zákona boli venované články: PEŠKA, P.: *K ústavní problematice politických práv, zejména práva spolčovacího*. Právník, 1967, č. 7, s. 585., PAVLÍČEK, V.: *Problematika spolčovacího a shromažďovacího práva v ČSSR*. Právník, 1967, č. 7, s. 592., ŠKRACH, A.: *Diskuse k zásadám zákona o právu shromažďovacím a sdružovacím*. Právník, 1967, č. 7.

Úprava hospodárenia spoločenských organizácií v Hospodárskom zákonníku

Zákon č. 109/1964 Zb. **Hospodársky zákonník**²²¹ v § 97 až § 106 upravoval **zásady, ktorými sa spoločenské organizácie spravovali v hospodárskych vzťahoch**. Vlastníctvo spoločenských organizácií malo **formu socialistického spoločenského vlastníctva**, pričom doň patrili najmä predmety spoločenskej spotreby (§ 98). Spoločenské organizácie hospodárili s vlastným majetkom, prípadne aj s národným majetkom, ktorý im štát odovzdal do trvalého užívania alebo do dočasného užívania (§ 99). Vlastný majetok sa vytváral najmä z príspevkov členov a z činnosti organizácií (§ 100).

Podľa § 101 **stanovy spoločenských organizácií** určovali, ktoré nižšie organizačné zložky a orgány spoločenských organizácií mohli vo svojom mene nadobúdať práva a zaväzovať sa. Na obstarávanie hospodárskej činnosti spoločenských organizácií mohli ich ústredné orgány (v súlade s § 102) zriaďovať hospodárske zariadenia. Tie nadobúdali práva a zaväzovali sa vždy vo svojom mene, hospodárili s majetkom spoločenskej organizácie, ktorý im bol zverený do správy. Ich vnútornú organizáciu, spôsob riadenia a činnosť upravovali **štatúty**, ktoré schvaľoval ústredný orgán spoločenskej organizácie.

Zákon v § 104 stanovil, že **konanie v mene občianskeho združenia a jeho nižších organizačných zložiek alebo orgánov** upravovali stanovy. Ak bola pre platnosť právneho úkonu predpísaná písomná forma, boli potrebné podpisy najmenej dvoch oprávnených osôb. Konanie a podpisovanie v hospodárskych zariadeniach spoločenských organizácií bolo ponechané na úpravu v ich štatútoch.

Podľa ustanovenia § 106 **po zrušení spoločenskej organizácie ako celku** došlo k majetkovej likvidácii. V prípade zrušenia nižšej organizačnej zložky alebo orgánu spoločenskej organizácie určil vyšší orgán, príslušný podľa stanov, či tieto zložky zanikajú s likvidáciou alebo bez likvidácie, pri hospodárskom zariadení robil toto opatrenie orgán, ktorý rozhodol o jeho zrušení.

²²¹<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/109/19640701.html#predpis.cast-stvrt>.

Úprava združovania po roku 1968

Dňa 13. septembra 1968 bol prijatý zákon č. 126/1968 Zb. o **niektorých prechodných opatreniach na upevnenie verejného poriadku**,²²² ktorý upravoval možnosť **zakázať, popri páde rozpustiť verejné zhromaždenie, manifestáciu a sprievod, ak:**

- by narušalo dôležité zahraničnopolitické záujmy štátu,
- bolo v rozpore so zákonom,
- bolo zamerané proti socialistickému poriadku alebo
- ohrozilo verejný poriadok (§ 1).

Orgán štátnej správy mal takisto možnosť **zastaviť činnosť dobrovoľnej organizácie** najviac na tri mesiace **alebo ju rozpustiť, ak jej činnosť smerovala proti:**

- ústave,
- samostatnosti a celistvosti štátu,
- socialistickej hospodárskej sústave,
- microvému spolužitiu,
- dôležitým zahraničnopolitickým záujmom štátu alebo
- inak bola v rozpore so zákonmi alebo stanovami (§ 2).

V oboch prípadoch záviselo na **voľnej úvahe** štátneho orgánu, pre ktoré z opatrení sa rozhodne. Zákon obsahoval zároveň trestné sankcie pre prípad priestupku alebo previnenia voči jeho ustanoveniam. Uvedený zákon nevyhovoval obvyklej požiadavke v mimoriadnom zákonodarstve, a síce nestanovil, kedy má končiť jeho platnosť.²²³

Ďalším zákonom, prijatým v ten istý deň, bol zákon č. 128/1968 Zb. o **Národnom fronte**,²²⁴ ktorý **združoval politické strany a spoločenské organizácie**. Paragraf 2 **znemožnil činnosť a pôsobenie politických strán a organizácií plniacich svoju funkciu mimo Národného frontu**. Ak príslušný orgán Národného frontu rozhodol, že určitá politická strana (organizácia) nie je jeho členom, štátny orgán vyslovil zákaz jej činnosti (§ 3), voči ktorému sa mohol uplatniť návrh na preskúmanie (§ 4). Zákon zároveň obsahoval **pojmem politickej strany**, ktorá najmä na základe svetového názoru alebo na základe iného spoločného politického programu združuje členov a stúpcov

²²² https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1968/126/vyhlasene_znenie.html.

²²³ PAVLÍČEK, V.: *Nově upravit právo sdružovací v socialistické společnosti*. Právnik, 1965, s. 225.

²²⁴ https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1968/128/vyhlasene_znenie.html.

predovšetkým za tým účelom, aby aktívne politicky pôsobila medzi občanmi a dosiahla tým podiel na tvorbe politiky a na štátnej moci vykonávanej zastupiteľskými zbormi (§ 2 ods. 2).

Oba zákony v plnej miere odrážali reálnu politickú situáciu v našej spoločnosti - nástup konsolidácie. Jediná zmena, ktorá v úprave spolčovania nastala, sa týkala **revolučného odborového hnutia. Koncesná zásada**, ktorá bola zakotvená v zákone č. 68/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach, sa v dôsledku derogácie uvedeného zákona zákonom č. 37/1959 Zb. **prestala uplatňovať pri vzniku odborovej organizácie**. Podľa čl. 18 stanov odborovej organizácie a opatrenia podľa nich urobené nepodliehali schváleniu ani evidencii štátnych orgánov. **Princíp nezasahovania štátu do činnosti odborových organizácií** je obsiahnutý v dohode o odborovej slobode a ochrane odborového práva (č. 87).²²⁵ Hoci boli ustanovenia uvedenej medzinárodnej dohody po jej ratifikácii roku 1963 inkorporované do nášho právneho poriadku zákonom č. 74/1973 Zb., ktorým sa mení zákon č. 68/1951 Zb.,²²⁶ aj naďalej u nás pôsobila jediná jednotná odborová organizácia ako prevodová páka straníckych a štátnych orgánov.

V období **pred novembrom 1989** podmienky v našej spoločnosti **neumožňovali uplatňovanie práva na spolčovanie a zhromažďovanie v plnej miere**, čo viedlo k nedostatočnému uspokojovaniu nielen záujmov jednotlivcov či skupinových záujmov, ale v konečnom dôsledku aj časti celospoločenských záujmov. **Neexistencia podrobnej právnej úpravy postavenia politických strán a politických organizácií a ústavné zakotvenie vedúcej úlohy komunistickej strany v spoločnosti** bránili aktívnemu pôsobeniu ďalších politických strán, o vzniku nových ani nehovoriac, čo

²²⁵ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 489/1990 Zb. Dohovor bol prijatý 9.7.1948. Ratifikáciu Dohovoru Československou socialistickou republikou zapísal 21.1.1964 generálny riaditeľ Medzinárodného úradu práce. Podľa svojho článku 15 Dohovor nadobudol pre Československú socialistickú republiku platnosť 21.1.1965. Slovenská republika prevzala záväzok na základe sukcesie od 1.1.1993. Podľa čl. 2 Dohovoru MOP č. 87 pracovníci a zamestnávateľia bez akéhokoľvek rozdielu majú právo bez predchádzajúceho schválenia ustanovovať organizácie podľa vlastnej voľby, ako aj stať sa členmi takých organizácií, a to pod jedinou podmienkou, že sa podriadia stanovám týchto organizácií.

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/489/>.

²²⁶ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1973/74/19730703.html>.

spôsobilo dlhodobú absenciu politickej opozície. Prakticky tak bola vylúčená možnosť fungovania demokratického pluralitného systému.

Na jednej strane sa problematike spoločenských organizácií a účasti pracujúcich na riadení socialistickej spoločnosti venovala pomerne veľká pozornosť. Postupne sa objavili **tendencie vybudovať v rámci teórie štátu a práva teóriu spoločenských organizácií.**²²⁷ K uvedenému sa prof. Telec vyjadril nasledovne: „Pre toto vedecké chápanie bola ale príznačná účelová apologetika politickej praxe komunistickej strany v jej momentálnej časovej premenlivosti, preto je nepoužiteľné.“²²⁸

Na druhej strane sa však vo všetkých spoločenských organizáciách **dôsledne uplatňovala vedúca úloha komunistickej strany** a všetky boli viac - menej prevodovými pákami stranických a štátnych orgánov na podporu ich politiky a v menšej miere už na uspokojovanie záujmov jednotlivcov. Navyše rozsiahla a rozmanitá činnosť spolkov, tak typická pre naše územie už od čias Rakúsko - Uhorska, bola zákonom č. 68/1951 Zb. obmedzená na minimum.

Všetky uvedené skutočnosti prispeli k tomu, že sa u nás **v novembri 1989 spontánne utvorili silné občianske hnutia a iniciatívy, ktoré sa napokon hlavnou mierou pričínili o politické zmeny v našej spoločnosti.** Vo veľmi krátkom čase vznikol veľký počet politických strán, nastal rozpad veľkých jednotných spoločenských organizácií a vznik nových združení, spoločností, zväzov a pod. Samozrejme, na túto situáciu musela reagovať aj normotvorba. Zvýšená pozornosť sa venovala predovšetkým **postaveniu občana v spoločnosti** a reálnym možnostiam uplatnenia jeho demokratických práv a slobôd.

Demokracia je nemysliteľná bez spoločovacieho a zhromažďovacieho práva, ktoré nemôžu existovať bez zodpovedajúcich právnych i materiálnych záruk. Ich právna úprava býva obsiahnutá v základnom právnom dokumente - ústave, v rámci súhrnu subjektívnych práv a povinností občanov. Ústava z roku 1960, na rozdiel od predchádzajúcich ústav z roku 1920 a 1948, spoločvacie právo priamo neupravovala. Až **prijatím Listiny základných práv a**

²²⁷ Pozri práce ŘEHŮŘEK, M.: *Společenské organizace v socialistickom politickom systéme*. Bratislava: Veda 1982., ŘEHŮŘEK, M.: *Společenské organizace v Československu*. Praha: Svoboda, 1985.

²²⁸ TELEC, I.: *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. XIV.

slobôd bolo zhromažďovacie a spolčovacie právo opäť ústavne zakotvené.²²⁹

Hneď začiatkom roku 1990 bol vypracovaný a schválený **zákon č. 15/1990 Zb. o politických stranách**. Vyplnil tak dlhotrvajúce vákuum v našom právnom poriadku, reagujúc predovšetkým na politické a spoločenské požiadavky rýchlej legalizácie politických strán, najmä s ohľadom na blížiac sa voľby.

Po tridsiatich deviatich rokoch konečne došlo k tak dlho očakávanej novej úprave spolčovania a zhromažďovania. Na rozdiel od úpravy z roku 1951, ktorá vychádzala zo sovietskej koncepcie, zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov²³⁰ a zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve²³¹ nadväzuje na koncepciu spolkového a zhromažďovacieho zákona z bývalého monarchistického Rakúska.

²²⁹ Čl. 19 a čl. 20 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1991/23/>.

²³⁰ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1.5.1990. <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/83/20090901.html>.

²³¹ Zákon č. 84/1990 Zb. o zhromažďovanom práve, ktorý nadobudol účinnosť dňom vyhlásenia dňa 29.3. 1990.

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/84/20160701.html>.

ŠTVRTÁ KAPITOLA ZDRUŽENIE (SPOLOK)

Demokratická spoločnosť je nemysliteľná bez spoločovacieho a zhromažďovacieho práva, pričom ich právna úprava býva obsiahnutá v základnom právnom dokumente - ústave. Naša ústava v čl. 29 zaručuje **právo slobodne sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.**²³²

Ako sme už uviedli, zákon o združovaní občanov²³³ (ďalej len zákon o združovaní) bol prijatý medzi prvými zákonmi po spoločenských zmenách ešte v roku 1990. **Nakoľko právo na združovanie nebolo v čase prijatia zákona o združovaní ústavne zakotvené,**²³⁴ **hneď v ustanovení § 1 tohto zákona je uvedené,** že občania majú právo slobodne sa združovať. Dôvodová správa k zákonu o združovaní síce ako východisko uvádzala znenie čl. 5 Ústavy ČSSR z roku 1960,²³⁵ ktorý zakotvoval „právo pracujúcich združovať sa v dobrovoľných spoločenských organizáciách“, čo vyvolalo určité rozpaky, ale napokon základný cieľ umožniť slobodné združovanie sa naplnil.

Na rozdiel od úpravy z roku 1951, ktorá vychádzala zo sovietskej koncepcie, zákon o združovaní **nadväzuje na tradíciu** spolkového zákona z bývalého monarchistického Rakúska.

V záujme zosúladenia našej právnej úpravy s medzinárodnou dohodou Medzinárodnej organizácie práce (MOP) č. 87 o odborovej slobode a ochrane odborového práva, došlo **vo veľmi krátkom časovom odstupe k novelizácii** zákona o združovaní. Novela²³⁶ sa týka predovšetkým zvláštného postavenia odborových organizácií a organizácií zamestnávateľov. Tieto sa stávajú právnickými osobami

²³² Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

²³³ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov, ktorý nadobudol účinnosť 1.5.1990.

²³⁴ Až v čl. 19 a čl. 20 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, bolo zhromažďovacie a spoločevacie právo opäť ústavne zakotvené.

²³⁵ Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava ČSSR.

²³⁶ Zákon č. 300/1990 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov. Na rozdelenie Československa reagoval zákon č. 62/1993 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o združovaní.

nasledujúci deň po doručení návrhu na ich evidenciu príslušnému ministerstvu a nepodliehajú tak už registrácii.

Nie je bez zaujímavosti, že prijatím zákona o združovaní v roku 1990 došlo k zrušeniu zákona a vykonávacej vyhlášky o dobrovoľných organizáciách z roku 1951 i k zrušeniu v tom čase päťdesiatjedenročného vládneho nariadenia č. 30/1939 Zb. a po dvadsaťdvaročnom „prechodnom“ období i k zrušeniu § 2 zák. č. 126/1968 Zb. o niektorých prechodných opatreniach na upevnenie verejného poriadku.

V porovnaní s návrhom zásad zákona o združovacom (spolčovacom) práve občanov bol v texte návrhu zákona prívlastok „**spolčovací**“ úplne vypustený. Dovtedy používaný pojem spoločenskej organizácie, záujmovej organizácie a záujmového združenia bol nahradený pojmom združenie s vysvetlením v dôvodovej správe, že pri spoločenskej organizácii ide o zdiskreditovaný pojem. Na druhej strane sa však v niektorých právnych predpisoch i v samotnej dôvodovej správe naďalej používal pojem spoločenská organizácia. Ťažko tak možno hovoriť o kontinuite právnej úpravy. Vyplýva to z vtedajšej reálnej situácie, keď vo veľmi krátkom čase bolo prijaté množstvo predpisov bez dlhšej koncepcnej prípravy.

V dôvodovej správe sa v časti k terminologickým otázkam odôvodňuje použitie pojmu **združenie** tým, že ho obsahuje aj Všeobecná deklarácia ľudských práv v čl. 20 a Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach v čl. 22. Výraz spolok mal podľa nej vo všeobecnom povedomí archaický nádych a vzhľadom na dikciu trestného zákona v § 34 písm. g) spáchanie trestného činu ako člena spolčenia, ho považovala za zavádzajúci. Podľa autorov dôvodovej správy označenie spolok vyvoláva u občanov už len predstavu malej, miestnej a nevýznamnej záujmovej organizácie.

Výraz spolčovanie zákon o združovaní vôbec nepožíva a označenie spolok pripúšťa ako jedno z možných označení organizácie, v ktorej sa občania združujú. Pod pojem združenie totiž subsumoval spolok, spoločnosť, zväz, hnutie, klub, iné občianske združenie, bez toho, aby uviedol aký je medzi nimi rozdiel.

Odborná verejnosť²³⁷ už dlhšie upozorňuje na skutočnosť, že pojem združenie je v našom právnom poriadku veľmi rozšírený, pričom neexistuje jeho presné a dostatočné vymedzenie a často krát dochádza k zamieňaniu jednotlivých typov združení. V našom právnom poriadku totiž možno nájsť pojem združenie fyzických osôb, združenie právnických osôb, účelové združenie majetku, záujmové združenie právnických osôb, združenie bez právnej subjektivity a pod.

Od konca dvadsiateho storočia badať najmä v českej odbornej literatúre²³⁸ návrat k pojmu spolok a spolčovací právo, ktoré obsahovala Ústava ČSR z roku 1920 v § 113, z roku 1948 v § 24 a napokon Listina ľudských práv a Ústava ČR, SR. Tieto tendencie sa prejavili u nás v dvoch návrhoch zákona o spolkoch z roku 2001 a z roku 2008. V Čechách bol pojem spolok zakotvený do NOZ.²³⁹

Personálny substrát

Zo zákona sú združenia právnickými osobami a na rozdiel od nadácií alebo neinvestičných fondov, sú založené na **personálnom substráte**. Pre združenia je charakteristická členská základňa. V prvom rade slúžia na združovanie fyzických osôb, hoci ich členmi môžu byť aj právnické osoby vrátane cudzincov aj zahraničných právnických osôb. Zapájanie sa občanov do činnosti združení je založené na princípe **osobného členstva**. Sloboda členstva je osobnou slobodou, ktorá nie je vyjadrená podielom na majetku (imaní) združení. Členstvo v združení nemožno prevádzať ani dediť, tak ako nemožno prevádzať alebo dediť podiel na majetku združení

Členovia združení neručia za záväzky združení, neparticipujú na rozdelení možného zisku z činnosti združení ani na likvidačnom zostatku v prípade likvidácie združení.

Princíp osobného členstva v združení vyplýva z jeho povahy a charakteru personálnej korporácie, ktorá nie je združením majetku (fondového typu), resp. obchodnou spoločnosťou. Členstvo v združení tým pádom nemožno prevádzať ani dediť, tak ako nemožno

²³⁷ Napr. TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha : C. H. Beck, 1998, s. 5-6, 74., KOPÁL, L.: *Občianske združenia - právna úprava a prax*. Bratislava, Akadémia vzdelávania 2000, s. 5.

²³⁸ Napr. TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha, C. H. Beck, 1998, s. 5-6, 74., REKTOŘÍK, J. a kol.: *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno, Leden, 2000, s.146.

²³⁹ Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v znění pozdějších předpisů zrušil zákon o združování.

prevádzat' alebo dediť podiel na majetku združenia. Zo združenia môže každý člen kedykoľvek vystúpiť.

Účelové určenie

Z pôvodného návrhu zákona zákonodarca vynechal pozitívne vymedzenie **účelu** združovania a vyhol sa aj členeniu týchto združení na záujmové (v zahraničí označované za vzájomne prospešné) a všeobecne prospešné.

Podľa posledných údajov, pôsobí na Slovensku v súčasnosti niekoľko tisíc občianskych združení, spoločností, spolkov, hnutí a klubov. Časť týchto občianskych združení, spolkov, športových klubov je zameraná na plnenie **skupinových záujmov, čiže súkromných účelov**. Väčšina združení je však zameraná na plnenie **všeobecne prospešných cieľov** v oblasti humanity, charity, kultúry, vzdelávania, starostlivosti o mládež, ochrany a tvorby životného prostredia, ochrany ľudských práv vrátane práv menšín.

Zákon sa obmedzil na **negatívne vymedzenie pôsobnosti**, keď stanovuje, že **sa nevzťahuje na** združovanie občanov v politických stranách, politických hnutiach, cirkvách a náboženských spoločnostiach a na výkon práva poľovníctva, nakoľko sa na tieto vzťahuje samostatná právna úprava.

Zákon **sa nevzťahuje ani na** združovanie občanov na **zárobkovú činnosť** alebo na zabezpečenie riadneho **výkonu určitých povolaní**. Uvedenú formuláciu nezvolil zákonodarca najvhodnejšie, hoci v dôvodovej správe sa zdôrazňuje, že sa tým rozumejú napr. bytové, spotrebné a výrobné družstvá jednotné poľnohospodárske družstvá, združenia advokátov, združenia súkromne podnikajúcich občanov a pod.. Toto ustanovenie sa teda netýka prípadnej zárobkovej činnosti spoločenskej organizácie. V žiadnom právnom predpise nie je upravené presné vymedzenie pojmu zárobková činnosť.

Podrobnejšie sa však tejto otázke venuje až **odôvodnenie rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 31. januára 1996, sp. zn. Obz 5/95**. Uvádza sa v ňom, že „z ustanovenia § 1 ods. 3 zákona č. 83/1990 Zb., nevyplýva, že by občianske združenia nemohli vyvíjať zárobkovú činnosť. Pojem zárobková činnosť zákon č. 83/1990 Zb. bližšie nevysvetľuje. Zrejme ho však nie je možné stotožniť s pojmom podnikanie, či podnikateľská činnosť, ktorý používal zákon č. 105/1990 Zb. o súkromnom podnikaní občanov, vydaný krátko po zákone o združovaní občanov a ako ho neskôr vymedzuje § 2

Obchodného zákonníka. Zárobková činnosť je pojmom širším ako podnikanie. Za zárobkovú činnosť je treba považovať každú činnosť, aktívne chovanie, ktorej cieľom je zadovážovanie príjmov. Takouto činnosťou je činnosť vykonávaná v pracovnom alebo inom obdobnom pomere, podnikanie a iná samostatne vykonávaná zárobková činnosť, ktorá slúži na zadovážovanie príjmov (napríklad umelecká, vedecká, športová činnosť, ak nie je vykonávaná v pracovnom alebo obdobnom pomere, ani ako podnikanie). S podobným významom používa pojem zárobková činnosť aj zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov.

Ani z ustanovenia § 12 ods. 3 písm. a) zákona č. 83/1990 Zb. však nevyplýva, že by občianske združenie nemohlo vykonávať akúkoľvek zárobkovú činnosť. Uvedené ustanovenie zakazuje občianskym združeniam výkon len takej zárobkovej činnosti, ktorá je vyhradená organizáciám združujúcim občanov na zárobkovú činnosť. Podľa platnej právnej úpravy jediným druhom zárobkovej činnosti, ktorá je vyhradená združeniam občanov osobitného typu, je podnikanie. Táto činnosť je vyhradená združeniam, ktoré sú založené za účelom podnikania. Podľa obchodného zákonníka sú týmito združeniami obchodné spoločnosti a družstvá (§ 56, § 221).²⁴⁰

V podobnom duchu je aj **Stanovisko Odboru všeobecnej správy MV ČR k výdielečné činnosti občanských sdružení z 2.4.1993.** Podľa neho jediné obmedzenie zárobkovej činnosti združení vyplýva z ustanovenia §12 ods.3 zákona č. 83/1990 Zb., podľa ktorého nemôže združenie vyvíjať činnosť vyhradenú organizáciám združujúcim občanov k zárobkovej činnosti. Ide napr. o činnosť vyhradenú advokátskej komore, komore daňových poradcov a. i.

V stanovisku sa ďalej uvádza, že občianske združenia sú právnickými osobami a zo zákona ako také sú teda oprávnené podnikat' v zmysle zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní a byť zakladateľmi obchodných spoločností a družstiev podľa zákona č. 513/1991 Zb. (obchodný zákonník). Rozsah a pôsob vedenia účtovníctva sa riadi zákonom č. 563/1991 Zb. o účtovníctve.

Záver

Z uvedeného možno dospieť k záveru, že občianske združenia podnikat' síce môžu, podnikateľská činnosť však nesmie byť dôvodom pre ich založenie ani pre ich trvanie. Dôvodom založenia a trvania

²⁴⁰ Zbierka rozhodnutí a stanovísk súdov SR. Ročník 1998 č. 1. s. 15 -17.

občianskeho združenia je nejaká všeobecne, skupinovo, či vzájomne prospešná činnosť. Podnikanie potom môže byť činnosťou doplnkovou, ktorá svojim ziskom spravidla podporuje hlavný cieľ združenia, v zásade sa však nesmie stať jeho hlavným účelom.

Aj tu platí, že pri novej právnej úprave, by malo dôjsť k presnej úprave podmienok podnikania združení ako je to napr. v prípade politických strán a hnutí, nadácií, neinvestičných fondov i neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

Registrácia

Zákon vychádza z **registračného princípu**, čiže nie ako dovtedy platný zákon z roku 1951. Ten ponechával na voľnú úvahu správneho orgánu, či organizačný poriadok organizácie schváli alebo nie. Pozitívne treba hodnotiť úplné a presné ustanovenia o registrácii združenia.

Registrácia nie je konštitutívnym, ale **deklaratórnym úkonom**. Ministerstvo vnútra SR **nevydáva o registrácii rozhodnutie** podľa zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, len overí, či združenie vyhovuje ustanoveniam zákona a neformálnym spôsobom vyznačí deň registrácie na jednom vyhotovení stanov združenia. Dňom vzniku združenia je deň registrácie.

Zákon rozlišuje dva dôvody, ktoré **prekážajú registrácii** združenia.

Prvým dôvodom je nesplnenie zákonom požadovaných náležitostí návrhu na registráciu. Návrh na registráciu musí byť písomný, podpísaný členmi prípravného výboru s uvedením svojho mena, priezviska, rodného čísla a bydliska. Návrh môžu podávať najmenej traja občania, z ktorých minimálne jeden musí byť starší ak 18 rokov. V návrhu musí byť uvedené ktorý z členov starší ako 18 rokov je splnomocnencom oprávneným konať v ich mene.

Spolu s návrhom, ktorý je formálnym dokumentom pre vznik združenia musia byť predložené aj dve kópie stanov. Ak návrh na registráciu nemá náležitosti požadované zákonom, alebo obsahuje nepresné alebo neúplné údaje, Ministerstvo vnútra SR na to prípravný výbor bezodkladne, najneskôr do 5 dní²⁴¹ od doručenia návrhu, upozorní s tým, že doiaľ nebudú tieto vady odstránené, konanie o registrácii sa nezačne. V tejto fáze musí prípravný výbor doplniť návrh v súlade so zákonom a nemá možnosť sa voči takémuto postupu

²⁴¹ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri MNO od 1.1..2019 predlžuje lehotu na 15 dní.

Ministerstva vnútra SR odvolať, nakoľko konanie o registrácii ešte nebolo začaté.

Konanie o registrácii sa začne dňom, keď Ministerstvu vnútra SR došiel návrh bez vád. Pokiaľ Ministerstvo vnútra SR nezistí zákonom uvedené dôvody na odmietnutie registrácie, vykoná do 10 dní²⁴² od začatia konania registráciu a v tejto lehote zašle splnomocnencovi prípravného výboru jedno vyhotovenie stanov, na ktorom vyznačí deň registrácie.

V prípade, že nebolo splnomocnencovi prípravného výboru do 40 dní od začatia konania doručené rozhodnutie ministerstva o odmietnutí registrácie, združenie vznikne dňom nasledujúcim po uplynutí tejto lehoty a tento deň je dňom registrácie.²⁴³ Podľa dôvodovej správy zákon, týmto ustanovením sleduje ochranu občanov pred nečinnosťou správneho orgánu.

Zákon o registri MNO s účinnosťou od 1.1.2019 vyššie uvedené ustanovenie zrušil s odôvodnením, že proti nečinnosti registrového orgánu možno použiť napr. z. č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach, § 28 a § 29 z. č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre a z. č. 165/2015 Z. z. Správny súdny poriadok.

Pre porovnanie poistku proti nečinnosti registrového orgánu český NOZ zachoval, keď v § 226 ods. 3 a § 229 ods. 3 upravil fikciu vzniku spolku a pobočného spolku.

Druhým dôvodom sú zákonom taxatívne vymedzené prípady, kedy Ministerstvo vnútra SR registráciu odmietne. O odmietnutí registrácie Ministerstvo vnútra SR rozhodne do 10 dní²⁴⁴ od začatia konania. Proti takémuto rozhodnutiu nemožno podať rozklad.

Zákon striktnie vymedzuje kedy môže Ministerstvo vnútra SR združenie rozpustiť.

Stanovy

Spolu s návrhom²⁴⁵ musia byť ministerstvu predložené aj **stanovy**, ktoré musia podľa zákona obsahovať:

²⁴² Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri MNO od 1.1.2019 predlžuje lehotu na 15 dní.

²⁴³ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri MNO od 1.1.2019 predlžuje lehotu na 15 dní.

²⁴⁴ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri MNO od 1.1.2019 predlžuje lehotu na 15 dní.

²⁴⁵ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri MNO od 1.1.2019 zakotvuje do zákona o združovaní novú obsahovú náležitosť návrhu na registráciu združenia, ktorý musí obsahovať aj údaje o štatutárnom orgáne združenia alebo členoch štatutárneho orgánu združenia v rozsahu meno; priezvisko; adresa trvalého pobytu; dátum narodenia a rodné

- názov združenia,
- sídlo,
- cieľ jeho činnosti,
- orgány združenia, spôsob ich ustanovovania, určenie orgánov a funkcionárov oprávnených konať v mene združenia,
- ustanovenia o organizačných jednotkách, pokiaľ budú zriadené a pokiaľ budú konať vo svojom mene,
- zásady hospodárenia.

Zákon požaduje, že sa názov združenia musí líšiť od **názvu** právnickej osoby, ktorá už vyvíja činnosť na našom území. Je zjavné, že nie je možné zaregistrovať združenie s takým istým názvom aké už je zaregistrované. Nie je však jasné, či postačuje, že sa názov združenia odlišuje napr. od obchodnej spoločnosti len tým, že vo svojom názve neobsahuje skratku napr. s.r.o. alebo a.s. a pod. Vo svojej praxi sme sa stretli aj s prípadmi, kedy boli zaregistrované občianske združenia s takým istým názvom ako mali obchodné spoločnosti.

Zákon o registri MNO doplnil ustanovenie že „názov združenia nesmie byť hanlivý, urážlivý alebo zameniteľný s názvom orgánu verejnej moci.“

Vo všeobecnosti sa **sídlom** rozumie adresa, odkiaľ sa organizuje a riadi činnosť právnickej osoby. V slovenskom právnom poriadku vychádza právna úprava sídla právnickej osoby z „**teórie založenia**“. Spočíva na **formálnom princípe**, podľa ktorého sídlom právnickej osoby je adresa zapísaná v príslušnom verejnoprávnom registri.

Dovoľujeme si upozorniť na skutočnosť, že zákon o združovaní bol prijatý ešte pred novelou OZ, ktorá do nášho právneho poriadku zaviedla úpravu právnických osôb, ako aj pred prijatím OBZ. V praxi sa tak stávalo, že združenia ako svoje sídlo uviedli len názov obce, t. j. „neadresné sídlo“. Daná situácia na jednej strane vyhovovala združeniam pri presídľovaní v rámci obce, pretože nemuseli meniť stanovy. Na druhej strane sa ale vyskytli značné problémy s doručovaním.

číslo. Zároveň doplnil proces zmeny stanov občianskeho združenia, odborovej organizácie a organizácie zamestnávateľov. V prípade zmeny stanov bude združenie povinné zaslať oznámenie MV SR do 15 dní od jej schválenia.

Zákon o registri MNO zaviedol povinnosť zapisovať adresu sídla. Tá musí byť v súlade s ustanovením OBZ identifikovaná názvom obce, poštovým smerovacím číslom obce, názvom ulice, alebo iného verejného priestranstva, orientačným číslom a súpisným číslom.

Cieľ združenia je jednou z podstatných náležitostí stanov ktorý zároveň aj charakteristickým znakom združenia. Združenie môže byť zamerané buď na uspokojovanie spoločných záujmov svojich členov, alebo na nejaký všeobecne prospešný účel, a to v súlade so zákonom. Už sme uviedli, že u nás v praxi nedochádza k diferenciácii združení podľa cieľa na takzvané vzájomne prospešné a všeobecne prospešné.

Orgány

Orgány druženia zákon o združovaní vôbec nešpecifikuje, len v § 6 ods. 2 písm. d) požaduje, že v stanovách združenia musia byť uvedené orgány združenia; spôsob ich ustanovovania; určenie orgánov a funkcionárov oprávnených konať v mene združenia. Postupom rokov sa na základe „vzoru stanov“ uverejneného v časopise Nonprofit²⁴⁶ ustálila prax kreovania nasledovných orgánov združenia:

- najvyšší - valné zhromaždenie, zjazd, snem (tvorené členskou základňou),
- výkonný - výbor (predstavenstvo, predsedníctvo) a pod.,
- štatutárny - predseda (prezident), prípadne predsedníctvo (prezídium) a pod.,
- kontrolný - revízna komisia, (dozorná rada, kontrolná komisia, revízor) a pod.

Zákon nevyžaduje úpravu členstva. Väčšina združení do stanov zaraďuje aj vznik a zánik členstva, práva a povinnosti členov, hlasovacie právo, nakoľko v niektorých združeniach majú členstvo riadne i čestné a členmi môžu byť i právnické osoby a niektoré patria do štruktúry medzinárodných organizácií a nominujú svojich členov na základe súťaží na medzinárodné súťaže. V takých prípadoch majú združenia upravenú aj evidenciu členstva a členských preukazov.

Členská základňa je zároveň aj najvyšším (rozhodovacím) orgánom združenia, ktorý rozhoduje o najdôležitejších otázkach združenia.

Ďalšími orgánmi popri valnom zhromaždení zvykne byť niekoľko

²⁴⁶ MAGUROVÁ, Z.: *Vzor stanov občianskeho združenia*. Nonprofit, 1994, č. 11, s. 3-5. Uvedeným vzorom sa inšpirovalo aj MVSR a zverejnilo Vzor pre vypracovanie stanov na svojej stránke <https://www.minv.sk/?vzory-dokumentov-a-tlaciv>.

členný výkonný orgán - výbor, (predstavenstvo, predsedníctvo) na čele s predsedom (prezidentom) a kontrolný orgán - revízor, kontrolór alebo kolektívny kontrolný orgán revízna komisia, (dozorná rada, kontrolná komisia).

Pri všetkých orgánoch treba vyšpecifikovať spôsob ich ustanovenia (voľby) i odvolania, ich právomoci, spôsob ich fungovania. Zákon vyžaduje určiť funkcionárov oprávnených konať v mene združenia - **tzv. štatutárneho zástupcu**. Často sa stáva, že z nepozornosti alebo neznalosti majú v niektorých združení postavenie štatutára viaceré orgány. Štatutárny orgán môže byť individuálny - zvykne ním byť predseda, alebo kolektívny - predsedníctvo, výkonný výbor, pri ktorom treba vyšpecifikovať aj spôsob zastupovania (či podpisovať za združenie môže každý sám alebo všetci spoločne a pod.) V niektorých združeníach si vytvárajú samostatnú funkciu hospodára, poradné orgány alebo pracovné komisie.

Hospodárenie

Veľmi dôležitá je úprava **hospodárenia** združenia. Do vydania obchodného zákonníka sa na hospodárenie združenia vzťahoval hospodársky zákonník. Ten mal samostatnú kapitolu o hospodárení spoločenských organizácií. Prijatím ObZ sa § 13 a § 16 ods. 3 zákona o združovaní zrušili, pričom nedošlo k špeciálnej úprave hospodárenia združení. Na občianske združenia vťahujú rovnaké právne ako na iné právnické osoby. V radoch odbornej verejnosti ako aj v samotných občianskych združeníach dlhodobo prevláda názor, že súčasná právna úprava hospodárenia združení je nevyhovujúca.

V záverečných ustanoveniach stanov zvykne byť upravený spôsob zániku združenia. Zákon uvádza **dve možnosti zániku** združenia:

- dobrovoľným rozpustením alebo zlúčením s iným združením,
- právoplatným rozhodnutím ministerstva o jeho rozpustení.

Odborná verejnosť ako aj samotné občianske združenia upozorňujú na nedostatky súčasnej právnej úpravy a postupne sa objavilo viacero podnetov a návrhov na novelizáciu súčasného znenia zákona, resp. návrhy podporujúce prijatie novej právnej úpravy.

Ako uviedol Pajas filozofia súčasného zákona o združovaní občanov, ktorá bola prijatá krátko po „Nežnej revolúcii“ na jar 1990, bola založená na predpoklade, že združenia nie sú dôležité v

podnikateľských vzťahoch. Na ich existenciu ako právnickej osoby, postačia len určité pravidlá týkajúce sa vnútorného rozhodovania, vedenia účtovníctva a požadujúce len to aby sa nezamieňali s politickými stranami a hnutiami, cirkvami a náboženskými spoločnosťami a obchodnými spoločnosťami.²⁴⁷

Záver

Už dlhšiu dobu sa hovorí v odborných kruhoch i v treťom sektore o potrebe novej úpravy v oblasti spolkového práva, ktorá by však podľa nášho názoru mala nasledovať až po všeobecnej diskusii odborníkov ako i reprezentantov tretieho i vládneho sektora.

Najčastejšie sa objavovala požiadavka terminológie, ktorá by korešpondovala našim tradíciám, najmä návrat k pojmu spolok. Medzi ďalšími bolo definovať účel (všeobecne prospešný a vzájomne prospešný), upraviť možnosť utvárania strešných organizácií a doriešiť postavenie organizačných jednotiek spolkov, upraviť problematiku hospodárenia aj s možnosťou vykonávania vedľajšej podnikateľskej činnosti, vyšpecifikovať majetkovo právne dôsledky pri zrušení spolku, zmeniť register spolkov na verejný zoznam, do ktorého možno nahliadať a robiť si z neho odpisy.

Niektoré z uvedených problémov má ambíciu vyriešiť v novembri prijatý zákon registri MNO,²⁴⁸ ktorý nadobudne účinnosť 1.1.2019. Ako vyplýva už z jeho názvu cieľom zákona je zaviesť jednotný register mimovládnych neziskových organizácií ktoré má ministerstvo vnútra uviesť do plnej prevádzky do dvoch rokov.

Organizačná zložka

Možnosť zriaďovania **organizačných zložiek** (pobočiek) ako právnických osôb, ktoré nie sú ani registrované ani evidované bol dlhodobo jeden z najpálčivejších problémov zákona o združovaní.

Ten od roku 1990 umožňoval, aby si občianske združenia zriaďovali svoje organizačné jednotky („dcérske organizácie“), ktoré konajú vo svojom mene, čiže sú právnickými osobami. Stačilo,

²⁴⁷ PAJAS, P.: *Do the Czechs need a new law on Associations?* The international Journal of Not-for-Profit Law- Volume 2, Issue 4, s. 5.
<https://www.icnl.org/resources/research/ijnl/do-the-czechs-need-a-new-law-on-associations>.

²⁴⁸ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

aby to bolo v súlade so stanovami združenia. Orgány verejnej moci však o týchto organizačných jednotkách často nemali žiadne informácie, neevidovali ich ani neregistrovali, čo spôsobovalo komplikácie a neistotu vo vzťahoch týchto organizačných jednotiek s verejnou správou, ale aj so súkromným sektorom.

Subjekty verejnej správy poskytujúce verejné zdroje mali ťažkosti pri identifikovaní osôb oprávnených konať v mene takýchto organizačných jednotiek.

V súkromných vzťahoch prevládala neistota pri preukazovaní aktuálnej existencie organizačných jednotiek občianskych združení. Absentovali informácie o aktuálnych údajoch o fyzických osobách oprávnených konať v mene organizačných jednotiek.

Problematickou organizačných zložiek sa zaoberal dokonca Ústavný súd Slovenskej republiky v roku 2014, pričom nad rámec zákona o združovaní akceptoval slobodu rozhodnutia o vzniku právnickej osoby - pobočky regionálnej komory v prípade vytvorenia regionálnej komory podľa stanov Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory. Podľa súdu „Sloboda združovania a princípy liberalitu sa spájajú so základnými charakteristikami demokratickej spoločnosti a z nich plynúcimi spoločenskými tendenciami. Štát v tejto oblasti nepresadzuje nevyhnutnosť striktnej kontroly štátnou mocou, ponecháva samospráve voľnosť, ktorá je predpokladom realizácie základných práv jej členov. Prejavom samosprávy je aj rozhodnutie subjektu o vzniku novej právnickej osoby.“²⁴⁹

Na základe zákona o registri MNO,²⁵⁰ sa upúšťa od uplatňovania zásady liberalitu pri vzniku organizačných jednotiek občianskych združení a novým ustanovením § 11a zákona o združeniach sa od 1.1. 2019 združeniam ukladá oznamovacia povinnosť v prípade zriadenia a zániku organizačných jednotiek ako aj zmien údajov už existujúcej organizačnej jednotke. Zároveň sa zavádza proces zapisovania zriadených organizačných jednotiek do registra MNO.

²⁴⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 24. júna 2014, sp. zn. II. ÚS 325/2014, k zák. č. 30/1992 Zb. o Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komore, čl. 29, čl. 37, čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 6 Dohovoru, § 18 Občianskeho zákonníka. V tomto prípade šlo o vytvorenie regionálnej komory podľa stanov Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory a spor o jej právnu subjektivitu.

²⁵⁰ Zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ak združenie zriadi organizačnú jednotku alebo sa zmenia údaje o už existujúcej organizačnej jednotke štatutárny orgán bude povinný túto skutočnosť oznámiť MV SR do 15 dní. Oznámenie o zriadení organizačnej jednotky združenia musí obsahovať názov, adresu sídla, identifikačné číslo organizácie, ak je pridelené, cieľ činnosti, meno, priezvisko, adresu trvalého pobytu, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby oprávnenej konať v mene organizačnej jednotky.

Štatutárny orgán združenia bude povinný do 15 dní oznámiť MV SR zánik organizačnej jednotky združenia, a dôvod jej zániku. K oznámeniu musia byť pripojené dokumenty osvedčujúce skutočnosti pre zápis týchto údajov.

Organizačná jednotka s právnou subjektivitou okrem organizačnej jednotky odborovej organizácie a organizácie zamestnávateľov vzniká až dňom zápisu do registra MNO. Pre organizačné jednotky odborových organizácií a organizácií zamestnávateľov platí to, čo platí pre materské odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov, t. j., že môžu vyvíjať svoju činnosť dňom nasledujúcim po tom, keď bol návrh na zápis do registra doručený MV SR. To znamená, že pre odborové organizácie a organizácie zamestnávateľov, ako aj ich organizačné jednotky, ostáva zachovaný evidenčný princíp.

Podľa zákona o registri právnických osôb IČO prideliť ŠÚ SR na žiadosť povinnej osoby, ktorá koná vo veci registrácie právnickej osoby alebo vedie obdobné konanie, pričom žiadosť musí predchádzať zápisu do tejto evidencie alebo vydaniu právoplatného rozhodnutia v tomto konaní.

Záver

Jedným z hlavných nedostatkov zákona o združovaní je absencia požiadavky na znenie stanov, čo v praxi vedie často krát k situáciám, ktoré stanovy ale ani zákon nevedia riešiť. To sa týka aj nedostatočnej úpravy orgánov združenia a organizačnej jednotky združenia. Najakútnejšie aplikačné problémy súvisiace s organizačnými jednotkami sa zákonodarca snažil aspoň čiastočne vyriešiť v zákone o registri MNO.

PIATA KAPITOLA

VÝVOJ NADAČNÉHO PRÁVA

Prvé nadácie na našom území sa začali objavovať v období stredoveku. Nadácie však boli upravené už v klasickom rímskom práve, ktoré pod tento pojem zahŕňalo majetok ale aj skupinu osôb zameraných na splnenie určitého dobročinného alebo zbožného účelu.²⁵¹ Až od čias Justiniána sú nadácie chápané len ako účelové združenie majetku.²⁵²

Za historický základ nadácií u nás možno považovať charitatívne inštitúcie, ktoré sa v rannom stredoveku vytvárali v úzkej súvislosti s pôsobením cirkvi. Väčšinou boli cirkevnými orgánmi spravované a priamo včlenené do jej štruktúr.

V stredoveku začalo budovanie právnej konštrukcie nadácií ako majetku vybaveného určitou mierou právnej samostatnosti až po vznik samostatnej právnickej osoby v podobe majetkového substrátu. Z kanonického práva pochádza aj zásada „dohľadu nad nadáciami“ a zásada, na základe ktorej je k zriadeniu nadácie potrebný súhlas k tomu povereného úradu – svetského či cirkevného.

Na území Čiech bola úprava nadácií obsiahnutá vo Všeobecnom občianskom zákonníku (ABGB) z r. 1811. Ten sa v § 26, týkajúcom sa právnických osôb, vyslovuje o nadáciách ako zvláštnej skupine právnických osôb, ktorá sa odlišuje od združení osôb nezmieňuje. Podľa Hermana-Otavského však niet pochyb, že zákonník považuje nadácie za samostatné právne subjekty. Vyplýva to najmä z § 646 O. z., ktorý v súvislosti s predpismi o dedičskom práve zdôrazňuje odlišnosť nadácie od náhradníctva a zverenectva. Vymedzuje základné znaky **nadácií**, že sa nimi príjmy z istín, pozemkov alebo práv určujú na všetky budúce časy všeobecne prospešným ústavom ako školy, nemocnice, chudobince alebo na výživu určitých osôb.²⁵³

Nadácie (na Slovensku kedysi označované ako **základiny**) boli vždy právnickými osobami, ktoré vznikali tým, že nejaký právny subjekt venoval určitý majetok na večné časy pre určitý, všeobecne

²⁵¹ HURDÍK, J.: *Problémy nadačního práva*, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, svazek 143, Masarykova univerzita Brno 1994, s. 9.

²⁵² REBRO, K.: *Rímske právo súkromné*. Bratislava, Obzor 1980, s. 91-93.

²⁵³ HERMAN-OTAVSKÝ, E.: *Návrh na zákonnou úpravu práva nadačního*. In Veřejná správa: časopis pro správní právo a správní vědu. 1938, roč. VIII, č.7-8, s. 237.

užitočný účel. **Verejným fondom** sa rozumel samostatný účelom verejnej správy venovaný majetok.²⁵⁴ „Aby základina (česky nadace) vznikla, je potrebné vinkulovanie určitého majetku niekým na nejaký dovolený trvalý cieľ, tým spôsobom, že by používanie majetku na tento cieľ bolo zaistené stálou úpravou. Od základín treba odlišovať fondy, ktoré sú tiež majetkovými podstatami na určitý cieľ, spravidla však nemajú samostatnú osobnosť ale sú oddelené vo vnútri majetku určitej osoby. Aj napriek tomu boli niektoré fondy zákonom deklarované za právnické osoby.“²⁵⁵

V roku 1938 bol v časopise Veřejná správa publikovaný článok Hermanna-Otavského odborového prednostu Ministerstva vnútra, zaoberajúceho sa reformou nadačného práva s názvom „**Návrh na zákonnú úpravu práva nadačného**“. Článok obsahoval paragrafové znenie zákona aj s dôvodovou správou. Napriek tomu, že návrh zákona nebol zaradený do legislatívneho procesu, možno z autorových myšlienok čerpať aj v súčasnosti.

Podľa návrhu mala byť nadácia právnickou osobou s majetkovou podstatou. Ku vzniku nadácie malo podľa návrhu dôjsť dvoma právnymi aktami, a to zriaďovacím aktom zakladateľa a schválením tohto aktu nadačným úradom. V súlade s vtedy platným § 646 O. z. mohol zakladateľ prejať vôľu smerujúcu k zriadeniu nadácie buď jednostranným prehlásením **medzi živými**, alebo **pre prípad smrti**. Základným pojmovým znakom zriaďovacieho aktu pritom bolo, že prejav vôle zakladateľa smeroval k venovaniu určitej majetkovej podstaty ako samostatného imania na **všeobecne prospešný účel**.

Základné zásady obsiahnuté v návrhu zákona ako právna subjektivita, dvojfázový proces vzniku nadácie, možnosť zriadenia nadácie závetom, majetkový základ a všeobecne prospešný účel sú platné aj v súčasnosti.

Existencia nadácií je charakteristická pre spoločnosť založenú na dominancii súkromného práva. Z toho dôvodu bola u nás kontinuita právnej úpravy ako aj samotnej existencie nadácií takmer na štyridsať rokov prerušená.

Po spoločenských zmenách v roku 1989 sa pristúpilo aj k úprave nadácií, a to najprv novelou Hospodárskeho zákonníka v ustanovení §

²⁵⁴ Slovník veřejného práva Československého, Brno 1948, Zv. V s. 169 a nasl.

²⁵⁵ FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Právnické kníhkupectvo a nakladateľstvo V. Linhart, Praha 1935, s. 54 – 55.

389b, ktoré bolo účinné od 1.5.1990 do 1.1.1992²⁵⁶ a potom novelou Občianskeho zákonníka v ustanoveniach § 20b až § 20e, ktoré boli účinné do prijatia zákona o nadáciách v roku 2002.

Hospodársky zákonník

Novela Hospodárskeho zákonníka²⁵⁷ doplnila osobitné ustanovenia o právnom postavení niektorých socialistických organizácií o ustanovenie § 389b, konkrétne:

(1) Fyzické alebo právnické osoby môžu jednotlivo alebo spoločne zriaďovať za účelom rozvoja duchovných hodnôt, ochrany ľudských práv alebo iných humanitných cieľov na ochranu a tvorbu životného prostredia i zachovania prírodných hodnôt účelové fondy (nadácie). Nadácia neslúži zárobkovým cieľom. Nadácia je právnickou osobou; vzniká dňom registrácie podľa odseku 2.

(2) Organizáciu, ciele a používanie prostriedkov upravuje štatút, ktorý vydáva zriaďovateľ. Pre platnosť štatútu sa vyžaduje jeho registrácia na okresnom národnom výbore príslušnom podľa sídla nadácie.

(3) Na nadácie sa primerane použijú ustanovenia všeobecne záväzných právnych predpisov o spoločenských organizáciách.

V Hospodárskom zákonníku sa uprednostnil pojem **účelový fond** a pojem **nadácia** sa používal alternatívne, pričom bol uvedený v zátvorke. Z obsahu evidentne vyplýva, že upravoval fond s právnou subjektivitou, čiže samostatnú nadáciu.

Účel nadácie bol taxatívne vymedzený. Išlo o rozvoj duchovných hodnôt, ochranu ľudských práv alebo iné humanitné ciele na ochranu a tvorbu životného prostredia i zachovanie prírodných hodnôt. Zákon výslovne zakotvoval aj zásadu neziskovosti, keďže nadácie nemali slúžiť na zárobkové ciele.

Organizáciu, ciele, používanie prostriedkov mal podľa zákona upravovať **štatút**, ktorý vydával zriaďovateľ a ktorý musel byť registrovaný na príslušnom okresnom národnom výbore. Zákon nešpecifikoval žiadne obligatórne náležitosti štatútu. Zákonodarca bol nedôsledný, keď neupravil registráciu nadácie ako právnickej osoby, ale len registráciu štatútu. Možnosť zriadenia nadácie závetom nebola vôbec upravená.

²⁵⁶ Vtedy bol Hospodársky zákonník zrušený a nahradený Obchodným zákonníkom.

²⁵⁷ Zákon č. 103/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník.

Na **hospodárenie** nadácii sa primerane vzťahovala úprava Hospodárskeho zákonníka o spoločenských organizáciách. Práve odkaz na hospodárenie **spoločenských organizácií** založených na členskej základni, nepriaznivo ovplyvnil vývoj nadačného práva, na čo veľmi výstižne poukázal napr. Pajas nasledovne: „Zároveň sa v zákone (v Hospodárskom zákonníku pozn. autoriek) hovorilo, že sa na nadácie primerane použijú ustanovenia všeobecne záväzných predpisov o spoločenských organizáciách. A zmätok bol na svete. Nadácie sa zakladali ľahko, dokonca ľahšie ako spolky (na to museli byť najmenej traja občania a registrácia nebola na okrese, ale na Ministerstve vnútra). A tak sa to len hemžilo nadáciami bez majetkovej podstaty, s členskou základňou a dokonca i takými, ktoré vznikli len za účelom získavania prostriedkov pre určitý iný subjekt, či dokonca fungujúce ako nástroj presunu prostriedkov z dosahu daňových úradov.“²⁵⁸

Pripúšťame, že na jednej strane stručná úprava Hospodárskeho zákonníka splnila aktuálnu potrebu a umožnila zakladanie nadácií, ktoré zaradila do právneho režimu spoločenských organizácií vrátane ich fiškálneho postavenia.

Na strane druhej mal tento krok aj negatívne dopady. Nadácie boli upravené v rámci hospodárskeho práva zameraného na „ziskové“ podnikateľské subjekty, kam nadácie vzhľadom na svoj neziskový charakter nepatria. Vzťahovala sa na ne úprava spoločenských organizácií, korporácií založených na personálnom substráte, čo odporovalo podstate nadácie ako združenia majetku, bez členskej základne. V skutočnosti bolo v tom čase zriadených veľa nadácií, ktoré dokonca v štatúte upravovali členstvo, čím sa v praxi stieral rozdiel medzi korporáciami a združeniami majetku.

Občiansky zákonník

V súlade s novelou²⁵⁹ sa presunula úprava nadácií do ustanovení Občianskeho zákonníka.²⁶⁰

Podľa § 20b ods.1: „*Fyzická alebo právnická osoba môžu jednotlivito alebo spoločne zriaďovať nadácie (fondy) na všeobecne prospešné*

²⁵⁸ PAJAS, P.: Nadácie v Českej republike In *Nadácie 2002 Nadácie v meniacom sa legislatívnom prostredí*. Zborník príspevkov z Konferencie nadácií 2002 30.-31.máj 2002, Podbanské. Fórum donorov, 2002.s.15.

²⁵⁹ Zákon č. 509/1991 Zb., ktorým sa mení, dopĺňa a upravuje Občiansky zákonník.

²⁶⁰ § 20b až 20e zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

ciele, najmä za účelom rozvoja duchovných hodnôt, ochrany ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, na ochranu a tvorbu životného prostredia, zachovanie prírodných hodnôt aj na ochranu kultúrnych pamiatok.“

Zo zákona bola nadácia **právnickou osobou** a zákon explicitne upravoval aj možnosť jej zriadenia **závetom**.²⁶¹

OZ upravil **nadácie, (fondy)**, pričom ani jeden z pojmov nedefinoval. Zákonodarca sa obmedzil iba na vyšpecifikovanie všeobecne prospešných cieľov na ktoré mohli byť nadácie zriadené. Nakoľko sa počítalo s podrobnejšou úpravou nadácií v samostatnom zákone, obmedzil sa OZ len na stručnú úpravu.

Nadácie boli účelovými **združeniami majetku**. Veľa diskusií vyvolalo uvedenie synonyma „fond“ v zátvorke v § 20b ods. 1 a v § 20e ods. 2. V jednom z komentárov sa totiž doslovne uvádzalo: „Samotné fondy, ktoré (ešte) nie sú nadáciami, nemajú právnu subjektivitu, ak im osobitný zákon nepriznáva postavenie právnickej osoby, ako určitého účelového združenia majetku.“²⁶² Vychádzajúc z tohto komentára, z ktorého sa dalo vyvodiť, že fond je synonymom pre verejnoprávnu nadáciu, bolo možné v typológii jednotlivých organizácií tretieho sektora oddeliť verejnoprávne a súkromnoprávne nadácie.

Uvedomujeme si, že takéto členenie môže vyvolať polemiky. Z praktického hľadiska, pri systémovom zatriedení jednotlivých typov neziskových organizácií do štruktúry tretieho sektora, má však veľký význam.

Pri tomto rozhodnutí sme vychádzali z našich historických tradícií. Nadácie (na Slovensku označované ako **základiny**) boli vždy právnickými osobami, ktoré vznikali tým, že nejaký právny subjekt venoval určitý majetok na večné časy pre určitý, všeobecne užitočný účel. Verejným fondom sa rozumel samostatný účelom verejnej správy venovaný majetok. „Aby základina (česky nadace) vznikla, je potrebné vinkulovanie určitého majetku niekým na nejaký dovolený trvalý cieľ, tým spôsobom, že by používanie majetku na tento cieľ bolo zaistené stálou úpravou. Od základín treba odlišovať fondy, ktoré sú tiež majetkovými podstatami na určitý cieľ, spravidla však nemajú

²⁶¹ § 20b ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník. Zároveň podľa § 477 porúčiteľ môže závetom zriadiť nadáciu, závet však musí obsahovať štatút nadácie.

²⁶² SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník*, Komentár. Eurounion spol. s r.o., Bratislava 1994, s. 4.

samostatnú osobnosť ale sú oddelené vo vnútri majetku určitej osoby. Aj napriek tomu boli niektoré fondy zákonom deklarované za právnické osoby.²⁶³

V praxi občas dochádzalo aj k stotožňovaniu pojmu nadácia a zbierka. Verejné zbierky, ktoré sa u nás od roku 1989 takisto začali veľmi rozmáhať, netvorili právnickú osobu, nie sú nadáciami, i keď pretvorenie výsledkov zbierky na nadáciu nebolo vylúčené. Podľa jedného z komentárov k OZ, zbierka môže tvoriť účelový fond, ktorý je pre daný účel k dispozícii niektorej osobe, spravidla právnickej, obvykle tej, ktorá zbierku realizovala. Tá ho môže využiť na účel, na ktorý bola zbierka vypísaná.²⁶⁴

Zákon podrobnejšie upravil obsahové náležitosti **štatútu nadácie**, ktorý vydával zriaďovateľ a stanovil obligatórne jeho minimálny obsah. Podľa § 20c: „*Zriaďovateľ vydáva štatút nadácie, ktorý obsahuje najmä: a) názov a sídlo nadácie, b) cieľ, ktorý bude nadácia podporovať, c) zdroje nadácie, d) spôsoby použitia prostriedkov nadácie a komu ich možno poskytnúť, e) určenie správcu nadácie a kto ju zastupuje v právnych vzťahoch, f) spôsob majetkového vypořádania pri zániku nadácie.*“

Zákon stanovil, že prostriedky nadácie museli byť účelovo využité. Právna úprava, ktorá by zaväzovala správcu nadácie žiadať vrátenie prostriedkov, ktoré neboli použité v súlade s účelom, na ktorý boli použité, však chýbala.

Pretože OZ počítal s tým, že podrobnejšiu úpravu o nadáciách ustanoví zákon Federálneho zhromaždenia (§ 20e ods. 2), skupina odborníkov z Čiech a Slovenska začala pracovať na **návhrhu zákona o nadáciách a fondoch**. Aj napriek tomu, že v **roku 1992** bolo pripravené paragrafované znenie zákona, tento nebol prijatý.

Ďalší návrh zákona o nadáciách, ktorý zároveň obsahoval aj návrh úpravy neinvestičných fondov, vypracovalo Ministerstvo financií SR v roku **1994**.²⁶⁵ Nadácie a neinvestičné fondy návrh definoval ako účelové združenie majetku určené na všeobecne prospešné ciele.

²⁶³ FAJNOR, V.- ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Právnické kníhkupectvo a nakladateľstvo V. Linhart, Praha 1935, s. 54 – 55.

²⁶⁴ SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník*, Komentár. Eurounion spol. s r.o., Bratislava, 1994, s. 4.

²⁶⁵ Nástup vlády V. Mečiara v roku 1994 znamenal postupné obmedzovanie priestoru pre pôsobenie občianskych organizácií. Naplno sa táto tendencia prejavila v roku 1996, keď sa vláda SR rozhodla prijať zákon o nadáciách.

Nevyhnutným predpokladom založenia oboch subjektov bolo základné imanie. Pri nadácii vo výške 100 000,- Sk a pri neinvestičnom fonde 500 000,- Sk alebo 1 000 000,- Sk. Zakotvenie takejto výšky základného imania hrozilo zánikom väčšiny nadácií, ktoré neboli schopné naakumulovať základné imanie v požadovanej výške, čo bolo pre subjekty tretieho sektora neakceptovateľné.

Legislatívna rada vlády SR dospela k záveru, že s prijatím zákona v takomto znení by musel byť prijatý aj ďalší zákon o „neziskovej právnickej osobe“. Malé nadácie, ktoré neboli schopné zhromaždiť základné imanie v požadovanej výške by sa pretransformovali na takéto neziskové právnické osoby. Zachovali by sa len nadácie, ktoré by disponovali dostatočne veľkým majetkom a boli tak schopné podporovať všeobecne prospešné ciele.

Vláda SR, nerešpektujúc názor Legislatívnej rady vlády SR, ani výhrady subjektov tretieho sektora sa v decembri 1995 rozhodla urýchlene predložiť návrh zákona o **nadáciách**, hoci pôvodne nebol zaradený do legislatívneho plánu vlády SR.²⁶⁶

Grémium tretieho sektora vyhlásilo 15. januára 1996 kampaň „Tretí sektor SOS“ s cieľom zastaviť legislatívny proces smerujúci k prijatiu zákona o nadáciách, ktorý pripravovalo ministerstvo spravodlivosti SR a vyvolať verejnú diskusiu o podmienkach existencie a fungovania subjektov tretieho sektora. Kampaň mala podobu petície, verejných stretnutí, diskusných fór, ako aj mediálnych podujatí. Napriek tomu, že bol zákon prijatý, mala kampaň veľký význam pre sebauvedomenie tretieho sektora a stala sa jedným z najvýraznejších príkladov verejnej angažovanosti občianskych organizácií.²⁶⁷

Zákon o nadáciách z roku 1996

Zákon o nadáciách²⁶⁸ bol už od jeho príprav kritizovaný odborníkmi ako aj mimovládnyimi organizáciami. Aj napriek tomu, že ho prezident SR vetoval, bol napokon v júni 1996 opätovne prijatý.

²⁶⁶ V tom čase totiž prebiehali diskusie o návrhu zákona o verejnoprávných inštitúciách a návrhu zákona o neziskových organizáciách. Tie však boli po predložení návrhu zákona o nadáciách zastavené a opäť sa o k nim vrátilo až v roku 1997.

²⁶⁷ ARBE, S. (ed.): 10 kapitol o vývoji a občianskej spoločnosti na Slovensku. Bratislava, PDCS, o.z., 2012, s. 25.

²⁶⁸ Zákon č. 207/1996 Z. z. o nadáciách v znení zákona č. 147/1997 Z. z. (tzv. prvý nadačný zákon).

Na konferencii v apríli 1997²⁶⁹ **sme upozornili na jeho nedostatky** a najdôležitejšie dôvody nutnosti jeho novelizácie.

Neprijatie zákona o neinvestičných fondoch a organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby zároveň so zákonom o nadáciách, ktorý by v dostatočnom časovom rozmedzí umožňoval premenu existujúcich nadácií aj na neziskovú organizáciu poskytujúcu všeobecne prospešné služby, pri ktorej sa nevyžaduje základné imanie, bol **prvým z dôvodov** novelizácie zákona o nadáciách.

Druhým dôvodom bola filozofia samotného zákona o nadáciách. Zákonodarca neakceptoval odlišnosti v typológii existujúcich nadácií na Slovensku, historické tradície, ani typológiu nadácií, ktorá sa traduje v európskych krajinách.²⁷⁰

Tretím dôvodom bola skutočnosť, že na prijatie organizačných noriem týkajúcich sa neziskového sektora, nenadväzovala nová daňová úprava. Týkalo sa to najmä novely zákona o daniach z príjmov, ktorá by utvárala stimulujúcejšie podmienky pre darcov a posilnila tak existenciu a najmä nezávislosť subjektov tretieho sektora na štátnom rozpočte.

Jedným z najproblematickejších inštitútov, ktorý zaviedol zákon o nadáciách bolo **základné imanie**,²⁷¹ ktorého inštitút zákonodarca prevzal z úpravy kapitálových obchodných spoločností v OBZ.

Úprava základného imania v uvedenej podobe bola neprijateľná pre veľký počet už existujúcich nadácií. Najmä tzv. fundraisingové nadácie, ktoré kontinuálne financie získavajú a rozdeľujú na

²⁶⁹ MAGUROVÁ, Z.: *Neziskový sektor a sociálne zabezpečenie*. In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1997, roč. 80, č. 4, s. 436-446.

²⁷⁰ European Foundation Centre - Program Orpheus, Nadácie v Európe - náčrt typológie. Dokument na diskusiu. Brusel August 1994 na s. 1 uvádza: „Nadácie sú samostatne konštituované právnické osoby s utvoreným a spoľahlivým zdrojom príjmov pochádzajúcich (obvykle ale nie výhradne) z kapitálu alebo základného imania. Tieto osoby majú svoju správnu radu a svoje finančné zdroje rozdeľujú na vzdelávacie, kultúrne, náboženské, sociálne alebo iné verejnoprospešné ciele, na podporu združení, charitatívnych a vzdelávacích inštitúcií, jednotlivcov alebo na uskutočňovanie svojich vlastných programov. V rámci takejto širokej definície vytýčovalo európske centrum pre nadácie 4 základné typy nadácií: nezávislé nadácie, korporáčne nadácie, vládou podporované (vládne) nadácie, fundraisingové nadácie.“

²⁷¹ Podľa § 4 ods. 3 zákona č. 207/1996 Z. z. o nadáciách v znení zákona č. 147/1997 Z.: „Základné imanie nadácie je majetok vložený zriaďovateľom pri zriadení nadácie. Jeho hodnota pri vzniku nadácie musí byť najmenej 10 000 Sk a v lehote do šiestich mesiacov sa musí zvýšiť najmenej na 100 000 Sk.“

všeobecne prospešné ciele, nemajú vždy základné imanie a nefungujú vždy z úrokov, nemohli v plnej miere v takejto forme pokračovať vo svojej činnosti.

Pred prijatím zákona u nás existovali najmä malé nadácie v nemocniciach, školách, sociálnych ustanovizniach, ktoré nahrádzali nedostatok finančných prostriedkov v rozpočtových a príspevkových organizáciách. Pre tieto existovala jediná možnosť, a to transformácia na neinvestičné fondy.

Vzhľadom na skutočnosť, že zákon zakázal nadáciám podnikat', tie nadácie, ktoré dovtedy vyplňali medzery v poskytovaní niektorých sociálnych a zdravotných služieb, museli tieto svoje aktivity ukončiť, nakoľko nebol prijatý zákon o neziskových všeobecne prospešných organizáciách.

Odlíšný od dovtedajšej úpravy bol aj **proces registrácie** nadácií. Orgánom registrujúcim nadácie už nebol okresný úrad ale Ministerstvo vnútra SR. Z tohoto dôvodu nebolo také jednoduché udržať kontinuitu a postupovať analogicky ako pri obchodných spoločnostiach po prijatí OBZ. Pôvodný registrový orgán - podnikový register sa totiž „len“ premenoval na obchodný register a existujúcim podnikateľským subjektom stačilo len doplniť pôvodné dokumenty v súlade s OBZ.

Nadácie existujúce do prijatia zákona sa museli zapisovať do registra nadácií, čo v praxi znamenalo, že museli prejsť takou istou procedúrou ako novo zriaďované nadácie.

Podľa § 42 ods. 1 nadácie (fondy), ktoré vznikli podľa dovtedajších predpisov, sa považovali za nadácie podľa tohto zákona, ak do 12 mesiacov od nadobudnutia účinnosti tohto zákona boli zapísané do registra (§ 11). Práve tento „nevinne“ znejúci odsek bol alfou a omegou celého zákona o nadáciách.

Zákondarar si zjednodušil prácu a tým, že nemal spracovanú analýzu existujúcich nadácií, nepridržiaval sa úpravy a nedomyslel praktickú realizáciu tohto ustanovenia, spôsobil existujúcim nadáciám najviac problémov. Pri zápise nadácie do registra musela byť predložená zriaďovacia listina, štatút, doklad o výške majetkového vkladu do nadácie a o tom z akých zdrojov bol nadobudnutý a o jeho pôvode.

Zriaďovaciú listinu si vo väčšine prípadov museli zriaďovatelia vypracovať, pričom nastávali nasledovné situácie:

- zriaďovateľ alebo jeden zo zriaďovateľov **už neexistoval** alebo nežil,
- zriaďovateľ (zriaďovatelia) **existoval, ale nebol schopný vyčleniť** zo svojho majetku stotisíc korún na požadovaný vklad do nadácie,
- pôvodný zriaďovateľ **nemohol byť podľa tejto úpravy zriaďovateľom** nadácie (napr. rozpočtové a príspevkové organizácie).

V takýchto prípadoch nebolo možné zapísať existujúcu nadáciu do registra nadácií podľa tohto zákona. Týkalo sa to takmer všetkých malých nadácií, ktoré boli zriadené za účelom zhromažďovania financií na pomoc školám, nemocniciam, na operácie priateľov a príbuzných. Ťažko sa dalo od nich očakávať, že budú mať „stotisíc korún navyše“. Vzhľadom na to, že rozpočtové a príspevkové organizácie nemohli byť zakladateľom ani zriaďovateľom inej právnickej osoby, nebol zapísaný veľký počet nadácií pôsobiach v nemocniciach, školách, detských domovoch, domovoch dôchodcov a pod., ktoré boli týmito subjektami zriadené. Takéto nadácie nebolo možné pretransformovať ani na neinvestičné fondy alebo neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby.

Prekážkou k zápisu nadácie do registra boli aj striktné požiadavky na štatút a najmä na štruktúru a právomoci orgánov nadácie. Napríklad pri nadácii, ktorú zriadilo sedem subjektov a každý z nich mal v správnej rade svojho zástupcu s jedným hlasom. Vzhľadom na dovtedajší štatút a zakladaciu listinu nemôžu počet správnej rady znížiť. Tým pádom musela byť zvolená dvadsaťjeden členná správna rada len aby sa splnila zákonná požiadavka, že správna rada má najmenej troch členov a ich počet musí byť deliteľný tromi.

Veľkým problémom bolo zriadiť nadáciu **závetom**. Pri podávaní návrhu na registráciu nadácie bolo treba dodržať 60 dňovú lehotu, ktorá začínala plynúť dňom overenia podpisov na zriaďovacej listine. To znamená, že aj podpis poručiteľa na záвете by mal byť úradne overený. Pri striktnom dodržaní litery zákona, v prípade, že poručiteľ (zriaďovateľ) nezomrel v 60 dňovej lehote, ktorá je na podanie návrhu, nebolo možné takúto nadáciu zaregistrovať.

Zákonnodarca nezachoval kontinuitu s úpravou v OZ ani pri **orgánoch** nadácie. Zo správcu, ktorým bola správna rada utvoril dva odlišné orgány. Obmedzil postavenie predsedu správnej rady len na osobu, ktorá zvoláva a riadi zasadnutia správnej rady. Neponechal tak

ako predchádzajúca právna úprava na vôľu zriaďovateľa či chce mať predsedu so silným postavením (keď bol zároveň aj štatutárnym orgánom) alebo so slabým postavením (keď nebol štatutárnym orgánom).

Zákon presne stanovil výlučnú pôsobnosť správnej rady, ktorú nebolo možné zúžiť. Mohla sa v štatúte len rozšíriť o ďalší okruh otázok zverených do pôsobnosti správnej rady. Nezmyselným bolo striktné stanovenie počtu členov správnej rady, ktorých muselo byť najmenej 3 a deliteľný tromi. Bol to výsledok nepozornosti pri procese schvaľovania zákona v parlamente, kde sa táto časť nezosúladila s pozmeneným textom ďalšieho paragrafu.

Ustanovenie požiadavky inkompatibility funkcie správcu (štatutára) s členstvom v dozornej rade (kontrolnom orgáne) je bežné aj v obchodných spoločnostiach a rešpektovalo sa aj v dovtedajšej úprave nadácií. Požiadavka inkompatibility funkcie správcu s členstvom v správnej rade (najvyššom orgáne) sa považovala za neprimeranú. Nemala oporu ani v právnej úprave obchodných spoločností ani v dovtedajšej praxi. Vo väčšine nadácií bol štatutár členom správnej rady ako neplatený dobrovoľný funkcionár.

Použitie prostriedkov nadácie bolo účelovo viazané. Prostriedky sa nemohli poskytnúť zriaďovateľovi a členom orgánov nadácie a ich blízkym osobám (príbuzným v priamom rade, súrodencom, manželom). Vylúčenie blízkych osôb sme považovali za diskutabilné. Na Slovensku existoval veľký počet nadácií, ktoré slúžili všeobecno-prospešnému cieľu, a v orgánoch ktorých dobrovoľne pracovali príbuzní tých, ktorí mohli patriť medzi prijímateľov prostriedkov nadácie. Šlo takmer o všetky nadácie na školách, v nemocniciach a pod.

Zákonodarca sa rozhodol pre pomerne rozsiahlu úpravu nakladania s **majetkom** nadácie. Vo veľkej miere pritom obmedzil právomoci orgánov nadácie pri predaji, prenájme a darovaní majetku nadácie, ktoré boli viazané na splnenie zákonom stanovených podmienok.

Príjmy nadácie uvádzal zákon demonštratívne, no výdavky a ich použitie vymedzil taxatívne. Výdavky sa mohli použiť len na podporu účelu nadácie a správu nadácie. Zákon stanovil aj hornú hranicu 15% z celkových výdavkov, za účtovné obdobie, ktorú nadácie nemohli presiahnuť na správu nadácie. Zákonodarca ani v tomto prípade neakceptoval odlišnosti jednotlivých typov nadácií, ktoré na Slovensku pôsobili. Toto obmedzenie do veľkej miery ovplyvnilo

rozhodnutie najmä operatívnych nadácií (realizujúcich vlastné projekty, ktoré sú náročné na správu) o tom, že ukončili svoju činnosť.

Nadácie mali hospodáriť podľa schváleného rozpočtu, ktorý musela správna rada schváliť najneskôr do 31. marca kalendárneho roku. Požiadavka schvaľovania rozpočtu bola nepochopiteľná, pretože veľa nadácií na začiatku roka vôbec nevedelo koľko darov a v akej výške v priebehu roka dostanú. Z praxe vieme, že „najštedrejšími“ bývajú podnikatelia posledné dva mesiace v kalendárnom roku, keď už pripravujú podklady pre daňové priznanie.

V prípade, že úhrn celkových výdavkov a príjmov nadácie za kalendárny rok prevýšil 5 mil. korún, musel ročnú účtovnú závierku overiť audítor. Mohlo tak dôjsť ku kurióznym situáciám, keď organizácia účtujúca v jednoduchom účtovníctve musela žiadať o **audit**. Vzhľadom na ceny auditu sa mohlo stať, že sa potom nadácie nevместili do 15% administratívnych výdavkov.

V jednom ustanovení zákon upravil ochranu anonymity darcu, no vzápätí ju v ďalšom poprel. Oznamovanie všetkých darcov, ktorí darovali nadácií nad 5 000,- Sk nemalo oporu v žiadnom zákone. Najmä nie pri daroch - súkromných osobách, ktorí poskytovali dary už zo svojich zdanených príjmov. Opodstatnenie by to malo len pri daroch - podnikateľoch, ktorí si uplatňovali odpočet zo základu dane. Podnikatelia však svoje darcovstvo mali podchytené vo svojom účtovníctve aj daňovým priznaním, ktoré mal možnosť daňový orgán preskúmať. Zákonodarca vôbec nepočítal s tým, že niektorí filantropi neobdarúvajú nadácie pre obdiv alebo reklamu, ale skutočne pre blaho ostatných, ktorí sú odkázaní na dobročinnú pomoc. Nahlasovanie všetkých darcov neúnosne zvýšilo aj náklady na správu nadácie.

Zahraničné nadácie mohli na Slovensku pôsobiť v rovnakom rozsahu a za rovnakých podmienok ako nadácia alebo organizačná zložka, ak splnili podmienky na zápis do registra ustanovené zákonom. Tohto ustanovenie znelo veľmi liberálne, pokiaľ ho nebolo treba zrealizovať v praxi. Vzhľadom na skutočnosť, že neexistuje krajina, ktorá by malá totožnú úpravu podmienok na zápis do registra s našou, boli zahraničné nadácie v prípade záujmu o pôsobenie na Slovenku „nútené“ zriaďovať „slovenskú nadáciu“. V zahraničí totiž môžu nadácie aj podnikať, nemusia mať základné imanie, nemusia mať počet členov správnej rady a dozornej rady deliteľný tromi, resp. nemajú tú istú štruktúru orgánov, nemajú obmedzenie nákladov nadácie na jej správu vo výške maximálne 15% celkových výdavkov

nadácie za účtovné obdobie, nemajú totožné obmedzenia nakladania s majetkom nadácie, nemusia sa zlúčiť len s nadáciou, nemusia vyhotovovať rozpočet, odovzdávať správu a nahlasovať darcov na daňový orgán a pod.

Zákondarcar nedoriešil otázku o **organizačnej zložke zahraničnej nadácie**. Nebolo jasné či registráciou jej vznikla **právna subjektivita** alebo nie.

Pri zápise, čiže registrácii zahraničnej nadácie aj organizačnej zložky zahraničnej nadácie bolo nutné splniť tie isté podmienky ako pri zápise „slovenskej“ nadácie. Pritom Európsky dohovor č. 124 o uznávaní právnej subjektivity medzinárodných mimovládnych organizácií požaduje uznanie právnej subjektivity nadácie ako ju získala v účastníckej strane, v ktorej má svoje sídlo a nie registráciu, ktorou sa právna subjektivita len nadobúda v krajine, kde chce pôsobiť.

Zákon o nadáciách bol prijatý 20. júna 1996 a dovtedy existujúce nadácie (fondy) mali možnosť sa pre-registrovať **do 12 mesiacov od účinnosti zákona t. j. od 1. septembra 1996 alebo rozhodnúť o zrušení nadácie (fondu) a o vstupe do likvidácie alebo o premene nadácie (fondu) na inú právnu formu**. K 7. septembru 1997 sa z pôvodných 2634 nadácií 1289 úradne prejavilo; 357 z nich sa preregistrovalo ako nadácie, 259 ako občianske združenia, 118 ako neinvestičné fondy a 555 ohlásilo likvidáciu.²⁷²

V dôsledku kritiky zo strany subjektov tretieho sektora a požiadavky zlepšenia legislatívy došlo **v roku 2002 k prijatiu nového zákona o nadáciách**.²⁷³

²⁷² ONDRUŠEK, D. a kol.: *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000.

²⁷³ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (tzv. druhý nadačný zákon).

ŠIESTA KAPITOLA NADÁCIA

Súkromnoprávne nadácie sú **popri občianskych združeníach najdôležitejšou súčasťou tretieho sektora**. Od občianskych združení - korporácií, ktoré sú založené na personálnom substráte sa líšia tým, že sú založené na majetkovom základe. Ich substrátom nie sú osoby (spoločníci, akcionári, členovia), ale **majetok**.

Zriaďujú sa, aby pomocou prostriedkov, ktoré sú alebo len budú k dispozícii, dosahovali prospešný cieľ, ktorý je spoločensky nepostrádateľný, nemožno ho však dosiahnuť v rámci pôsobenia trhového mechanizmu v podnikateľskom (komerčnom) sektore ani v rámci pôsobenia vládneho (štátneho) sektora.

Verejnoprávne nadácie (ktoré nie sú súčasťou tretieho sektora) sú (štátne) fondy, ktoré sa zriaďujú osobitnými zákonmi, na financovanie osobitne určených úloh, pokiaľ je ich financovanie týmto spôsobom opodstatnené.

Zákon o nadáciách²⁷⁴ upravuje postavenie a právne pomery **nadácií**, ktoré sú **právnickými osobami** a vytváranie **nadačných fondov bez právnej subjektivity**.

Nadácia je právnická osoba s právom samostatne a pod svojím menom konať a do jej postavenia a činnosti môžu štátne orgány zasahovať len v medziach zákona. Spôsobilosť nadobúdať práva a povinnosti nie je totožná so subjektivitou jej zakladateľov, vzniká dňom zápisu do registra. Od toho času sa na ňu vzťahujú všetky právne predpisy ako na ostatné právnické osoby, spôsobilosť nadobúdať práva a povinnosti môže byť obmedzená len zákonom.

Nadačný fond má charakter jednoduchej, jednoúčelovej, resp. jednorazovej, tzv. nesamostatnej nadácie, ktorá sa zriaďuje za konkrétnym verejnoprospešným účelom.

Verejnoprospešný účel

Zákon o nadáciách definuje nadáciu ako **združenie majetku**, ktorý slúži **na podporu verejnoprospešného účelu**. Súčasný zákon

²⁷⁴ Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

zaviedol namiesto **všeobecne prospešného účelu**²⁷⁵ pojem **verejnoprospešný účel** pričom jeho výpočet je len demonštratívny a je o niečo širšie vymedzený ako všeobecne prospešný účel v predchádzajúcom zákone z roku 1996. Je ním **najmä**:

- rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt,
- realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov,
- ochrana a tvorba životného prostredia,
- zachovanie prírodných hodnôt,
- ochrana zdravia,
- ochrana práv detí a mládeže,
- rozvoj vedy, vzdelania, telovýchovy a
- plnenie individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou.²⁷⁶

Zákon zadefinoval aj **nadačnú činnosť**, ktorou je **poskytovanie** peňažných a nepeňažných **prostriedkov** z majetku nadácie **tretím osobám** a **správa majetku** nadácie vrátane nadačných fondov. Prostriedky nadácie určené na plnenie jej verejnoprospešného účelu nemožno poskytnúť zakladateľovi.

Zákon zakazuje nadácii **podnikať** s výnimkou prevádzkovania charitatívnej lotérie, prenechania nehnuteľností do nájmu, organizovania kultúrnych, vzdelávacích, spoločenských alebo športových akcií, ak je to v súlade s verejnoprospešným účelom nadácie a s realizáciou nadačnej činnosti. Nadácia však nemôže svoj majetok použiť na financovanie činnosti politických strán a politických hnutí.

²⁷⁵ Hospodársky zákonník v 389b ods.1 pod **účel** zahŕňal rozvoj duchovných hodnôt, ochrany ľudských práv alebo iných humanitných cieľov na ochranu a tvorbu životného prostredia i zachovania prírodných hodnôt. Podľa § 20b ods.1 OZ **všeobecne prospešným účelom** bol **najmä** rozvoj duchovných hodnôt, ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných hodnôt a ochrana kultúrnych pamiatok. Podľa § 3 zákona č. 207/1996 Z. z. o nadáciách v znení zákona č. 147/1997 Z. z. **všeobecne prospešným účelom**, je **najmä** rozvíjanie duchovných hodnôt, realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt, podpora zdravia a vzdelávania.

²⁷⁶ Ustanovenie § 2 ods.3 zákona č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

Majetkový substrát

Nadácia je **združením majetku**, ktorý je právne, účtovne aj ekonomicky oddelený od majetku zakladateľa. Majetok nadácie tvorí

- **nadačné imanie**,
- **nadačný fond**, ktorý je združením len peňažných prostriedkov a
- **ostatný majetok** nadácie.

Nadačné imanie nadácie má špecifické postavenie. Zo zákona sa zapisuje do registra a pri založení nadácie je povinne tvorené **majetkovými vkladmi jednotlivých zakladateľov**. Minimálna hodnota majetkového vkladu každého zakladateľa je 663 €. Základná hodnota nadačného imania musí byť najmenej 6638 €, pričom túto základnú hodnotu môžu tvoriť len peňažné prostriedky a nehnuteľnosti. Hodnotu prevyšujúcu 6638 € môžu tvoriť aj hnuťel'né veci, cenné papiere, ako aj iné majetkové práva a hodnoty oceníteľné peniazmi.

Hodnotu nadačného imania možno zvyšovať, ale zo zákona ju **nemožno znížiť**. Ak dôjde k zníženiu nadačného imania, súd na návrh zakladateľa, Ministerstva vnútra SR alebo osoby, ktorá osvedčí právny záujem, nadáciu zruší a nariadi jej likvidáciu.

Majetok, ktorý tvorí nadačné imanie nemožno darovať, vložiť ako vklad do obchodnej spoločnosti, zaťažiť ani použiť na zabezpečenie záväzkov nadácie, ani na zabezpečenie záväzkov tretích osôb.

Nadácia je povinná uložiť peňažné prostriedky, ktoré sú súčasťou nadačného imania, na účet v banke a použiť ich môže len na kúpu štátnych dlhopisov a štátnych pokladničných poukázok, cenných papierov prijatých na trh kótovaných cenných papierov a podielov listov otvorených podielových fondov, hypotekárnych záložných listov a krytých dlhopisov podľa osobitného predpisu, vkladových listov, vkladových certifikátov a depozitných certifikátov a nehnuteľností.

Nadačný fond je nový inštitút, ktorý zaviedol súčasný zákon. Tvorí ho **peňažné prostriedky**, ktoré nie sú súčasťou nadačného imania alebo ostatného majetku nadácie. Nadačný fond nemá na rozdiel od nadácie a neinvestičného fondu právnu subjektivitu.

Vytvorenie nadačného fondu je možné na základe **rozhodnutia správnej rady** o vytvorení nadačného fondu, ktorá musí obsahovať:

- názov nadácie, ktorá nadačný fond vytvára,

- názov nadačného fondu; súčasťou názvu nadačného fondu musí byť aj názov nadácie, ktorá nadačný fond vytvára,
- účel, na aký sa nadačný fond vytvára a
- doba, na akú sa nadačný fond vytvára.

Druhým spôsobom vytvorenia nadačného fondu je **zmluva o vytvorení nadačného fondu medzi nadáciou a fyzickou osobou alebo právnickou osobou**, pričom táto musí obsahovať taxatívne vymedzené náležitosti. Okrem určenia podmienok na získanie peňažných prostriedkov a ich poskytovania na vopred dohodnutý účel musí obsahovať:

- označenie zmluvných strán,
- názov nadačného fondu; súčasťou názvu nadačného fondu musí byť aj názov nadácie, pri ktorej sa nadačný fond vytvára,
- účel, na aký sa nadačný fond vytvára,
- doba, na akú sa nadačný fond vytvára,
- odmenu nadácie, ak bola dohodnutá,
- podmienky použitia prostriedkov nadačného fondu,
- podmienky, za akých sa rozdelia prostriedky nadačného fondu v prípade, ak je účel nadačného fondu viazaný na vyzbieranie konkrétnej sumy a ak k jej vyzbieraní nedôjde alebo ak účel, na ktorý sa nadačný fond vytvoril, zanikol,
- náležitosti záverečnej správy o použití prostriedkov nadačného fondu alebo výročnej správy o použití prostriedkov nadačného fondu, ak bol vytvorený na čas presahujúci jeden rok alebo na neurčitý čas.

Správca nadácie je povinný zaslať Ministerstvu vnútra SR do 15 dní od vytvorenia nadačného fondu rozhodnutie správnej rady alebo písomnú zmluvu o vytvorení nadačného fondu. Nesplnenie tejto povinnosti môže mať za následok, že nadácia bude za svoje záväzky zodpovedať aj prostriedkami nadačného fondu.

Nadačný fond zaniká dosiahnutím účelu, na ktorý bol zriadený, ak účel, na ktorý sa nadačný fond vytvoril, zanikol, zánikom nadácie.

Zámerom zákonodarcu bolo úpravou nadačného fondu zjednodušiť a urýchliť postup pri zhromažďovaní peňažných prostriedkov na verejnoprospešný účel bez toho, aby ho bolo potrebné zakladať a zaregistrovať novú právnickú osobu.

Ostatný majetok nadácie, ktorý nie je súčasťou nadačného imania ani nadačného fondu tvoria peňažné prostriedky, cenné papiere, iné majetkové práva a hodnoty ocenené peniazmi.

Založenie a vznik

Nadáciu môže založiť fyzická alebo právnická osoba (**zakladateľ**).

Zakladá sa nadačnou listinou podpísanou všetkými zakladateľmi. Do vzniku nadácie konajú vo veciach súvisiacich s jej vznikom zakladatelia spoločne alebo správca nadácie.

Súčasný zákon zjednodušil proces založenia nadácie, nakoľko už stačí vydať nadačnú listinu ako rozhodnutie zakladateľov, bez toho aby bolo treba vydať ešte aj štatút.

Za veľký nedostatok považujeme, že súčasný zákon na rozdiel od predchádzajúcich úprav obsiahnutých v OZ a zákone o nadáciách z roku 1996, **neumožňuje zriadenie nadácie závetom**. Pre porovnanie len podotýkame, že v Čechách NOZ zriadenie nadácie závetom upravuje.²⁷⁷

V terajšej úprave **sa upustilo** od 15% obmedzenia výdavkov na správu nadácie, od povinnosti nahlasovať darcov na daňový úrad, zaviedol však povinný audit pre všetky nadácie.

Veľký počet nadácií je nespokojných najmä s tým, že v pomerne krátkom časovom rozpätí museli opätovne prejsť procesom preregistrácie.

Diskutabilnou je možnosť preregistrácie nadácie na občianske združenie.²⁷⁸ Šlo síce len o prechodné obdobie, v ktorom mala správna rada nadácie namiesto návrhu na zmenu zapisovaných skutočností v registri nadácií a preukázania vytvorenia nadačného imania v súlade so súčasným zákonom o nadáciách možnosť rozhodnúť o premene nadácie na neziskovú organizáciu poskytujúcu všeobecne prospešné služby, občianske združenie alebo na neinvestičný fond alebo o zrušení nadácie. Neinvestičný fond je založený na majetkovom základe, pri NO VPS sa vedie diskusia, či má majetkový substrát, no

²⁷⁷ Podľa § 309 ods. 1 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník sa nadácia zakladá nadačnou listinou, ktorou môže byť zakladacia listina alebo obstaranie pre prípad smrti. Obstaraním pre prípad smrti môže byť podľa § 1491 závet, dedičská zmluva a dodatok.

²⁷⁸ Dôvodom môže byť pamäťový efekt, keď od čias úpravy nadácií v Hospodárskom zákonníku, tieto mali často krát členskú základňu. Napokon aj po prijatí zákona o nadáciách v roku 1996, sa veľká časť dovtedajších nadácií preregistrovala na občianske združenia.

pri občianskom združení niet pochýb, že ide o korporáciu založenú na personálnom substráte.

Nadácia **vzniká** dňom jej zápisu do registra nadácií, ktorý vedie Ministerstvo vnútra SR.

Zákon o registri MNO dopĺňa zákon o nadáciách ustanovením podľa ktorého po zápise nadácie do registra **nie je možné meniť, vymazať alebo doplniť zakladateľa**, čo vyplynulo z aplikačnej praxe.

Zakladateľ v určitom čase prejavil svoju slobodnú vôľu založiť nadáciu a status zakladateľa sa mu nemení pričom v registri MNO bude stále zapísaný ako zakladateľ. Zakladateľ zohráva významnú úlohu nielen v čase od založenia do vzniku nadácie, ale v niektorých prípadoch aj po jej vzniku. Preto je dôležité, aby bola informácia o zakladateľovi nadácie stále dostupná aj pre tretie osoby.

Požiadavka zápisu zakladateľa zapisovaných nadácií do registra vyplýva aj z implementácie Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívania finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorá v čl. 31 ods. 1 požaduje, aby správcovia každého majetku výslovne zvereného do správy, mali primerané, presné a aktuálne informácie o vlastníckych právach, pokiaľ ide o správu zvereného majetku, vrátane totožnosti zriaďovateľa.

K návrhu na zápis nadácie do registra musí byť priložená **nadačná listina** v dvoch vyhotoveniach, písomné vyhlásenie správcu o splatení peňažného vkladu zakladateľom, písomné vyhlásenie zakladateľa, že do nadačného imania vkladá nehnuteľnosť a písomné vyhlásenie zakladateľa o konečnom užívateľovi výhod. zvereného majetku, vrátane totožnosti zriaďovateľa.

Ministerstvo môže **odmietnuť registráciu** len v troch prípadoch, ak:

- nejde o účelové združenie majetku,
- účel nadácie nie je verejnoprospešný,
- nadačná listina nie je v súlade so zákonom.

Zákon umožňuje založiť nadáciu aj na **dobu určitú**. Nadačná listina obsahuje dobu na ktorú je nadácia zriadená a k zrušeniu nadácie môže dôjsť uplynutím doby na akú bola založená. Zákonodarca však **nezakotvil povinnosť zápisu času** (doby), na ktorý sa nadácia zriaďuje do registra, tak ako to stanovil pri zápise údajov v prípade

neinvestičného fondu a neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby.

Zrušenie a zánik

K zániku nadácie dochádza výmazom z registra, ktorému predchádza zrušenie nadácie.

K **zrušeniu** nadácie dochádza buď v dôsledku určitej:

- udalosti ako je uplynutie času, na ktorý bola nadácia zriadená, alebo dosiahnutie účelu, na ktorý bola nadácia zriadená,
- rozhodnutia: správnej rady, zriaďovateľa, súdu o zrušení nadácie, pričom zákon taxatívne vymenúva prípady, kedy tak môže rozhodnúť alebo vyhlásením konkurzu alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.

K zrušeniu nadácie môže dôjsť **s likvidáciou** alebo **bez likvidácie**, pričom sa primerane použijú ustanovenia OBZ o likvidácii obchodných spoločností.

Pri likvidácii nadácie môže byť majetok, ktorý tvorí nadačné imanie, ponúknutý iba inej nadácii. Pri zlúčení nadácie sa nadačné imanie nadácie, ktorá preberá majetok a záväzky zlučovanej nadácie musí sa zvýšiť o nadačné imanie zlučovanej nadácie. Pri splynutí nadácie prechádza nadačné imanie na nadáciu ktorá vzniká splynutím, pri premene nadáciu prechádza nadačné imanie na inú nadáciu alebo na obec, v ktorej má zaniknutá nadácia sídlo.

Pri zrušení bez likvidácie majetok a záväzky nadácie po jej zániku prechádzajú na inú nadáciu.

Orgány

Obligatórne stanovenými orgánmi nadácie podľa zákona sú:

- správna rada - najvyšší orgán,
- správca - štatutárny orgán,
- dozorná rada (revízor) - kontrolný orgán.

Zákon presne stanovuje výlučnú pôsobnosť správnej rady, ktorú nemožno zúžiť ako aj podmienky vzniku, zloženia, funkčného obdobia, hlasovania správnej rady. Takisto definuje aj postavenie a kompetencie dozornej rady ako kontrolného orgánu. Ak to ustanoví

štatút, pôsobnosť dozornej rady môže vykonávať aj jedna osoba (revízor).

Štatutárnym orgánom nadácie je správca. Zákon podrobne upravuje dĺžku jeho volebného obdobia, podmienky jeho voliteľnosti a odvolania ako aj zásadu nezlučiteľnosti s členstvom v správnej alebo dozornej rade nadácie.

Zákon o registri MNO

Zákon o registri MNO novelizuje aj ustanovenie zákona o nadáciách, týkajúce sa ukladania pokút. Pôvodná obligatórna povinnosť Ministerstva vnútra SR uložiť pokutu za neuloženie výročnej správy do verejnej časti registra účtovných závierok sa mení **na fakultatívnu**. Cieľom je odstrániť tvrdosť zákona v povinnosti Ministerstva vnútra SR uložiť pokutu podľa predchádzajúceho znenia tohto ustanovenia. Navyše sa pôvodná maximálna výška pokuty z 3319 € mení na maximálnu výšku 1000 €.

Podľa dôvodovej správy si uvedenú zmenu vyžiadala skutočnosť, že mnohé nadácie vznikajú koncom kalendárneho roka, prípadne existujú len jeden deň, pričom podľa pôvodnej právnej úpravy sa povinnosť vypracovať výročnú správu po skončení kalendárneho roka a uložiť ju do verejnej časti registra účtovných závierok vzťahovala aj na tieto subjekty. Obligatórne uloženie pokuty týmto nadáciám je tvrdým postihom vzhľadom na krátku dobu existencie a nevykonávanie verejnoprospešného účelu, pre ktorý bola založená. Ďalším dôvodom tejto zmeny je, že sankcionované boli aj malé nadácie, pre ktoré aj pokuta na pôvodnej spodnej hranici vo výške 331 € bola likvidačná, pretože hospodária s nízkym rozpočtom. Zároveň sa dopĺňa aj doplnila lehota na dodatočné uloženie výročnej správy do verejnej časti registra účtovných závierok.

Záver

Za hlavný nedostatok zákona o nadáciách považujeme nemožnosť zriadenia nadácie závetom. Najmä pri navrhovaní novej právnej úpravy právnických osôb odporúčame prehodnotiť súčasnú úpravu a vrátiť sa k zriaďovaniu nadácie aj formou závetu.

SIEDMA KAPITOLA NEINVESTIČNÝ FOND

Prijatie zákona o nadáciách v roku 1996 v danej podobe si vynútilo spracovanie návrhu ďalšieho zákona, a to zákona o neinvestičných fondoch²⁷⁹ (ďalej len ZNF), ktorý mal byť účinný od 1. januára 1997. Ten bol však prijatý až s polročným oneskorením, až 15. mája 1997 a účinnosť nadobudol 1. júna 1997. ZNF má pritom podobný, miestami až totožný, text ako zákon o nadáciách z roku 1996. Zrejme **by bolo efektívnejšie upraviť neinvestičné fondy spolu s nadáciami v jednej právnej norme** tak, ako to predpokladal pôvodný návrh zákona zo septembra 1995.

Majetkový substrát

Neinvestičný fond je (na rozdiel od nadácie) združením **len peňažných prostriedkov**. Od nadačného fondu sa líši tým, že **má právnu subjektivitu**. ZNF neupravuje základné imanie, len **vklad zriaďovateľa**.

Majetok neinvestičného fondu tak tvoria **vkłady** zriaďovateľov a **ďalšie peňažné prostriedky**. Vkladom zriaďovateľa je súhrn peňažných prostriedkov, ktoré sa zriaďovateľ zaväzuje vložiť do fondu. Hodnota **vkładu zriaďovateľa** musí byť aspoň 66 €. Splatný vklad zriaďovateľa je majetkom fondu. Zriaďovateľ je povinný splatiť svoj vklad v lehote určenej v zriaďovacej zmluve.

Pred vznikom fondu spravuje splatené časti vkladov zriaďovateľ poverený v zriaďovacej zmluve. Vlastnícke právo k týmto vkladom prechádza na fond dňom jeho vzniku. Po vzniku fondu je zriaďovateľ spravujúci vkłady povinný odovzdať ich bez zbytočného odkladu fondu. Ak fond nevznikne, je povinný ich vrátiť tomu zriaďovateľovi, ktorý ich vložil. Zriaďovateľ spravujúci vkłady je povinný vydať písomné vyhlásenie o splatení vkladu alebo jeho časti jednotlivými zriaďovateľmi, ktoré sa prikladá k návrhu na zápis do registra MNO. Ak uvedie vo vyhlásení vyššiu sumu, než je splatená, ručí za záväzky fondu až do výšky, v akej vkłady neboli splatené.

Výdavky fondu sa môžu použiť len na financovanie účelu fondu a správu fondu. Zákon stanovuje aj hornú hranicu 15% z celkových

²⁷⁹ Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch.

výdavkov (za účtovné obdobie) na správu fondu, ktorú fondy nemôžu presiahnuť.

Prostriedky neinvestičných fondov sa nesmú použiť na podnikanie. Zákonodarcu tu opäť vychádzal z toho, že darca poskytuje fondu prostriedky na účel, na ktorý vznikol a nie na podnikanie.

Všeobecne prospešný účel

Podľa zákona je NF neziskovou právnickou osobou, ktorá združuje peňažné prostriedky určené na plnenie všeobecne prospešného účelu alebo **individuálne určenej humanitnej pomoci** pre jednotlivca.

Výpočet **všeobecne prospešného účelu** je len demonštratívny a je ním najmä:

- rozvoj a ochrana duchovných hodnôt,
- ochrana ľudských práv,
- ochrana a tvorba životného prostredia,
- zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt,
- ochrana a podpora zdravia a vzdelávania,
- rozvoj sociálnych služieb.

Pri porovnaní všeobecne prospešného účelu²⁸⁰ neinvestičného fondu s verejnoprospešným účelom nadácie, nadačného fondu je zrejmé, že **až na malé odlišnosti vo formuláciách, resp. v poradí ide o veľmi podobnú enumeráciu**. Poukážeme na túto skutočnosť v súvislosti

²⁸⁰ Hospodársky zákonník v 389b ods. 1 upravoval len pojem **účel**, pod ktorý zahŕňal rozvoj duchovných hodnôt, ochrany ľudských práv alebo iných humanitných cieľov na ochranu a tvorbu životného prostredia i zachovania prírodných hodnôt. Občiansky zákonník v § 20b ods. 1 OZ zaviedol pojem **všeobecne prospešný účel**, ktorým bol **najmä** rozvoj duchovných hodnôt, ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných hodnôt a ochrana kultúrnych pamiatok. Podľa § 3 zákona č. 207/1996 Z. z. o nadáciách v znení zákona č. 147/1997 Z. z. **všeobecne prospešným účelom**, bolo **najmä** rozvíjanie duchovných hodnôt, realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt, podpora zdravia a vzdelávania. Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov, upustil od pojmu všeobecne prospešný účel a v § 2 ods. 3 ho nahradil **verejnoprospešným účelom**, ktorým je **najmä** rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt, realizácia a ochrana ľudských práv alebo iných humanitných cieľov, ochrana a tvorba životného prostredia, zachovanie prírodných hodnôt, ochrana zdravia, ochrana práv detí a mládeže, rozvoj vedy, vzdelania, telovýchovy a plnenie individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou.

s našim odporúčaním do budúcnosti upraviť NF s úpravou týkajúcou sa nadácií.

Založenie a vznik

NF sa zriaďuje:

- zriaďovacou **listinou** vo forme notárskej zápisnice, ak je zriaďovateľom **jedna** osoba, a to fyzická alebo právnická,
- zriaďovacou **zmluvou**, ak sú zriaďovateľom minimálne **dve** osoby bez ohľadu na to, či právnické alebo fyzické.

NF **nie je** možné zriadiť **závetom**, ako je to možné v prípade nadačného fondu v Čechách.²⁸¹

ZNF umožňuje zriadiť neinvestičný fond aj na dobu určitú. Určenie času, na ktorý sa neinvestičný fond zriaďuje, je podstatnou náležitosťou zriaďovacej zmluvy. Jedným z dôvodov zrušenia neinvestičného fondu je uplynutie času, na ktorý bol zriadený.

Náležitosti **zriaďovacej** listiny (zmluvy) zákon presne špecifikuje nasledovne:

- názov a sídlo NF,
- čas, na ktorý sa NF zriaďuje,
- účel, ktorý bude z prostriedkov NF podporovaný,
- meno a priezvisko (názov) a trvalý pobyt (sídlo) zriaďovateľov,
- výšku peňažného vkladu každého zriaďovateľa a lehotu splatenia vkladu a
- určenie osoby, ktorá vykoná úkony súvisiace so vznikom NF.

V **štatúte**, ktorý musí tvoriť súčasť zriaďovacej listiny (zmluvy), sú upravené zákonom vyšpecifikované skutočnosti, najmä:

- názov a sídlo NF,
- účel,
- určenie okruhu osôb, ktorým môžu byť poskytnuté prostriedky z NF alebo označenie územia, v rámci ktorého budú poskytované,
- organizačné záležitosti,
- spôsob majetkového vyporiadania v prípade zániku NF.

²⁸¹ Podľa § 395 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník sa nadačný fond zakladá základacou listinou alebo obstaraním pre prípad smrti. Obstaraním pre prípad smrti môže byť podľa § 1491 NOZ závet, dedičská zmluva a dodatok.

Podľa ZNF musí byť v štatúte fondu určená **osoba, na ktorú prejdú oprávnenia zriaďovateľa pre prípad jeho smrti alebo zániku**. Zriaďovateľ totiž vymenúva a odvoláva členov správnej rady, ak štatút neurčuje inak a jedine on vymenúva a odvoláva predsedu správnej rady. Tu treba podotknúť, že vzhľadom na ustanovenie § 3 ZNF, v registri ostáva zapísaný pôvodný zriaďovateľ, v prípade jeho smrti, alebo zániku však bude vykonávať jeho oprávnenia osoba, určená v štatúte. Až prax ukáže, či sa v budúcnosti bude riešiť otázka zápisu takejto oprávnenej osoby do registra, alebo sa zotrvá len na úprave v štatúte.

Zrušenie a zánik

K zániku NF dochádza výmazom z registra, ktorému predchádza zrušenie NF.

K zrušeniu NF, dochádza buď v dôsledku:

- určitej udalosti ako je uplynutie času, na ktorý bol NF zriadený, alebo dosiahnutia účelu, na ktorý bol NF zriadený,
- rozhodnutia zriaďovateľov, správnej rady, súdu o zrušení NF, o zlúčení alebo o splnutí NF, vyhlásenia konkurzu alebo zamietnutia návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.

K zrušeniu nadácie môže dôjsť **s likvidáciou alebo bez likvidácie**, pričom sa primerane použijú ustanovenia OBZ o likvidácii obchodných spoločností.

Pri zlúčení prechádza majetok zrušeného NF na NF, s ktorým sa NF zlúčil, alebo na nadáciu, s ktorou sa NF zlúčil. Pri splnutí prechádza majetok NF na NF vzniknutý splynutím alebo na nadáciu vzniknutú splynutím.

Orgány

Obligatórne stanovenými orgánmi NF podľa zákona sú:

- správna rada - najvyšší orgán,
- správca - štatutárny orgán,
- iné orgány, a kto stanoví štatút,

Zákon presne stanovuje výlučnú pôsobnosť správnej rady, ako aj podmienky jej vzniku a zloženia.

ZNF stanovuje povinnosť vypracovať a zverejniť výročnú správu ako aj jej náležitosti.

Zahraničné fondy - právnické osoby, alebo ich organizačné zložky, môžu na Slovensku pôsobiť v rovnakom rozsahu a za rovnakých podmienok ako fond, ak splnia podmienky na zápis do registra ustanovené zákonom.

Záver

*Vzhľadom na skutočnosť, že zákon o nadáciách upravuje možnosť zriadenia nadačného fondu, ktorý je podobne ako neinvestičný fond tvorený len peňažnými prostriedkami, len nemá právnu subjektivitu, odporúčame **prehodnotiť, či je potrebné zotrvať na samostatnej úprave neinvestičných fondov a nezaradiť ich do úpravy týkajúcej sa nadácií.** Podobne ako pri nadáciách odporúčame **prehodnotiť súčasnú úpravu a umožniť zriadenie neinvestičných fondov aj formou závetu.***

ÔSMA KAPITOLA NEZISKOVÁ ORGANIZÁCIA POSKYTUJÚCA VŠEOBECNE PROSPEŠNÉ SLUŽBY

V prehľade legislatívy tretieho sektora sme spomínali, že v roku 1995 vláda SR zaradila do svojho legislatívneho plánu dva návrhy zákonov týkajúcich sa tretieho sektora, a to návrh zákona o verejnoprávných inštitúciách a návrh zákona o neziskových organizáciách.

V tom čase v **Čechách** už prebiehali prípravy návrhu zákona o neziskovej právnickej osobe.²⁸² Pôvodným zámerom bola premena rozpočtových a príspevkových organizácií na všeobecne prospešné organizácie súkromného práva, od čoho sa neskôr upustilo.

Neskôr mal byť predpisom, ktorý by zastrešoval všetky subjekty tretieho sektora, čiže za všeobecne prospešnú organizáciu by sa podľa zákona považovali nadácie, spolky, ktoré by plnili všeobecne prospešný účel.

Najviac sa diskutovalo o názve novej právnickej osoby. Pôvodne sa navrhoval pojem nezisková právnická osoba, pri ktorom jeho odporcovia poukazovali na to, že môže vyvolávať mylnú predstavu, že zákon sa bude vzťahovať na všetky neziskové právnické osoby tretieho sektora. Objavili sa alternatívne názvy ako všeobecne prospešné spoločenstvo alebo všeobecne prospešná spoločnosť. Práve druhý z uvedených názvov zvolili poslanci pri schvaľovaní zákona v Poslaneckej snemovni, a to aj napriek tomu, že vyvolával predstavu o jej korporatívnej povahe, ktorú však reálne nemá.

Viaceri odborníci kritizovali zákon²⁸³ pre zavedenie všeobecne prospešnej spoločnosti (OPS),²⁸⁴ ako nesystémového prvku do

²⁸² Pozri DEVEROVÁ, L.: *Studie pro Koncepti politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020, týkající vývoje legislativy*. s. 4-5.

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_deverova_legislativa_pro_web.pdf.

²⁸³ Zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech.

²⁸⁴ **Pojmovými znakmi** OPS podľa § 2 zákona 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech je poskytovanie všeobecne prospešných služieb za vopred určených a pre všetkých užívateľov rovnakých podmienok, zákaz použitia hospodárskeho výsledku

právneho poriadku, ako aj pre nedostatočnú úpravu majetkového vkladu, čo vyvolávalo pochybnosti či je alebo nie je právnickou osobou s majetkovým substrátom, čiže fondového typu. Zákon nedefinoval jednoznačne kompetencie zakladateľov a orgánov OPS, čo bolo napokon dôvodom viacerých jeho novelizácií.

V roku 2001 bol schválený vecný zámer nového občianskeho zákonníka (NOZ), ktorý OPS, ako nesystémový prvok v štruktúre právnických osôb v systéme kontinentálneho práva vylúčil s alternatívou nahradiť ho ústavom, ako typom fondovej právnickej osoby.

Začali sa objavovať teoretické štúdie zamerané na ústav, ako právnickú osobu, ktorá mala nahradiť OPS v úprave NOZ.²⁸⁵

NOZ zákon o všeobecne prospešných spoločnostiach zrušil, takže v súčasnosti už nie je možné založiť novú OPS. Všetky OPS, ktoré vznikli do 31.12.2013 sa naďalej riadia doterajším právnym predpisom. OPS má právo zmeniť svoju právnu formu na ústav, nadáciu, nadačný fond podľa NOZ.

Podobná situácia s prijímaním zákona o neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby (NO VPS) bola aj na **Slovensku**. Predkladateľ návrhu zákona o NO VPS od júna do decembra 1995 predložil na pripomienkovanie postupne sedem jeho verzií, pričom stále menil nielen samotný názov právnickej osoby, ale aj obsah a rozsah upravovanej problematiky.

V decembri 1995 bolo prerokúvanie uvedených návrhov zákonov prerušené a predložený bol návrh zákona o nadáciách, ktorý bol prijatý v júni 1996. Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby²⁸⁶ bol prijatý až rok po ňom, v júli 1997 a na rozdiel od Čiech v poradí až ako tretí zákon upravujúci problematiku neziskových právnických osôb.

Z toho dôvodu nesplnil v plnej miere svoj pôvodný účel, a to vytvoriť právny rámec pre tie nadácie, vzniknuté ešte podľa ustanovení Občianskeho zákonníka, ktoré sa v zahraničí označovali ako

(zisku) v prospech zakladateľov, členov jej orgánov alebo zamestnancov. Jeho použitie na poskytovanie všeobecne prospešných služieb, na ktoré bola OPS založená.

²⁸⁵ HURDÍK, J. TELEČ, I.: *Nadace, nadační fondy a obecně prospěšné ústavy jako institucionální základ českého obecně prospěšného sektoru*, in Právny obzor, In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 2000, roč. 83, č. 6, s. 480-484.

TELEČ, I.: *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 26-27.

²⁸⁶ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

operatívne. Tie realizovali programy, na ktoré získavali prostriedky, medziiným aj od tzv. grantových nadácií a ich podstata nespočívala len v zhromažďovaní zdrojov. Nakoľko zákon o nadáciách neumožňoval ich ďalšie fungovanie, väčšina z nich zanikla.

Pojem neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby

Zákon o NO VPS takisto na Slovensku prehĺbil **nejasnosť terminológie** v oblasti tretieho sektora. V ustanovení § 4 sa totiž uvádza: „*Názov neziskovej organizácie musí obsahovať označenie „nezisková organizácia“ alebo skratku „n.o.“ a musí sa odlišovať od názvu iných už registrovaných neziskových organizácií.*“

Aj pod vplyvom tohto ustanovenia sa vo viacerých publikáciách stretne s pojmom nezisková organizácia, bez toho, aby bolo jasné či ide o všeobecný pojem nezisková právnická osoba, ktorou môže byť napr. občianske združenie, neinvestičný fond alebo nadácia, alebo o pojem v zmysle zákona NO VPS.

K zmätkom v terminológii týkajúcej sa NO VPS prispeli napr. aj Košičiarová s Kelley. V prvom rade už tým, že časť príspevku, v ktorej sa im venovali podrobnejšie, nazvali „Verejnoprospešné organizácie“.²⁸⁷ Pritom v čase jeho publikovania už platil zákon upravujúci NO VPS a navyše verejnoprospešný charakter majú aj ďalšie neziskové právnické osoby ako napr. občianske združenia, nadácie, neinvestičné fondy a ďalšie.

Skutočnosť, že NO VPS **nie je jednoznačne založená na personálnom ani majetkovom základe** pripúšťajú autorky hneď na úvod, keď súhlasia s názorom²⁸⁸ že „nezisková organizácia nie je ani asociáciou ani nadáciou, ale zabezpečuje plnenie všeobecne prospešných cieľov a poskytuje všeobecne prospešné služby, na ktoré má občan právo, ale štát ich nie je schopný, resp. ochotný poskytovať alebo zabezpečovať.“²⁸⁹ V ďalšom texte ich však v rámci

²⁸⁷ Tento pojem je však akceptovateľný len ak zahŕňa viaceré právnické osoby, ktoré majú všeobecne/verejne prospešný charakter.

²⁸⁸ KOŠIČIAROVÁ, S., KELLEY, E.: Právna analýza neziskového sektora, in FILADELFIOVÁ, J. a kol.: *Poznávanie tretieho sektora na Slovensku*. S.P.A.C.E., n. o., 2004. s. 102.

²⁸⁹ MAGUROVÁ, Z. Vplyv novely Obchodného zákonníka na zakladanie a fungovanie spoločností s ručením obmedzeným ako neziskovej spoločnosti. In *Spoločnosť*

kategorizácie zaraďujú medzi korporácie, čiže právnické osoby založené na osobnom substráte.²⁹⁰ Pritom zákon o NO VPS vôbec neupravuje členstvo v NO VPS.

Situáciu s názvom NO VPS navrhuje riešiť napr. aj Andrejkovič, ktorý odporúča, aby sa názov neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby zmenil na „všeobecne prospešná spoločnosť“ podľa vzoru OPS v Českej republike.²⁹¹

S tým však nemožno vonkoncom súhlasiť, lebo „spoločnosť“ predpokladá personálny substrát. Napokon českí odborníci naopak poukázali na to, že názov NO VPS obsiahnutý v slovenskom zákone nie je síce dobrý, ale je lepší ako názov OPS v českom zákone.²⁹²

Najvýstižnejšie to vyjadril prof. Telec nasledovne: „Spoločnosť bez spoločníkov alebo členov je skutočnou (a smutnou) kuriozitou platného českého práva ktorá sa len ťažko vysvetľuje.“²⁹³

Na skutočnosť, že NO VPS **nemá korporatívny charakter** a nie je právnickou osobou s členskou základňou ani z hľadiska používateľov jej služieb, ani z hľadiska osôb, ktoré sa podieľajú na poskytovaní všeobecne prospešných služieb, možno dedukovať aj z dôvodovej správy k zákonu o NO VPS.

Zákonomdarca v nej uvádza, že NO VPS má so záujmovým združením²⁹⁴ spoločný znak neziskovosti. Záujmové združenie právnických osôb má však členskú základňu (členmi sú právnické osoby), presadzuje resp. sleduje skupinový záujem svojich členov, čiže má vzájomne prospešný charakter. Na základe toho možno dôjsť k záveru, že členská základňa, resp. **členstvo nie je znakom NO VPS**, možno pri nej hovoriť iba ak o členoch jej orgánov. Nemá však

s ručením obmedzeným (riešené a otvorené problémy). Materiály z vedeckej konferencie konanej v dňoch 19.-21. mája 1998. Bratislava : VEDA. 1998, s. 87.

²⁹⁰ KOŠČIAROVÁ, S., KELLEY, E.: Právna analýza neziskového sektora, in FILADELFOVÁ, J. a kol.: *Poznávanie tretieho sektora na Slovensku*. S.P.A.C.E., n.o., 2004. s. 83-84.

²⁹¹ ANDREJKOVIČ, M.: Právne prostredie vo vzťahu k občianskej spoločnosti a neziskovému sektoru: stav a výzvy. In MESEŽNIKOV, G., STREČANSKÝ, B.(ed.) *Občianska spoločnosť na Slovensku. Krízy, krížovatky, výzvy* Inštitút pre verejné otázky Bratislava, 2017. s. 63.

²⁹² HURDÍK, J., TELEC, I.: *Nadace, nadační fondy a obecné prospěšné ústavy jako institucionální základ českého obecně prospěšného sektoru*, In Právny obzor: teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 2000, roč. 83, č. 6, s. 480-484.

²⁹³ TELEC, I.: *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 26.

²⁹⁴ Záujmové združenie právnických osôb upravuje § 20f až § 20 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

členskú základňu v pravom slova zmysle, nakoľko je verejným záujmom, aby poskytovala služby verejnosti (nie iba svojim členom), teda všetkým používateľom ktorí prejavia záujem a ktorým sa tieto služby poskytujú na základe rovnakých a vopred určených podmienok, bez ohľadu na to či je niekto členom alebo nie.

Podľa dôvodovej správy sa NO VPS odlišuje aj od občianskeho združenia²⁹⁵ nakoľko aj v tomto prípade je táto právnická osoba založená na personálnom substráte (zákonodarca v zákone používa priamo pojem „člen občianskeho združenia“). Navyše zákon nepodmieňuje združovanie sa občanov konkrétnym účelom, ako je to v prípade NO VPS.

Podľa dôvodovej správy základným východiskom zákonodarcu pri koncipovaní tejto právnej formy bolo, že činnosť NO VPS pri poskytovaní verejnoprospešných služieb, bude spočívať vo využívaní práce veľkého počtu dobrovoľníkov. To je, keď zvažíme, že znakom NO nie je len verejná dostupnosť pre každého, kto prejaví záujem, ale aj neziskovosť, logické. Tí, ktorí sa zapoja do jej činnosti, nie sú za to platení.

Druhou otázkou je či NO VPS patrí medzi neziskové právnické osoby fondového typu. S prihliadnutím na dikciu znenia § 6 písm. f) zákona o NO VPS podľa ktorej: „**zakladacia listina obsahuje peňažné vklady jednotlivých zakladateľov, nepeňažné vklady jednotlivých zakladateľov a ich peňažnú hodnotu určenú znaleckým posudkom, ak sú vložené**“ je zrejmé, že zákon o NO VPS **ponecháva na voľbe zakladateľov rozhodnúť sa**, či pri založení neziskovej organizácie vložia peňažný alebo nepeňažný vklad, ktorý bude následne majetkom NO VPS. To znamená, že zakladatelia neziskovej organizácie **nie sú zo zákona povinní** vkladať pri jej založení vklady a ako uviedol zákonodarca v dôvodovej správe vklady zakladateľov nie sú podmienkou vzniku neziskovej organizácie.

Zákon nestanovuje povinnosť vytvoriť nejaké základné imanie, ktoré sa činnosťou nesmie NO VPS znížiť, to znamená, že **nejde o právnickú osobu, ktorej podstatou je majetkový substrát**.

NO VPS nie je jednoznačne založená na personálnom ani majetkovom základe, ale **na poskytovaní všeobecne prospešných služieb**, na ktoré má občan právo, ale štát ich nie je schopný, resp. ochotný poskytovať, alebo zabezpečovať.

²⁹⁵ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby

Veľkou **slabinou pôvodného zákona**,²⁹⁶ bolo najmä taxatívne vymenovanie všeobecne prospešných služieb,²⁹⁷ obmedzenie výdavkov na správu, vznik právnej subjektivity neziskovej organizácie,²⁹⁸ čo spôsobovalo pomerne malý záujem o túto právnu formu v rámci tretieho sektora.

V dôsledku uvedených nedostatkov a v dôsledku prijatia transformačného zákona²⁹⁹ bolo nutné zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby **novelizovať**.

Novela zákona³⁰⁰ zaviedla predovšetkým novú definíciu NO VPS rozšírenej o princíp neziskovosti, ktorá sa priblížila českej úprave.

Pôvodné znenie totiž **hneď** na úvod upravovalo aj možnosť podnikateľskej činnosti,³⁰¹ čím sa všeobecná prospešnosť a neziskovosť dostávali do úzadia.

²⁹⁶ Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení neskorších predpisov.

²⁹⁷ Všeobecne prospešnými službami boli **len**: poskytovanie zdravotnej starostlivosti, humanitná starostlivosť, rozvoj a ochrana duchovných a kultúrnych hodnôt, doplnkové vzdelávanie detí a mládeže vrátane organizovania telesnej výchovy a športu pre deti a mládež, tvorba a ochrana životného prostredia, poskytovanie sociálnych služieb.

²⁹⁸ Pôvodne sa NO VPS zriaďovala zriaďovacou **listinou** vo forme notárskej zápisnice, ak jej zriaďovateľom bola jedna osoba, a to fyzická alebo právnická, a zriaďovacou **zmluvou**, ak boli jej zriaďovateľmi minimálne dve osoby bez ohľadu na to či právnické alebo fyzické.

²⁹⁹ Zákon č. 13/2002 Z. z. o podmienkach premeny niektorých rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií na neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby (transformačný zákon) a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 457/2002 Z. z.

³⁰⁰ Zákon č. 35/2002 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

³⁰¹ *Nezisková organizácia je právnická osoba založená podľa tohto zákona, ktorej predmetom činnosti je poskytovanie všeobecne prospešných služieb. Nezisková organizácia môže samostatne vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť vykonávať aj ďalšiu činnosť za účelom dosiahnutia zisku za predpokladu, že touto činnosťou dosiahne účelnejšie využitie svojho majetku a zisk z tejto činnosti v celom rozsahu použije na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb.*

(2) Na účely tohto zákona sú všeobecne prospešnými službami tie služby, ktoré sa poskytujú za vopred určených podmienok a sú prístupné pre všetkých užívateľov v rovnakom rozsahu v tej istej oblasti.

V súčasnosti je predmetom činnosti NO VPS poskytovanie všeobecne prospešných služieb za **vopred určených podmienok**, prístupné pre všetkých užívateľov **v rovnakom rozsahu** v tej istej oblasti, pričom **zisk** sa nesmie použiť v prospech zakladateľov, členov orgánov ani jej zamestnancov ale **v celom rozsahu** na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb. Tie môže poskytovať len vtedy, ak spĺňa podmienky na ich poskytovanie upravené osobitnými predpismi

NO VPS **nesmie viazať** poskytovanie svojich všeobecne prospešných služieb na poskytovanie **darov** od fyzických osôb alebo právnických osôb.

Zákon umožňuje NO VPS aj **podnikať** podľa osobitných predpisov za podmienky, že touto činnosťou sa dosiahne účelnejšie využitie jej majetku a nebude ohrozená kvalita, rozsah a dostupnosť služieb, pre ktoré bola založená. **nemôže** sa však **zúčastňovať** na podnikaní iných osôb a **nemôže** uzatvárať zmluvu o tichom spoločenstve. Úprava možnosti podnikania je teraz upravená až v závere zákona, v § 30.

V porovnaní s pôvodnou úpravou došlo k demonštratívne výpočtu ako aj k rozšíreniu výpočtu všeobecne prospešných služieb.

Všeobecne prospešné služby sú najmä:

- poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť,
- tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt,
- ochrana ľudských práv a základných slobôd,
- vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry,
- výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby,
- tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva,
- služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti,
- zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.

Novela rozšírila okruh subjektov oprávnených založiť neziskovú organizáciu **o štát**.

Inštitút zakladateľskej zmluvy bol nahradený zakladacou listinou a došlo k zúženiu rozsahu údajov, ktoré musí táto obsahovať.

Novela zákona zjednodušila proces registrácie tak, že registrový úrad neskúma splnenie podmienok na poskytovanie služieb

upravených osobitným zákonom, organizácia je však povinná do 30 dní od splnenia týchto podmienok preukázať ich splnenie registrovému orgánu.

Nová úprava zrušila aj toľko kritizovaný 4% limit výdavkov, výšku ktorých teraz určuje správna rada.

V súvislosti s prijatím transformačného zákona,³⁰² ktorý upravuje proces transformácie štátnych rozpočtových a príspevkových organizácii na neziskové organizácie novela zaviedla nový pojem - **prioritný majetok**. Tým je tá časť majetku štátu, ktorú štát vkladá ako zakladateľ alebo spoluzakladateľ do neziskovej organizácie, ktorá je určená výlučne na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb. Nemôže sa založiť ani inak použiť na zabezpečenie záväzkov a **nemôže byť predmetom likvidácie**. K nehnuteľnostiam, ktoré sú prioritným majetkom, vzniká v prospech štátu právo zodpovedajúce vecnému bremenu, ktoré sa zapisuje do katastra nehnuteľností

Definovanie prioritného majetku je potrebné z dôvodu, aby sa tento majetok špekulatívne alebo náhodne nevymkol verejnej kontrole bez dôkladného zváženia.

Majetok NO VPS tvoria:

- vklady zakladateľov, (**ak sú vložené**),
- príjmy z **vlastnej činnosti**,
- príjmy z **podnikateľskej činnosti** po zdanení,
- dedičstvo,
- dary od fyzických osôb a právnických osôb.

NO VPS môže (na rozdiel od nadácie a neinvestičného fondu) **podnikať**, za podmienky, že touto činnosťou sa dosiahne účelnejšie využitie jej majetku a nebude ohrozená kvalita, rozsah a dostupnosť služieb, pre ktoré bola založená.

NO VPS sa nemôže zúčastňovať na podnikaní iných osôb a nemôže uzatvárať zmluvu o tichom spoločenstve. Jej prostriedky nemôžu byť použité na financovanie politických strán a hnutí.

³⁰² Zákon č. 13/2002 Z. z. o podmienkach premeny niektorých rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií na neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby (transformačný zákon) a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 457/2002 Z. z.

Novela zákona³⁰³ zaviedla v § 33 ods. 4 povinnosť zverejňovania výročnej správy spôsobom určeným v štatúte. Jeden výtlačok výročnej správy zasiela NO VPS registrovému úradu do 15. júla.

Založenie a vznik

NO VPS môže založiť fyzická osoba, právnická osoba alebo štát - **zakladateľ**.

Zákonom o registri MNO bolo doplnené ustanovenie, že po zápise NO VPS do registra **nie je možné meniť, vymazať alebo doplniť zakladateľa**.

Náležitosti zakladateľskej listiny /zmluvy/ zákony presne špecifikujú. súčasť zakladateľskej listiny musí tvoriť aj štatút.

Zakladacia listina obsahuje:

- názov a sídlo neziskovej organizácie,
- dobu, na akú sa nezisková organizácia zakladá, ak nie je založená na dobu neurčitú,
- druh všeobecne prospešných služieb,
- meno a priezvisko fyzickej osoby alebo názov právnickej osoby, rodné číslo fyzickej osoby alebo identifikačné číslo právnickej osoby, trvalý pobyt fyzickej osoby alebo sídlo právnickej osoby, ak sú zakladateľmi,
- meno, priezvisko, rodné číslo a adresu trvalého pobytu prvých členov správnej rady, dozornej rady (revízora), riaditeľa a členov ďalšieho orgánu, ak je zriadený,
- **peňažné vklady** jednotlivých zakladateľov, nepeňažné vklady jednotlivých zakladateľov a ich peňažnú hodnotu určenú znaleckým posudkom, **ak sú vložené**.

Zakladateľ je povinný vydať **štatút**, pričom sa pôvodné náležitosti novelou rozšírili o určenie spôsobu akým budú zverejnené podmienky poskytovania jednotlivých druhov všeobecne prospešných služieb.

Štatút obsahuje najmä:

- názov a sídlo neziskovej organizácie,
- druh všeobecne prospešných služieb,
- spôsob zverejnenia podmienok poskytovania jednotlivých druhov všeobecne prospešných služieb,

³⁰³ Zákon č. 35/2002 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

- orgány neziskovej organizácie a vymedzenie ich pôsobnosti,
- počet členov, spôsob voľby a dĺžku funkčného obdobia správnej rady a dozornej rady (revízora) alebo ďalšieho orgánu, ak je zriadený,
- čas uschovávanía zápisníc zo zasadnutí orgánov neziskovej organizácie,
- spôsob zverejnenia výročnej správy,
- spôsob majetkového vyporiadania pri zrušení neziskovej organizácie.

Zrušenie a zánik

K zániku NO VPS dochádza výmazom z registra, ktorému predchádza zrušenie NO VPS.

K zrušeniu NO VPS, dochádza buď v dôsledku:

- určitej udalosti ako je uplynutie času, na ktorý bola NO VPS založená, ak neuloží v lehote určenej v rozhodnutí o uložení pokuty výročnú správu do verejnej časti registra účtovných záznamov do 15. júla,
- rozhodnutia: dňom uvedeným v rozhodnutí správnej rady o zrušení NO VPS, inak dňom, keď bolo toto rozhodnutie prijaté, rozhodnutím správnej rady o zlúčení, splynutí alebo rozdelení NO VPS, dňom uvedeným v rozhodnutí súdu o zrušení NO VPS, inak dňom, keď toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť, vyhlásením konkurzu alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.

K zrušeniu nadácie môže dôjsť s likvidáciou alebo bez likvidácie, pričom sa primerane použijú ustanovenia OBZ o likvidácii obchodných spoločností.

Pri zrušení s **likvidáciou** môže byť **likvidačný zostatok** prevedený len na inú NO VPS alebo nadáciu. **Prioritný majetok** je likvidátor povinný ponúknuť **štátu** alebo inej NO VPS.

Likvidácia sa **nevyžaduje**, ak majetok NO VPS prechádza na inú **NO VPS** alebo **nadáciu** po zlúčení alebo po splynutí. Pri zlúčení prechádza majetok zrušenej NO VPS na NO VPS, s ktorou sa NO VPS zlúčila. Pri splynutí prechádza majetok NO VPS na NO VPS alebo nadáciu vzniknutú splynutím.

Orgány

Obligatórne stanovenými orgánmi NO VPS, podľa zákona sú:

- správna rada - najvyšší orgán,
- riaditeľ - štatutárny orgán,
- dozorná rada (revízor) - kontrolný orgán
- iné orgány, ak to určí štatút.

Zákon upravuje aj **zákaz konkurencie**, na základe ktorého člen správnej rady, riaditeľ a člen dozornej rady (revízor) nesmie

- vo vlastnom mene ani na vlastný účet uzavierať obchody, ktoré súvisia s činnosťou NO VPS,
- sprostredkovať pre iné osoby obchody neziskovej organizácie.

NO VPS hospodári podľa schváleného rozpočtu, vypracúva výročné správy a vedie účtovníctvo podľa zákona o účtovníctve, pričom výnosy a náklady spojené so všeobecne prospešnými službami, s podnikaním a jej správou vedie oddelene.

Zahraničné NO VPS - právnické osoby, alebo ich organizačné zložky, môžu na Slovensku pôsobiť v rovnakom rozsahu a za rovnakých podmienok ako nezisková organizácia, ak splnia podmienky na zápis do registra ustanovené zákonom.

Záver

*Sme toho názoru, že autori by v prípade, ak sa venujú právnickej osobe podľa zákona o NO VPS, **mali striktne používať celý názov tejto právnickej osoby, resp. skratku, ktorá ju jasne identifikuje**, tak že ide o tento konkrétny typ právnickej osoby a nie o všeobecný pojem, ktorý sa vzťahuje na viaceré neziskové právnické osoby. Zákon v § 4 umožňuje používanie skratky „n.o“, namiesto „nezisková organizácia“, ktoré musí obsahovať názov neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby. Avšak použitie oboch skratiek v textoch pojednávajúcich o týchto právnických osobách môže v aplikačnej praxi spôsobiť nejasnosti.*

*Vzhľadom na skutočnosť, že zákon o NO VPS nepožaduje pre vznik a fungovanie NO VPS členskú základňu, **nie je korporáciou**. Zákon nepodmieňuje vznik NO VPS vyčlenením majetkového substrátu na plnenie všeobecne prospešného cieľa na neobmedzený čas, takže **nepatrí ani medzi právnické osoby založené na majetkovom***

substráte.** V prípade, že dôjde v rámci občianskeho zákonníka k novej úprave právnických osôb, neodporúčame prebrať úpravu NO VPS, ale podobne ako v Čechách **vrátiť sa k úprave ústavu.

DEVIATA KAPITOLA

VYBRANÉ PROBLÉMY FINANCOVANIA TRETIEHO SEKTORA

Dominantnou témou viacerých konferencií a publikácií v rámci tretieho sektora sa stalo jeho financovanie. Čoraz častejšie sa diskutuje o diverzifikácii zdrojov, finančnom manažmente a strategickom plánovaní.

Zdroje financií možno rozdeliť z hľadiska **viacerých kritérií**.

Z hľadiska **formy zdrojov** ide najmä o:

- dotácie,
- príspevky,
- granty,
- dary,
- výnosy,
- členské príspevky, ktoré pripadajú do úvahy len pri občianskych združeniach,
- verejné zbierky a
- lotérie.

Z hľadiska **pôvodu zdrojov** ide o zdroje:

- verejné alebo štátne,
- miestne,
- zahraničné,
- zo súkromného sektora a
- z vlastných aktivít (samofinancovanie).

Podpora **z verejných alebo štátnych zdrojov** sa neziskovým právnickým osobám poskytuje prostredníctvom ministerstiev **formou priamych dotácií, grantov alebo účelových príspevkov** a prostredníctvom jednotlivých štátnych fondov, ktoré vo väčšine prípadov spravujú ministerstvá, vo **forme grantov**. Ďalej je to prerozdeľovanie **výnosov z lotérií a verejných zbierok**.

Jednou z možností financovania z verejných alebo štátnych zdrojov sú aj **výnosy z privatizácie**. Tento model využili v Čechách, kde bola časť finančných prostriedkov z privatizácie odštátnená a zverená do správy súkromných nadácií podporujúcich všeobecne prospešné neziskové právnické osoby na základe transparentného výberového procesu.

Na Slovensku sa uprednostnil **mechanizmus asignácie z daní**. Ten však nepriniesol očakávaná najmä ľudsko-právnych neziskových právnických osôb. Veľké podnikateľské subjekty si totiž začali zakladať „vlastné nadácie“ do ktorých poukazujú časť daní nielen oni sami, ale aj ich zamestnanci (fyzické osoby). Tí tak následne môžu mať z nadácie prospech.

Nepriama podpora z verejných alebo štátnych zdrojov sa realizuje prostredníctvom **odpustenia niektorých druhov daní, ciel, možnosti znížiť si daňový základ o poskytnutý dar** ako aj pridelením časti zaplatenej dane z príjmu vybranej právnickej osobe na verejnoprospešný účel, tzv. **asignácia dane**.

Miestne zdroje sú, vzhľadom na súčasnú finančnú situáciu, len veľmi obmedzené. Miestne samosprávy sú ochotné **podporovať predovšetkým regionálne projekty**.

Zahraničné zdroje, najmä od zahraničných vlád, mimovládnych a medzinárodných organizácií, stále patria medzi **najvýznamnejšie zdroje** neziskových právnických osôb na Slovensku, a to najmä v oblasti ľudsko-právnych aktivít.

Napriek relatívne nízkemu kapitálu slovenského súkromného sektora a odstráneniu niektorých legislatívnych bariér, **postupne narastá podpora** neziskových právnických osôb najmä **formou sponzorstva, darcovstva, reklamy a tzv. daňovej asignácie**.

Pre tretí sektor je charakteristické **viac zdrojové financovanie**:

- prostriedky získané **od iných** subjektov,
- prostriedky získané **z členskej základne** a
- výnosy **z vlastnej činnosti**.

Postupne sa zameriame na niektoré vybrané problémy, týkajúce sa získavania prostriedkov od iných subjektov a samofinancovania prostredníctvom podnikateľskej činnosti.

Sponzorstvo, darcovstvo, reklama

Sponzorstvo sa v treťom sektore aj v podnikateľskom sektore považuje za jednu z významných možností rozvíjania aktivít predovšetkým nadácií, občianskych združení a neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospešné služby.

Napriek tomu, že sponzorstvo sa stalo súčasťou nášho každodenného života, **názory na to, čo sa pod týmto pojmom chápe, sú často krát diametrálne odlišné**. Jedným z dôvodov je aj

skutočnosť, že doteraz sa právni teoretici problematike sponzorstva skoro vôbec nevenovali. V prípade, že sa na stránkach časopisov objavili nejaké zmienky o sponzorstve, väčšinou šlo o nie celkom presné a často krát len povrchné informácie, na čoho poukážeme v časti, týkajúcej sa spoločných a odlišných znakov sponzorstva, darcovstva a reklamy.

Sponzorstvo sa postupne stalo dôležitým fenoménom predovšetkým podnikateľských aktivít, ktorým sa podnikateľ dostáva do širšieho povedomia verejnosti. Z toho dôvodu pri žiadostiach organizácií aj jednotlivcov o podporu, podnikatelia (pod vplyvom falošnej predstavy, že im pojem sponzorstvo, sponzorský dar, resp. sponzorská zmluva prinesú navyše aj daňové úľavy) uprednostňujú sponzorstvo pred darcovstvom, resp. v niektorých prípadoch sa rozhodnú pre zmluvu o reklame. Pritom málokoho z podnikateľov (sponzorov alebo sponzorovaných) napadne, čo sa pod uvedenými pojmami skutočne skrýva. To je však nesmierne dôležité pre uvedenie si dôsledkov, ktoré sú so sponzorstvom, darcovstvom a reklamou spojené.

Tu je na mieste otázka. **Je sponzorstvo po právnej stránke skutočne tou správnou, resp. možnou formou podpory neziskových právnických osôb?**

Pri hľadaní odpovede na túto otázku musíme definovať pojem a vyšpecifikovať podstatné znaky sponzorstva, darcovstva a reklamy. Dalším východiskom bude právna úprava sponzorstva, darcovstva a reklamy (všeobecná aj špeciálna) a daňové zákony. Popri domácich prameňoch využijeme pramene z Českej republiky a niektorých vybraných krajín.

Pojem sponzorstvo, darcovstvo, reklama

Sponzorstvo

Podobne ako mnoho ďalších pojmov v terminológii neziskového sektora u nás, bol **pojem sponzor, sponzorstvo prebrať** z terminológie používanej v západoeurópskych krajinách, v USA a Kanade.

Pri pátraní po presnom význame slova sponzor sme dospeli k zaujímavým poznatkom. „Sponsor“ v latinčine znamená ručiteľ, rukojemník. S podobným významom sa stretneme aj v najznámejšom americkom právnickom slovníku - Black's Law Dictionary, kde je sponzor chápaný ako:

- Ručiteľ (osoba, ktorá sa zaväzuje alebo poskytuje za iného, najmä ako krstný otec pri krste).
- V občianskom práve osoba, ktorá koná za iného dobrovoľne bez toho aby bola o to požiadaná.³⁰⁴

Ďalší významný právnický slovník ako je *A Concise Dictionary of Law* pojem sponzor vôbec neobsahuje.³⁰⁵

Vo výkladových slovníkoch, ako napr. *Webster's New World Dictionary of the American Language*, sa okrem vyššie uvedených významov uvádza navyše, že sponzorom je podnikateľská firma, ktorá platí za rozhlasový alebo televízny program za účelom reklamy svojho produktu.³⁰⁶

V prekladovom anglicko-českom právnickom slovníku je pojem sponzor preložený ako ručiteľ.³⁰⁷

V špeciálnej publikácii *Terminologie Neziskového sektoru*. Glosár anglicko-český sa pod pojmom sponzorstvo chápe podpora aktivít (či už sú to parciálne udalosti, organizácie, jednotlivci alebo súťaže) inou inštitúciou alebo osobou pre vzájomný prospech oboch strán. Sponzorstvo je považované za obchodnú transakciu medzi dvoma rovnocennými partnermi, ktorí obaja investujú do vzájomného vzťahu.³⁰⁸

Podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka je sponzor jednotlivec, podnik alebo inštitúcia, ktorá materiálne (obvyčajne finančnými prostriedkami) podporuje istú činnosť, podujatie a pod., resp. sponzor je podporovateľ.³⁰⁹

Darcovstvo

Právnický slovník pod darovaním chápe zmluvu, ktorou sa jeden účastník (darca) zaväzuje bezodplatne a bez právnej povinnosti

³⁰⁴ *Black's Law Dictionary*, Fifth edition. St. Paul Minn. 1979, p. 1257.

³⁰⁵ *A Concise Dictionary of Law*, Second edition. New York. 1990.

³⁰⁶ *Webster's New World Dictionary Of the American Language*. New York, 1982, s. 577.

³⁰⁷ KNAPP, V., KUNZ, O., MASOPUST, Z.: *Anglicko-český právnický slovník*. Praha: Ústav státu a práva ČSAV, 1983. s. 217.

³⁰⁸ KIZÁKOVÁ, H.: *Terminologie Neziskového sektoru. Glosár anglicko-český*. Praha: ICN, 1997, s. 74-77.

³⁰⁹ KAČALA, J., PISÁRČIKOVÁ, M., POVAŽAJ, M.: a kol. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda. 1997. s. 663.

poskytnúť majetkový prospech (najmä vec, ale aj nejakú činnosť) druhému účastníkovi (obdarovanému), ktorý dar prijíma.³¹⁰

Reklama

Podľa Slovníka obchodného práva je reklama akékoľvek verejné oznámenie určené na podporu podnikania alebo dosiahnutie iného účinku sledovaného zadávateľom reklamy. Ide o jednu z foriem propagácie výrobkov a služieb prostredníctvom médií masovej komunikácie. Reklama je poskytovaná za odplatu alebo inú protihodnotu.³¹¹

Právna úprava sponzorstva, darcovstva, reklamy

Sponzorská zmluva

Pri hľadaní pojmu sponzorstvo v právnych normách sme dospeli k nasledovnému prekvapujúcemu záveru. Pojem sponzor bol už od začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia v praxi veľmi používaný, no do nášho právneho poriadku sa jeho úprava zakotvila len minimálne a v pomerne veľkom časovom odstupe.

Prvým bol **zákon o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania** z roku 1991,³¹² ktorý v § 2 ods. f) pod sponzorovaním rozumel „akýkoľvek príspevok poskytnutý fyzickou alebo právnickou osobou na priame alebo nepriame financovanie relácií za účelom propagácie mena, továrenskej alebo obchodnej známky, známky služieb alebo postavenia takej osoby.“

Podobnú definíciu obsahuje aj **zákon o vysielaní a retransmisii**,³¹³ v ustanovení § 38 ods.1 podľa ktorého „Sponzorovanie na účely tohto zákona je plnenie určené na priame alebo nepriame financovanie programu, programovej služby alebo audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie s cieľom propagovať názov alebo obchodné meno, ochrannú známku, dobrú povest', tovary alebo aktivity právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ktorá také plnenie poskytla.“

³¹⁰ MADARA, Z. a kol.: *Právnícký slovník*. I. díl A-O. Praha: Orbis, 1978. s. 119.

³¹¹ OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Slovník obchodného práva*. Bratislava: IURA EDITION, s. 232.

³¹² Zákon č. 468/1991 Z. z. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania, ktorý bol zrušený zákonom č. 308/2000 Z. z.

³¹³ Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona o telekomunikáciách.

Podobnú definíciu obsahuje aj český zákon o prevádzke rozhlasového a televízneho vysielania.³¹⁴

Zákon o reklame³¹⁵ obsahuje v § 2 ods. 1 písm. e) definíciu sponzorstva tabakového výrobku, ktorým je „finančný alebo vecný príspevok alebo iné plnenie pre fyzickú osobu alebo právnickú osobu, na podujatie alebo činnosť, ktorého účelom alebo vedľajším výsledkom je reklama tabakového výrobku.“

Trošku všeobecnejšiu definíciu obsahuje český zákon o regulácii reklamy.³¹⁶

Podstatné znaky sponzorovania môžeme zhrnúť nasledovne:

- ide o **akýkoľvek príspevok** fyzickej osoby alebo právnickej osoby,
- predmetom je financovanie relácie, resp. podujatia **za účelom reklamy** tabakového výrobku,
- účelom je **propagácia** mena továrenskej alebo obchodnej známky, známky služieb alebo postavenia,
- sponzorované relácie **nesmú propagovať** predaj, nákup alebo prenájom výrobkov alebo služieb sponzora alebo tretej osoby najmä tým, že by sa v týchto reláciách ich výrobky alebo služby osobitne spomínali.³¹⁷

Ako vyplýva z podstatných znakov sponzorovania:

- sponzorovanie **nesmeruje k podpore aktivít** prijímateľa (sponzorovaného), ale len na financovanie relácie, reklamy tabakového výrobku,
- prijímateľom príspevku (**sponzorovaným**) môže **byť len** prevádzkovateľ rozhlasového a televízneho vysielania, resp. šíriteľ reklamy tabakového výrobku,
- **sponzorom** môže **byť** ktorákoľvek fyzická alebo právnická osoba.

³¹⁴ § 2 ods. 1 písm. s) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů.

³¹⁵ Zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame a o změne a doplnění některých zákonov.

³¹⁶ Podľa § 1 ods. 4 zákona č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání „sponzorováním se rozumí příspěvek poskytnutý s cílem podporovat výrobu nebo prodej zboží, poskytování služeb nebo jiné výkony sponzora.“

³¹⁷ § 38 ods. 4 zákona č. 308/2000 Z. z o vysílání a retransmisii a o změne zákona o telekomunikáciích.

Zmluvu o sponzorstve ako samostatný zmluvný typ náš **OZ ani OBZ neupravujú**. Pri uzatváraní sponzorskej zmluvy využívajú zmluvné strany možnosti nepomenovanej (inominátnej) zmluvy podľa § 51 OZ alebo § 269 ods. 2 OBZ.

Podobná situácia je aj v Čechách, kde NOZ rovnako ako starý občiansky zákonník sponzorskú zmluvu neupravuje.

Zákon o športe³¹⁸ z roku 2015 zaviedol nový zmluvný typ, a to **zmluvu o sponzorstve v športe**, ktorá mala **prispiieť k** sprehľadneniu financovania športu, transparentnosti, zníženiu korupcie a zvýšeniu motivácie súkromného sektora podporiť šport. Pri sponzorstve v športe poskytuje sponzorovaný sponzorovi právo spojiť svoju značku alebo produkt (najmä na športovom podujatí organizovanom sponzorovaným) takým spôsobom, ktorým umožňuje sponzorovi využiť príťažlivosť a dobrú povest' sponzorovaného na verejnosti, a tak komunikovať silný a pozitívny odkaz na svoju značku a posilniť tak, nepriamo, predaj a na druhej strane podporiť všeobecne prospešný účel, ktorým je podpora športovej činnosti.

Pri zmluve o sponzorstve ide teda **o synalagmatický záväzok**, pri ktorom sú vzájomné práva a povinnosti sponzora a sponzorovaného vo vzájomnej korelácii, teda právu jednej zmluvnej strany zodpovedá vždy povinnosť druhého účastníka právneho vzťahu.

Zmluvou o sponzorstve v športe **sa sponzor zaväzuje** poskytnúť priame alebo nepriame peňažné plnenie alebo nepeňažné plnenie (ďalej len „sponzorské“) športovcovi, trénerovi a inštruktrovi športu, alebo športovej organizácii, ktorí sú členmi národného športového zväzu, národnej športovej organizácie alebo medzinárodnej športovej organizácie (ďalej len „sponzorovaný“) **a sponzorovaný sa zaväzuje** umožniť sponzorovi spájať názov alebo obchodné meno sponzora alebo označenie sponzora alebo jeho výrobku so sponzorovaným a využiť sponzorské na dohodnutý účel súvisiaci so športovou činnosťou vykonávanou sponzorovaným.

Zákon podmieňuje platnosť zmluvy **pisomnou formou a definuje podstatné náležitosti zmluvy** o sponzorstve v športe. Na to, aby bolo sponzorské daňovo uznateľným nákladom z pohľadu dane z príjmov je potrebné, aby sa bolo sponzorské uhradené a zmluva o sponzorstve v športe bola **zverejnená v informačnom systéme** športu, túto povinnosť zákon ukladá sponzorovanému. Na strane sponzorovaného

³¹⁸ Zákon č. 440/2015 Z. z.. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

potom vzniká povinnosť verejne priebežne vykazovať použitie sponzorského, pričom v prípade, že do konca dohodnutého obdobia sponzorské nevyužije, je sponzorovaný povinný sponzorovi nevyčerpanú sumu sponzorského vrátiť. Na strane sponzorovaného teda ide o obdobný režim ako pri dotáciách. Účelom stanovených povinností pre sponzora ako aj sponzorovaného je precizovanie transparentnosti financovania športu ako aj zabránenie zneužitiu tohto inštitútu pri daňových únikoch.

Ako vyplýva z podstatných znakov **sponzorovania v športe**:

- sponzorovanie síce **smeruje k podpore aktivít sponzorovaného**,
- prijímateľom sponzorského (**sponzorovaným**) môže **byť len** ten, koho určí zákon, čiže športovec, tréner a inštruktor športu, športová organizácia,
- **sponzorom** môže **byť** ktorákoľvek fyzická alebo právnická osoba.

Sponzorstvo býva najčastejšie upravené v právnych predpisoch týkajúcich sa prevádzkovania rozhlasového a televízneho vysielania, resp. v právnych predpisoch upravujúcich reklamu.

V bývalých postkomunistických krajinách strednej a východnej Európy prijali špeciálnu normu týkajúcu sa sponzorstva **v Rumunsku** (5.5.1994) a **v Albánsku** (21.12.1994). **Cieľom oboch** zákonov bolo urýchlene umožniť podporu všeobecne prospešnej činnosti a mimovládnych všeobecne prospešných organizácií, ktorú dovtedajšia legislatíva neupravovala. Obe normy upravujú aj daňové záležitosti.

Rumunský zákon charakterizuje **sponzorstvo ako** aktivitu realizovanú na základe zmluvy medzi sponzorom a sponzorovaným, ktorej obsahom je dohoda o finančnej a materiálnej forme podpory a doba jej trvania.

Sponzorom môže byť akákoľvek fyzická alebo právnická osoba so sídlom alebo s bydliskom v Rumunsku ako aj v zahraničí, pričom sponzor z Rumunska nemôže na sponzorovanie použiť financie zo štátneho rozpočtu.

Sponzorovaný je definovaný z hľadiska realizácie činnosti aj z hľadiska typu právnickej osoby. Sponzorovaným tak môže byť:

- tuzemská právnická osoba, realizujúca všeobecne prospešné činnosti, zamerané na humanitu, charitu, kultúru, umenie, vzdelávanie, vedu, náboženstvo a šport, resp. na ochranu

ľudských práv a občiansku výchovu a ochranu životného prostredia, resp.

- akákoľvek nezisková právnická osoba so sídlom v Rumunsku s vyššie uvedenými činnosťami alebo
- akákoľvek fyzická osoba s bydliskom v Rumunsku alebo patriaca k rumunskej cirkvi, ktorej nepretržitá činnosť patrí medzi vyššie uvedené činnosti a uznáva ju nezisková právnická osoba so sídlom v Rumunsku alebo v zahraničí s činnosťou v oblasti, pre ktorú dáva sponzorovanému odporúčania.

Zákon umožňuje obom stranám zverejniť sponzorovanie len propagáciou mena, obchodnej značky alebo imidžu. Takisto môže byť zverejnený názov sponzorovaných novín, časopisov, rozhlasových a televíznych vysielaní. Sponzorovaný aj sponzor však majú **zakázané** prostredníctvom sponzorstva realizovať komerčnú reklamu. Z toho vyplýva, že zákon rozlišuje sponzorstvo od komerčnej reklamy.

Albánsky zákon charakterizuje sponzorstvo takisto ako finančnú a materiálnu podporu sociálnym a verejným aktivitám, vrátane humanitných, kultúrnych, umeleckých, športových, vzdelávacích, ekologických aktivít a literárnej, vedeckej a encyklopedickej činnosti.

Sponzorovaným môže byť len inštitúcia, asociácia alebo právnická osoba, realizujúca vyššie uvedené aktivity.

Sponzorom môže byť tuzemská alebo zahraničná fyzická alebo právnická osoba, s výnimkou subjektov dotovaných zo štátneho rozpočtu.

Albánsky zákon **zakazuje** sponzorstvo, ktoré by bolo pre sponzora ekonomickým profitom, čiže takisto odlišuje sponzorstvo od reklamy.

Oba zákony kladú dôraz na to, že sponzorstvo definujú ako finančnú a materiálnu podporu tzv. všeobecno-prospešných činností na rozdiel od našej úpravy, ktorá pod sponzorstvom rozumie akýkoľvek príspevok na financovanie relácií. Sponzorovanými môžu byť podľa oboch zákonov mimovládne organizácie (v Rumunsku aj jednotlivci), kdežto u nás len subjekt vysielajúci reláciu.

Darovacia zmluva

Darovacia zmluva, na rozdiel od sponzorskej zmluvy, je upravená v **Občianskom zákonníku** v § 628 až § 630. Ide o dvojstranný právny vzťah, ktorý vzniká súhlasným prejavom vôle zmluvných strán, t. j.

darcu a obdarovaného. Darovacou zmluvou darca niečo bezplatne prenecháva alebo sľubuje obdarovanému a ten dar alebo sľub prijíma.

Základnými **pojmovými znakmi darovacej zmluvy** sú:

- **predmet** darovania,
- **bezplatnosť**,
- **dobrovoľnosť**.

Predmetom darovania môže byť všetko, čo môže byť predmetom občianskoprávných vzťahov, teda veci hnutel'né i nehnuteľné, peniaze, byty, nebytové priestory a pokiaľ to ich povaha pripúšťa i práva alebo iné majetkové hodnoty.

Bezplatnosť znamená, že obdarovaný sa nezaväzuje poskytnúť nijakú protihodnotu daru vyjadriteľnú v peniazoch. To však nevylučuje nejakú protislužbu obdarovaného v prospech darcu, ktorá nemá majetkovú hodnotu.

Právna úprava darovacej zmluvy **nešpecifikuje darcu ani obdarovaného**, čiže môže ním byť akákoľvek fyzická alebo právnická osoba.

Podobná úprava darovacej zmluvy je obsiahnutá v českom NOZ v ustanoveniach § 2055 - § 2078.

Sponzorstvo je právny vzťah odlišný od darovania, hoci v praxi sú tieto dva pojmy často zamieňané. Na rozdiel od darovania, kde má obdarovaný jedine povinnosť dar prijať (a správať sa k darcovi „slušne“), zakladá zmluva o sponzorstve povinnosť obdarovaného vopred daným spôsobom uvádzať, že mu bola takáto pomoc poskytnutá a „robiť tak sponzorovi reklamu“. Z toho dôvodu je sponzorský vzťah dohodou o poskytovaní reklamy, ktorá by mala byť adekvátna poskytnutým prostriedkom a ide teda o **zmluvy synalagmatické**.³¹⁹

³¹⁹ PEŠTA, K., HODONICKÝ, V.: *Některé právní otázky získávání a poskytování finančních prostředků a jiných výhod neziskovými organizacemi*. České centrum fundraisingu, Praha, 2014. s. 14.

[https://fundraising.cz/wp-](https://fundraising.cz/wp-content/uploads/2017/07/pravniaskpektyfr_pestahodonicky.pdf)

[content/uploads/2017/07/pravniaskpektyfr_pestahodonicky.pdf](https://fundraising.cz/wp-content/uploads/2017/07/pravniaskpektyfr_pestahodonicky.pdf)

VÍT, P.: *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha, 2015. s. 100-105.

Zmluva o reklame

Reklama je upravená v **dvoch osobitných právnych predpisoch. Zákon o vysielaní a retransmisii**³²⁰ v § 32 ods. 1 reklamou rozumie akékoľvek verejné oznámenie vysielané za odplatu alebo inú podobnú protihodnotu vrátane vlastnej propagácie, ktorého zámerom je podporiť predaj, nákup alebo nájom tovaru alebo služieb vrátane nehnuteľností, práv a záväzkov alebo dosiahnuť iný účinok sledovaný objednávatelom reklamy alebo vysielateľom.

Podľa **Zákona o reklame**³²¹ reklamou je prezentácia produktov v každej podobe s cieľom uplatniť ich na trhu. Do konca apríla 2014 zákon umožňoval šíriť reklamu len fyzickej osobe alebo právnickej osobe v rámci svojej podnikateľskej činnosti (t. j. osoba, ktorá má oprávnenie na vykonávanie tejto činnosti podľa všeobecných predpisov o podnikaní alebo podľa osobitných predpisov). To znamená, že šíriteľom reklamy môže byť aj nepodnikateľský subjekt, čiže aj nezisková právnická osoba, tak ako to bolo možné pred prijatím predchádzajúceho zákona o reklame,³²² ktorý zakotvil požiadavku, že na šírenie reklamy je oprávnený buď podnikateľský subjekt alebo osoby, ktoré vykonávajú túto činnosť podľa osobitných predpisov (zákona o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania a zákona o audiovizíi).

K **podstatným znakom reklamy** zaraďujeme, že:

- ide o prezentáciu produktov v každej podobe,
- cieľom je uplatnenie produktu na trhu,
- šíriť reklamu môže aj nezisková právnická osoba,
- je to **odplatná** činnosť.

Zmluva o reklame **nie je upravená ako samostatný zmluvný typ ani v OZ ani v OBZ**. Zmluvné strany opäť využívajú možnosť nepomenovanej zmluvy, ale najmä zmluvy o dielo (§ 631 a nasl. OZ, § 536 a nasl. OBZ).

Vzhľadom na skutočnosť, že využívanie príjmov z reklamy ako jedného z ďalších zdrojov financovania neziskových právnických osôb trvá dva roky, **nie sú k dispozícii analýzy** rozsahu jeho využitia.

³²⁰ Zákon č. 308/2000 Z. z o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona o telekomunikáciách.

³²¹ Zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³²² Zákon č. 220/1996 Z. z. o reklame.

Spoločné a odlišné znaky sponzorstva, darcovstva, reklamy

Problematike **sponzorstva** sa najčastejšie venujú špecializované publikácie pre neziskový sektor a publikácie z oblasti reklamy a propagácie. Treba podotknúť, že podstatne viac ich vyšlo v Českej republike. Vzhľadom na skutočnosť, že v niektorých oblastiach máme stále totožnú, resp. podobnú právnu úpravu, sú tieto publikácie akceptovateľné. Niekedy predstavujú dokonca jediný prameň pre neziskové organizácie aj verejnosť u nás. Je veľmi zaujímavé porovnať, ako sa význam pojmu sponzor, sponzorstvo pri jednotlivých autoroch stotožňuje, čiastočne prekrýva, alebo úplne odlišuje od pojmu darcovstva a reklamy.

V prípadoch, keď sa stotožňuje sponzorstvo s darcovstvom, dochádza k paradoxnej situácii, nakoľko po obsahovej stránke sponzorská zmluva odporuje jednej z podstatných náležitosti darovacej zmluvy, a to je bezodplatnosť. Premenovanie darovacej zmluvy na sponzorskú, tak ako aj **pridávanie prívlastkov „sponzorský“ dar** (v zmysle daru od sponzora), **považujeme za zbytočné a zavádzajúce**. Rozhodne sa treba pridržiavať právnej úpravy darovacej zmluvy v OZ (§ 628 až § 630).

Používanie prívlastku „sponzorský“ dar **neodporúčame** ani v prípade, ak ide o sponzorovanie, nie vo forme finančného príspevku, ale vo forme vecného príspevku a **navrhujeme používať pojem sponzorský príspevok** príp. **sponzorské**. Pokiaľ bude u nás sponzorstvo definované v právnej úprave tak, ako je to v zákone o rozhlasovom a televíznom vysielaní, nepovažujeme za správne ani rozširovať jeho chápanie.

Z dikcie zákona vyplýva, že pri sponzorstve ide o financovanie relácie, pričom sa propaguje len meno továrenskej alebo obchodnej známky, známky služieb alebo postavenia sponzora.

V rámci reklamy sa, okrem známky a postavenia zadávateľa reklamy, propaguje aj jeho tovar, služby a pod. Na rozdiel od sponzorstva nie je použitie financií vyplatených za reklamu účelovo viazané, ale ide o bežný príjem širiteľa reklamy za poskytnuté služby. Z toho dôvodu trváme na tom, že **treba dôsledne odlišovať reklamu od sponzorstva, a že sponzorstvo nie je jednou z foriem reklamy**.

Na základe uvedeného sme dospeli k záveru, že aj napriek tomu, že pri **sponzorstve, darcovstve a reklame** dochádza **k zhode** pri

niektorých ich **podstatných znakoch**, ide o tri **odlišné pojmy**, ktoré **nemožno zamieňať**.

Na nami položenú otázku (či je sponzorstvo skutočne po právnej stránke tou správnu, resp. možnou formou podpory neziskových právnických osôb) **je odpoveď záporná**. Vychádzajúc z analýzy právnej úpravy a podstatných znakov zmluvy o sponzorstve (v športe), o reklame a darovacej zmluvy sme dospeli k záveru, že **neziskové právnické osoby je možné finančne podporiť len formou daru, prostredníctvom reklamy, ale nie sponzorstva**.

Sme toho názoru, že po zavedení úpravy sponzorskej zmluvy v športe sa v najbližšej budúcnosti zrejme **nevyhneme požiadavke ďalších zmien právnej úpravy sponzorstva**, ktoré by sa malo, tak ako v ostatných krajinách, stať platformou pre podporu všeobecne prospešných aktivít. Legislatívci by mali vychádzať z analytických a komparatívnych štúdií a konkrétnych skúseností s aplikáciou sponzorstva v iných krajinách, z analýz fungovania sponzorských zmlúv v športe u nás, aby sme sa vyhli hľadaniu už známych riešení.

Napríklad **vo Veľkej Británii**, kde sa v štatistikách venujúcich sa spôsobom podpory dobrovoľného sektora podnikateľskými subjektmi, nachádza už dlhodobejšie sponzorstvo na druhom mieste hneď za peňažnými darmi, sa vyskytovali podobné problémy so zahmlievaním pojmu sponzorstvo, ako u nás. Z toho dôvodu, takmer vo všetkých publikáciách, ktoré sa týkajú sponzorstva, autori upozorňujú na rozdiely medzi sponzorstvom a darovstvom, poprípade i reklamou.

Caroline Gillies hneď v úvodnej časti svojej knihy *Finding Sponsors* upozorňuje na rozdiely medzi sponzorstvom, darovstvom, reklamou a ďalšími podobnými aktivitami. Podľa nej je darovstvo odovzdanie sumy peňazí alebo prospešnej veci charite alebo organizácii bez požadovania uznania alebo prospechu.³²³

Pod sponzorstvom rozumie platenie poplatku inej organizácii, s ktorou nemá sponzor priame spojenie, podporu za ktorú očakáva sponzor nejaký úžitok.³²⁴ Slovo „**úžitok**“ považuje autorka za najdôležitejší a jeden z tých, ktoré odlišujú darovstvo od sponzorstva.

³²³ Gillies, C. *Finding Sponsors for Community Projects. A Step-by-Step Guide*. Friends of the Earth. London. 1990. p. 8.

³²⁴ Tamže, s. 9.

Reklamou je zaplatenie poplatku za zakúpenie priestoru na propagáciu niekoho produktu v akejkoľvek forme médií.³²⁵

Ďalej autorka zdôrazňuje, že sponzorský poplatok je platbou za službu,³²⁶ že nejde o charitatívny dar, ale ide o podnikateľský výdavok,³²⁷ že sponzorstvo nie je filantropia ale vzájomne prospešné obchodné partnerstvo, pričom možno v takomto prípade hovoriť o „sociálnom“ sponzorstve.³²⁸

David Fishel svojej príručke The Arts Sponsorship Handbook taktiež zdôrazňuje, že sponzorstvo je predovšetkým obchodná záležitosť, resp. marketingová aktivita.³²⁹ Cituje aj definíciu sponzorstva, ktorú sformulovala Asociácia podnikateľského sponzorstva umenia. Tá pod sponzorstvom chápe finančný poplatok podnikateľa umeleckej organizácii za účelom propagácie svojho obchodného mena, výrobu alebo služby.³³⁰

Záver

Naším cieľom bolo analyzovať účinnú a platnú legislatívu s prihliadnutím na terminológiu, právnu úpravu sponzorstva, darovania a reklamy. Pritom sme sa zamerali problematiku nie z ekonomického, ale predovšetkým z právneho aspektu. .

*Vychádzajúc z analýzy právnej úpravy a podstatných znakov zmluvy o sponzorstve (v športe), o reklame a darovacej zmluvy sme dospeli k záveru, že **neziskové právnické osoby je možné finančne podporiť len formou daru, prostredníctvom reklamy, charitatívnej reklamy ale nie sponzorstva**. Sponzorovať možno len aktivity v súlade so zákonom o športe.*

Návrh zákona (Záväzkové právo) Občiansky zákonník

Ako sme už uviedli v predhovore, v októbri bola **na verejnú diskusiu predložená časť novely OZ, týkajúca sa záväzkového**

³²⁵ Tamže, s. 8.

³²⁶ Tamže, s. 53.

³²⁷ Tamže s. 83.

³²⁸ Tamže s. 100.

³²⁹ FISHEL, D.: *The Arts Sponsorship Handbook*, Directory of Social Change, Radius Works, Back Lane, London 1993. p. 21

³³⁰ FISHEL, D.: *The Arts Sponsorship Handbook*, Directory of Social Change, Radius Works, Back Lane, London 1993. p. 2

práva. Tá obsahuje okrem iného aj návrh úpravy **darovacej zmluvy** v § 488 až § 494 a **sponzorského daru** v § 499 až § 503.

V súlade s návrhom ustanovenia § 488 „**Darovacou** zmluvou sa darca zaväzuje bezodplatne odovzdať dar obdarovanému a previesť na neho vlastnícke právo a obdarovaný sa zaväzuje dar prijať.“ Čiže podstatným pojmovým znakom darovacej zmluvy je, tak ako aj podľa súčasnej právnej úpravy, **bezodplatnosť**.

Princíp bezodplatnosti sa však prelamuje pri sponzorskom dare v návrhu ustanovenia § 499, podľa ktorého „Pokiaľ darca poskytne obdarovanému dar na **konkrétny účel**, je oprávnený od obdarovaného požadovať spojenie svojho mena a priezviska, obchodného mena, názvu alebo iného označenia (ďalej len „označenie“) vrátane ochrannej známky alebo loga s obdarovaným (ďalej len „**sponzorský dar**“) počas doby dohodnutej v zmluve, minimálne však 1 mesiac od poskytnutia daru“.

V dôvodovej správe predkladateľ uvádza, že tento druh daru má najbližšie k účelu darovania. Keďže však spolu so sponzorským darom vzniknú obdarovanému špecifické povinnosti, ide o výslovnú špeciálnu úpravu jednotlivých práv a povinností.

Záver

S týmto názorom predkladateľ a rozhodne nesúhlasíme. Uvádzaním mena darcu (vrátane ochrannej známky, loga) dochádza k propagácii a reklame darcu, čiže k protiplneniu obdarovaného.

V súčasnosti sa príjmy z takéhoto príspevku považujú za príjmy z reklamy. Napokon samotné protiplnenie obdarovaného má najbližšie k reklame. Spájanie prívlastku sponzorský s darom je veľmi zavádzajúce. Zaradenie inštitútu sponzorstva k darovacej zmluve považujeme za nesystémové a navrhujeme ho z tejto časti vypustiť a zmeniť aj názov napr. na sponzorský príspevok alebo sponzorské.

Predkladateľ nešpecifikuje zameranie alebo charakter „účelu“. Obmedzuje sa len na podmienku, že účel musí byť konkrétny, čiže nie napr. všeobecne prospešný, charitatívny, dobročinný a pod.

Ako druhú alternatívu navrhujeme, s prihliadnutím na tohto roku zavedený inštitút charitatívnej reklamy, sponzorskú zmluvu, ako samostatný zmluvný typ vôbec neupravovať a počkať ako sa osvedčí inštitút charitatívnej reklamy.

Charitatívna reklama

Charitatívna reklama je jedným z ďalších inštitútov na podporu subjektov tretieho sektora. Do právneho poriadku ho zaviedla novela³³¹ zákona o dani z príjmov účinná od 1. januára tohto roku. Na základe § 13 ods.1 písm. g) ZDP sa oslobodzujú **príjmy z reklám** určených na **charitatívne účely** až do výšky 20 000 € za príslušné zdaňovacie obdobie.

Okruh daňovníkov, ktorí môžu inštitút charitatívnej reklamy využiť je taxatívne vymedzený a poskytovateľmi (šíriteľmi) charitatívnej reklamy tak môžu byť len určené právne formy neziskových právnických osôb, ktorými sú **občianske združenia, nadácie, neinvestičné fondy a neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby**.

ZDP v § 50 ods. 5 stanovuje povinnosť použiť tieto príjmy najneskôr do konca roka nasledujúceho po roku, v ktorom ich daňovník prijal, na **taxatívne vymedzené účely**,³³² ktorými sú:

- ochrana a podpora zdravia; prevencia, liečba, resocializácia drogovu závislých v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb,
- podpora a rozvoj športu,
- poskytovanie sociálnej pomoci,
- zachovanie kultúrnych hodnôt,
- podpora vzdelávania,
- ochrana ľudských práv,
- ochrana a tvorba životného prostredia,
- veda a výskum,
- organizovanie a sprostredkovanie dobrovoľníckej činnosti.

Charitatívna reklama (reklama určená na charitatívne účely) by sa mal stať významným ekonomickým nástrojom pre rozvoj a skvalitnenie spolupráce medzi občianskymi združeniami, nadáciami, neinvestičnými fondmi a všeobecne prospešnými organizáciami

³³¹ Zákon č. 344/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov (ďalej len „zákon o dani z príjmu“) a zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (ďalej len „daňový poriadok“).

³³² Za „charitatívne účely“, sa považujú tie isté, ktoré ZDP považuje za „všeobecne prospešné účely“, ktoré sú predmetom činnosti prijímateľov podielu zaplatenej dane do výšky 2% (alebo 3%) na osobitné účely (tzv. asignácia).

poskytujúcimi všeobecne prospešné služby na jednej strane a podnikateľmi na strane druhej.

Subjekty tretieho sektora sú odkázané pri svojich aktivitách na vlastnú prezentáciu, marketing, na spoluprácu s darcami ako aj podnikateľmi. Ako určitú protihodnotu však okrem plnenia verejnoprospešného účelu majú samotné neziskové právnické osoby záujem vyjadriť aj vďaka za finančnú pomoc. Samotnou reklamou príslušného darcu, podnikateľa prezentujú verejnosti, kto podporil ich aktivity a vytvorila tak určitú protihodnotu k získaným finančným prostriedkom.

DESIATA KAPITOLA ZÁVERY A ODPORÚČANIA

V monografii sme sa snažili poukázať na dôležitosť fungovania neziskových právnických osôb, ktoré sú stále na okraji záujmu odborníkov z oblasti práva.

Z toho pramení aj nejednotnosť a nepresnosť v **terminológii**, čo problematiku tretieho sektora ešte viac komplikuje. V najväčšej miere sa to prejavilo už pri samotnom pomenovaní tretieho sektora, pri všeobecnom pomenovaní subjektov, ktoré do neho patria, pri pomenovaní konkrétnej právnickej osoby, a to neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby.

To následne spôsobuje rozdielnosť prístupov k členeniu a typológii jednotlivých právnických osôb tretieho sektora.

My sme sa rozhodli používať zastrešujúci pojem tretí sektor, ktorý sa stal súčasťou vysokoškolských učebníc a stotožnili sa s ním aj samotné subjekty, ktoré sú súčasťou tretieho sektora. Charakterizujeme ho ako neziskový a neštátny a zaradíme do neho právnické osoby, ktoré sú neštátne, súkromnoprávne, všeobecne prospešné, samosprávne, dobrovoľnícke a vznikajúce zdola.

Pri preklade pojmu „nongovernmental organisation” sme napriek zaužívanému prekladu mimovládna organizácia zvolili výstižnejší preklad, a to neštátna organizácia. Namiesto slovného spojenia mimovládna nezisková organizácia sme uprednostnili spojenie neštátna nezisková organizácia.

Používanie spojenia nezisková organizácia však v aplikačnej praxi spôsobuje problémy, vzhľadom na jeho časté zamieňanie s názvom konkrétneho typu právnickej osoby - neziskovej organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby.

Z uvedeného dôvodu sme sa rozhodli pre pojem nezisková právnická osoba, nakoľko vystihuje, že ide o právnickú osobu, ktorá nie je založená alebo zriadená za účelom zisku, čo však nevylučuje jeho tvorbu. Prípadný zisk sa využíva na plnenie účelu a cieľa, na ktoré bola právnická osoba založená alebo zriadená. Napriek kritickým výhradám niektorých autorov k prívlastku nezisková, napriek tomu, že nejde o pojem úplne vyhovujúci, je odbornou aj laickou verejnosťou bežne používaný a najmä zrozumiteľný. V názve monografie (Ne)ziskové právnické osoby sme sa skutočnosť, že nejde

o kategoricky zákaz utvárania zisku snažili naznačiť aj tým, že sme predponu „ne“ dali do zátvorky.

Podľa nás je z pojmu nezisková právnická osoba zrejme, že ide o širší a všeobecný pojem, ktorý sa vzťahuje na všetky typy neziskových subjektov, ktoré majú právnu subjektivitu a nie len na neziskovú organizáciu poskytujúcu všeobecne prospešné služby.

Aplikačnej praxi by zrejme pomohlo inšpirovať sa novou českou úpravou obsiahnutou v NOZ a pojem nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby nahradiť, aj u nás kedysi používaným pojmom **ústav**.

Podobné odporúčanie platí aj pre pojem občianske združenie ktoré by bolo vhodné nahradiť pojmom **spolok**.

Jedným z hlavných nedostatkov **zákona o združovaní** je absencia požiadavky na znenie stanov, čo v praxi vedie často krát k situáciám, ktoré stanovy ale ani zákon nevedia riešiť. To sa týka aj nedostatočnej úpravy orgánov združenia a organizačnej jednotky združenia, čo sa zákonodarca snažil aspoň čiastočne vyriešiť v zákone o registri MNO. Veľa problémov v praxi spôsobuje aj chýbajúca podrobnejšia úprava hospodárenia, zárobkovej činnosti či podnikania občianskeho združenia. Úprava procesu a možných spôsobov zániku združenia je nedostatočná a otázka likvidácie občianskeho združenia sa v zákone ani nespomína.

Pri príprave novej legislatívy, či už v podobe samostatného zákona o „spolkoch“, alebo začlenením úpravy „spolkov“ priamo v OZ možno využiť skúsenosti s aplikáciou českého NOZ, ktorý obsahuje úpravu spolkového práva.

Úprava spolkov v NOZ plynule nadväzuje na všeobecnú úpravu právnickej osoby. Obsahuje omnoho viac dispozitívnych ustanovení ako zákon o združovaní, ktorý ponechával podrobnejšiu úpravu na stanovy. Vrátil sa k pôvodnej terminológii spolok, doriešil otázku organizačnej jednotky, ktorú nazval pobočný spolok, podrobne upravil organizačnú štruktúru aj členstvo v spolku a neponecháva to len na úpravu v stanovách. Inšpiratívna je aj úprava hlavnej a vedľajšej činnosti. Z hlavnej činnosti spolku sú vylúčené podnikateľské a iné zárobkové aktivity. Tie však môže spolok realizovať v rámci vedľajšej (doplňkovej) hospodárskej činnosti. Podmienkou však je, aby tieto aktivity smerovali k podpore hlavnej činnosti, resp. k hospodárnemu využitiu majetku.

Podobne by bolo vhodné inšpirovať sa aj úpravou pre **nadácie a neinvestičné fondy**. Prehodnotiť, či je potrebné zotrvať na samostatnej úprave neinvestičných fondov. V každom prípade navrhujeme do právnej úpravy nadácií prinavrátiť možnosť zriadenia **nadácie závetom**.

Český NOZ v porovnaní s našim zákonom o nadáciách, rozšíril dovolený verejne prospešný účel o dobročinný účel. To umožňuje zakladanie aj tzv. rodinných nadácií, zameraných na podporu obmedzeného okruhu subjektov.

Na základe analýzy právnej úpravy zmluvy o **sponzorstve** (v športe), o reklame a darovacej zmluvy sme dospeli k záveru, že neziskové právnické osoby je možné finančne podporiť len formou daru, prostredníctvom reklamy, novo zavedenej charitatívnej reklamy ale nie sponzorstva. Sponzorovať možno len aktivity v súlade so zákonom o športe.

Čo sa týka návrhu novely OZ týkajúceho sa **sponzorského daru**, je podľa nás spájanie prívlastku sponzorský s darom neprípustné. Navrhnutá definícia sponzorského daru je v príkrom rozpore s podstatným pojmovým znakom darovacej zmluvy, a to je bezodplatnosť. Zaradenie inštitútu sponzorstva k darovacej zmluve považujeme za nesystémové a navrhujeme ho z tejto časti vypustiť a zmeniť aj názov napr. na sponzorský príspevok alebo sponzorské, resp. úplne upustiť od úpravy sponzorskej zmluvy v OZ.

Predložený návrh tak ako je naformulovaný bez toho, aby bolo zrejmé ako sa budú posudzovať príjmy zo sponzorstva z daňového hľadiska, nemá potenciál zlepšiť financovanie subjektov tretieho sektora. Treba si počkať aj na vyhodnotenie využívania novo zavedenej charitatívnej reklamy zo strany subjektov tretieho sektora.

Tretí sektor sa môže úspešne rozvíjať a slúžiť blahu spoločnosti, len ak ho podnikateľský sektor podporuje finančne a vláda SR vhodnými legislatívnymi opatreniami.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BERAN, K.: *Právnícké osoby veřejného práva*. Praha : Linde Praha, a. s., 2006.
- BERAN, K.: *Proč není stát právníckou osobou?* In *Právní rozhledy*. 2006. roč. 14, č. 7, s. 255-261.
- Black's Law Dictionary, Fifth edition St. Paul Minn. 1979.
- BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. a kol.: *Třetí sektor a mimovládne organizácie*. Zvolen: Bratia Sabovci, s.r.o., 2009.
- BŘEŇ, J., JEMELKA, L.: *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím s komentářem*. Praha : ASPI, 2007.
- BUKOVOVÁ, S.: *Financovanie tretieho sektora v SR: výzvy a perspektívy*. Bratislava : Ekonóm, 2012.
- BÚTORA, M., FIALOVÁ, Z.: *Neziskový sektor a dobrovolníctvo na Slovensku*, SAIA-SCTS a FOCUS, Bratislava, 1995.
- CIRÁK, J.: *Právní úprava právníckých osob v Občianskom zákonníku*. In *Právní obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 1993, roč. 76, č. 2, s. 141-153.
- ČERNÝ, P.: *Zákon o sdružování občanů. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2010.
- DEVEROVÁ, L.: *Studie pro Konceptci politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020, týkající vývoje legislativy*. https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_deverova_legislativa_pro_web.pdf.
- DOBROZEMSKÝ, V., STEJSKAL, J.: *Nevýdělečné organizace v teorii*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.
- DUSIL, V.: *Československé právo spolkové*. Praha, 1924.
- FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin soukromého práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, II. prepracované, judikatúrou siahajúcou do r. 1935, doplnené vydanie, Pr. knihkupectví a nakl. V. Linhart, Praha, 1935.
- FEKETE, I.: *Občiansky zákonník 1 : Veľký komentár*. Bratislava : Eurokódex, 2011.
- FIALA, J., HURDÍK, J.: *K pojetí právníckých osob*. In *Právník*. 1990, roč. 129, č. 10, s. 924-936.
- FISHEL, D.: *The Arts Sponsorship Handbook*, Directory of Social Change, Radius Works, Back Lane, London, 1993.
- FRINTA, O.: *Právnícké osoby*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2008.

- GAJDOŠOVÁ, M.: *Združenia a právo slobodne sa združovať*. Bratislava : C. H. Beck, 2013.
- GALÍČKOVÁ, A.: *Ještě k tzv. obecně prospěšným společnostem ve smyslu zákona č. 248/1995 Sb. – dokončení*. In. Obchodní právo. 1996, roč. 5, č. 3, s. 12-18.
- GALÍČKOVÁ, A.: *Obecně prospěšné společnosti ve smyslu zákona č. 258/1995 Sb.* In. Obchodní právo. 1996. roč. 5, č. 2, s. 12-15.
- GILLIES, C.: *Finding Sponsors for Community Projects. A Step-by-Step Guide*. Friends of the Earth London, 1990.
- HERMAN-OTAVSKÝ, E.: *Návrh na zákonnou úpravu práva nadačního*. In Veřejná správa: časopis pro správní právo a správní vědu. 1938, roč. VIII, č.7-8.
- HORVAT, M., KROPAJ, M., MAGUROVÁ, H.: *Finančné právo pre ekonómov*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2015.
- HOUSER, J.: *Národní fronty a společenské organizace v ústavách a právu evropských socialistických států*. Právník, 1974, č.11, s. 1029-1030.
- HUNČOVÁ, M.: *Aktuální problematika praktické terminologie neziskového sektoru* In: Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí Neziskový sektor v teorii a praxi rozvoje společnosti a regionu. Ústí nad Labem: Fakulta sociálně ekonomická Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.
- HURDÍK, J.: *Právnícké osoby a jejich typologie*. 2. dopl. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009.
- HURDÍK, J.: *Právnícké osoby (Obecná právní charakteristika)*. Spisy právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. 2321. Brno : Masarykova univerzita, 2000.
- HURDÍK, J.: *Právnícké osoby – realita nebo fikce?* In Právní rozhledy. 1999, roč. 7, č. 3, s. 125-127.
- HURDÍK, J.: *Problémy nadačního práva*. Spisy Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, sv. 143. Brno : Masarykova univerzita, 1994.
- HURDÍK, J., TELEČ, I.: *Nadace, nadační fondy a obecně prospěšné ústavy jako institucionální základ českého obecně prospěšného sektoru*. In Právní obzor : teoretický časopis pro otázky státu a práva. 2000, roč. 83, č. 6, s. 473-487.
- HURDÍK, J., TELEČ, I.: *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 1998.

- HYÁNEK, V.: Neziskový sektor podle John Hopkins University in: *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno: MU, 2000.
- KAČALA, J., PISARČÍKOVÁ, M., POVAŽAJ, M. a kol.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Veda. Bratislava, 1997.
- KAHÚN, J., MAGUROVÁ, Z.: *Zákon o nadáciách. Komentár*. Bratislava : SAV, 1997.
- KIZÁKOVÁ, H.: *Terminologie neziskového sektoru*. Glosář anglicko-český: ICN, Praha, 1997.
- KNAPP, V.: *O právnických osobách*. In *Právník*. 1995, roč. 134, č. 10-11, s. 980-1001.
- KNAPP, V., KUNZ, O., MASOPUST, Z.: *Anglicko-český právnický slovník*. Praha: Ústav státu a práva ČSAV, 1983.
- KOPÁL, L.: *Občianske združenia - právna úprava a prax*. Bratislava: Akadémia vzdelávania, 2000.
- KOŠÍČIAROVÁ, S., KELLEY, E.: Právna analýza neziskového sektora. In FILADELFIOVÁ, J. a kol.: *Poznávanie tretieho sektora na Slovensku*. S.P.A.C.E., n. o., 2004.
- KUBALA, P.: *Organizačné jednotky občianskych združení*. In *Justičná revue*. 2005, roč. 57, č. 12, s.1574-1584.
- LAŠTOVKA, K.: *Československé správní právo*. Část zvláštní I. díl, Praha, 1936.
- LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*. III. vydanie. Šamorín : Heuréka, 2002.
- MADARA, Z. a kol.: *Právnický slovník*. I. díl A-O, Orbis 1978, Praha.
- MAGUROVÁ, H.: Vybrané problémy tvorby práva v Slovenskej republike. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou v dňoch 29.-31.3.2012*. Bratislava : Práv UK, 2012, s. 156-162.
- MAGUROVÁ, Z.: *Legislatíva tretieho (neziskového) sektora na Slovensku (Úvahy de lege lata a de lege ferenda)*. In *Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva*. 1996, roč. 79, č. 3, s. 198-223.
- MAGUROVÁ, Z. Mimovládne organizácie ako nástroj kontroly štátnej moci. In *Mohlo by byť inak (!?) : vybrané texty*. Bratislava : Aliancia žien Slovenska, 2002.
- MAGUROVÁ, Z. Možnosti financovania neziskových subjektov. In *Zborník z medzinárodnej konferencie: Neziskový sektor v teórii a praxi*

rozvoje spoločnosti a regionu, Ústí nad Labem (11.-12.11.1999). Ústí nad Labem : Fakulta sociálně ekonomická UJEP, 2000, s. 132-146.

MAGUROVÁ, Z.: *Neziskový sektor a sociálne zabezpečenie.* In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1997, roč. 80, č. 4, s. 436-446.

MAGUROVÁ, Z.: *Právo neziskového sektora.* In SEP : Časopis o slovenskom a európskom práve. 2000, roč. 1, č. 3, s. 3-8.

MAGUROVÁ, Z.: *Sponzorstvo, darcovstvo alebo reklama? (Úvod do problematiky).* In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1999, roč. 82, č. 1, s. 55-65.

MAGUROVÁ, Z.: *Sponzorstvo politických strán?* In *Zborník z medzinárodnej konferencie: Právna úprava politických strán, 13.-15. január 2000, Piešťany.* Bratislava : Ústav štátu a práva SAV, 2000, s. 83-86.

MAGUROVÁ, Z.: *Správa o seminároch zameraných na novú právnu úpravu neziskových organizácií.* In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1996, roč. 79, č. 1, s. 84-88.

MAGUROVÁ, Z.: *Tretí sektor a občianska spoločnosť.* In Sociológia. 1996, roč. 28, č. 3, s. 257-270.

MAGUROVÁ, Z.: *Účasť odborových orgánov na tvorbe právnych predpisov.* Právny obzor, 1990, č. 5, s. 414 - 420.

MAGUROVÁ, Z.: *Verejná výskumná inštitúcia ako nový typ právnickej osoby* In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 2017, roč. 100, č. 4, s. 391-399.

MAGUROVÁ, Z.: *Vplyv novely Obchodného zákonníka na zakladanie a fungovanie spoločnosti s ručením obmedzeným ako neziskovej spoločnosti.* In *Spoločnosť s ručením obmedzeným (riešené a otvorené problémy). Materiály z vedeckej konferencie konanej v dňoch 19.-21. mája 1998.* Bratislava : VEDA. 1998, s. 86-89.

MAGUROVÁ, Z.: *Vývoj spolkového (združovacieho) a zhromažďovacieho práva na našom území.* In Právny obzor : teoretický časopis pre otázky štátu a práva. 1991, roč. 74, č. 9-10, s. 490-504.

MAGUROVÁ, Z., BEŇOVÁ, E.: *Neziskové organizácie na Slovensku.* In *Mezinárodní seminář: Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku, 19.-20. ledna 2000, Brno.* Brno : Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2000, s. 30-37.

MESEŽNIKOV, G., STREČANSKÝ, B.: *Občianska spoločnosť na Slovensku Krízy, križovatky, výzvy*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2017.

MÜLLER, J.: *Kapitalizace českých nadací*: Fórum dárců, 2002

ONDRUŠEK, D. a kol.: *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 1998.

ONDRUŠEK, D. a kol.: *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000.

OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Slovník obchodného práva*. IURA EDITION Bratislava, 2010. 449 s.

PAJAS, P.: *Do the Czechs need a new law on Associations?* The international Journal of Not-for-Profit Law- Volume 2, Issue 4.

PAJAS, P.: *Nadácie v českej republike* In *Nadácie 2002 Nadácie v meniacom savigislatívnom prostredí*. Zborník príspevkov z Konferencie nadácií 2002, 30.-31.máj 2002, Podbanské. Fórum donorov, 2002.

PAVLÍČEK, V.: *Problematica spolčovaciho a shromažďovacího práva v ČSSR*. Právnik, 1967, č. 7.

PAVLÍČEK, V.: *Zamyšlení nad tradicemi a novou úpravou práva spolčovaciho*. Správní právo, 1968, č. 5.

PESTOFF, V. A. *Democratic architecture for the welfare state*. (Routledge studies in the management of voluntary and non-profit organizations; 11) Routledge Taylor & Francis; 1 edition, 2009.
https://dl.uswr.ac.ir/bitstream/Hannan/130536/1/Victor_Pestoff-A_Democratic_Architecture_for_the_Welfare_State_%28Routledge_Studies_in_the_Management_of_Voluntary_a-H5M199WB.pdf

PESTOFF, V. A.: *Reforming Social Services in Central Eastern Europe and Eleven Nation Overview*. In: Sborník CRYF, Krakov 1995.

PEŠKA, P.: *K ústavní problematice politických práv, zejména práva spolčovaciho*. Právnik, 1967, č. 7.

PEŠTA, K., HODONICKÝ, V.: *Některé právní otázky získávání a poskytování finančních prostředků a jiných výhod neziskovými organizacemi*. České centrum fundraisingu, Praha, 2014.
https://fundraising.cz/wp-content/uploads/2017/07/pravniaspektyfr_pestahodonicky.pdf

PRAŽÁK, J.: *Rakouské právo ústavní*. Praha, 1902.

PRUSÁK, J.: *Teória práva*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1995.

- REKTOŘÍK, J. a kol.: Neziskové organizace v České republice (charakteristika, typologie, legislativa) in *Neziskové organizace v ČR, SR a Rakousku*, Brno MU, Leden, 2000.
- RONOVSKÁ, K. a kol.: *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno : Masarykova univerzita, 2015.
- RONOVSKÁ, K.: *Spolkové a nadační právo*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 109 s.
- RONOVSKÁ, K.: *Tendence vývoje českého nadačního práva v rámci sjednocené Evropy*. Brno : Masarykova univerzita, 2009.
- RONOVSKÁ, K., VITOUL, V. BÍLKOVÁ, J. a kol.: *Nové spolkové právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Leges, 2014.
- ŘEHŮŘEK, M.: *Otázky združovania občanov v socialistickej spoločnosti*. Bratislava, Vyd. SAV, 1973.
- ŘEHŮŘEK, M.: *Spoločenské organizácie v Československu*. Praha, Svoboda, 1985.
- SALAMON, L. M.: *America's Nonprofit Sector: a primer*, The John Hopkins University.
- SALAMON, L. M., ANHEIER, H. K.: *Defining of the Nonprofit Sector. A Gross National Analysis*. Manchester University Press, 1997.
- SALAMON, L. M., ANHEIER, H. K., LIST, R., TOEPLER, S., SOKOLOWSKI, S.V. and Associates: *Global Civil Society Dimensions of the Nonprofit Sector*. The Johns Hopkins Centre for Civil Society Studies Baltimore, MD, 1999.
- SIEGEL, D., YANCEYOVÁ, J.: *Znovuzrodenie občianskej spoločnosti. Rozvoj neziskového sektoru v strednej a východnej Európe a úloha západnej pomoci*. The Rockefeller Brothers Fund, New York 1992, Translation M. Králik, 1993.
- SKOVAJSA, M.: *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Portál, s.r.o., Praha, 2010.
- SVEJKOVSKÝ, J., DEVEROVÁ, L. a kol.: *Právnícké osoby v novém občanském zákoníku*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013.
- SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník*, Komentár. Eurounion spol. s r.o., Bratislava, 1994.
- ŠKARABELOVÁ, S. (ed.) *Definice neziskového sektoru*. Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Centrum pro výzkum neziskového sektoru, Brno, január, 2005.

ŠKRACH, A. *Diskuse k zásadám zákona o právu shromažďovacím a sdružovacím*. Právník, 1967, č. 7.

TELEC, I.: *Spolkové právo*. Praha : C. H. Beck, 1998.

VETERNÍKOVÁ, M., HOLUB, D., KROPAJ, M., MAGUROVÁ, H., SLEZÁKOVÁ, A., WINKLER, M., HUTTA, M.: *Základy obchodního práva pro ekonomov*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.

VÍT, P. *Praktický právní průvodce pro neziskové organizace*. Praha 2015

WEYR, K.: *Úvod do studia právního*. Brno, 1946.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 83/1990 Z. z. o združovaní občanov, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona č. 207/1996 Z. z., v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšné společnosti a o změně a doplnění některých zákonů, v znení pozdějších předpisů.

Zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení cirkví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Úřad vlády ČR. Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015-2020. [online]. 2017 [cit. 2017-01-09] https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/aktuality/4_statni_politika.pdf

VECNÝ REGISTER

A

asignácia 14, 56, 143, 157

K

komora 50, 62-65, 73

M

majetok

- nadácie 68, 124, 126
- neinvestičného fondu 130

N

nadácia 122-129

nadačné imanie 68, 124, 128

neinvestičný fond 130-134

nezisková organizácia 31,33

nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby
71,135-146

neziskový sektor 10, 15-21, 29-54, 61

O

občianske združenie 8, 36, 59, 60, 97, 100, 126, 165

organizácia s medzinárodným prvkom 59, 71

organizačná jednotka 108

P

prioritný majetok 142,144

R

reklama 148, 149, 151, 162

register MNO 34, 54, 106

registrácia 52, 101, 112

revízor 104, 128, 129, 143-145

S

správca nadácie 125,1 26

správna rada 118, 120, 126, 128, 133, 142, 145

stanovy 30, 49, 76, 79, 80, 83, 84, 91, 93, 102, 103, 108, 165

Š

štatút 32, 33, 49, 77, 78, 91, 111, 112, 114, 117-119, 126, 129-133, 143-145

štatutárny orgán 105, 108, 128, 133, 145

T

tretí sektor 10, 15, 16, 20-23, 56, 115, 148, 164, 166

Ú

účel 21, 48, 50, 52, 55, 58, 59, 75, 127, 140, 151, 162

V

vkład 58, 68, 70, 117, 118, 124, 127, 130, 132, 139, 142, 143

všeobecne prospešné služby 135-146

Z

zakladateľ 28, 58, 62, 68-70, 100, 110, 118, 122-127, 139-143

združenie 8, 20, 45, 36, 39, 42, 56, 59-62, 76, 77, 96-109, 122, 126, 138, 175